

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KÖK EBEVEYNLİK TUTUMLARININ EVLİ
KADINLARIN AİLE İŞLEVSELLİĞİNE ETKİSİ

Hülya YILDIZ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK

ANKARA

2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KÖK EBEVEYNLİK TUTUMLARININ EVLİ
KADINLARIN AİLE İŞLEVSELLİĞİNE ETKİSİ

Hülya YILDIZ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK

ANKARA

2022

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum “**Kök Ebeveynlik Tutumlarının Evli Kadınların Aile İşlevselliğine Etkisi**” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma/araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Hülya YILDIZ

Tarih: 09/12/2022

İmza:

KABUL VE ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Hülya YILDIZ tarafından hazırlanan
“Kök Ebeveynlik Tutumlarının Evli Kadınların Aile İşlevselliğine Etkisi” adlı tez
çalışması aşağıdaki jüri tarafından DOKTORA TEZİ olarak
OY BİRLİĞİ ile kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 09/12/2022

Prof. Dr. Veli DUYAN
Ankara Üniversitesi
Jüri Başkanı

Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK
Ankara Üniversitesi
Danışman

Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR
Ankara Yıldırım Beyazıt
Üniversitesi
Üye

Doç. Dr. Fulya AKGÜL GÖK
Ankara Üniversitesi
Üye

Dr. Öğr. Üyesi İhsan KUTLU
Sakarya Üniversitesi
Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Fügen AKTAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
İçindekiler	iv
Önsöz	vii
Simgeler ve Kısaltmalar	ix
Şekiller	x
Çizelgeler	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	6
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Özgünlüğü	12
1.4. Araştırmanın Tanımları	13
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	14
1.6. Aile İşlevselliği	14
1.7. Aile İçi Sorunlar	19
1.8. Ailelerle Sosyal Hizmet	21
1.9. Aile Yaşam Döngüsü	22
1.10. Aile İşlevselliği İle İlgili Modeller	26
1.10.1. Beavers Sistem Modeli	26
1.10.2. Olson Çember Modeli	30
1.10.3. Skinner Aile İşlevselliği Süreç Modeli	33
1.10.4. McMaster Aile İşlevselliği Modeli	35
1.11. McMaster Aile İşlevselliği Yaklaşımının Teorik Alt Yapısı	39
1.11.1. Psikodinamik Aile Yaklaşımı	40
1.11.2. Etkileşim Yaklaşımı	41
1.11.3. Sistem Yaklaşımı	43
1.12. Ebeveynlik Tutumları	45
1.13. Ebeveynlik Tutumları İle İlgili Modeller	49
1.13.1. Baumrind Ebeveynlik Modeli	49
1.13.2. Maccoby Ve Martin'in Ebeveynlik Modeli	50
1.13.3. Belsky Ebeveynlik Modeli	51
	iv

1.13.4. Şema Modeli Kapsamında Ebeveynlik Tutumları	53
2. GEREÇ VE YÖNTEM	56
2.1. Araştırmanın Modeli	56
2.2. Evren Ve Örneklem	57
2.3. Veri Toplama Araçları Ve Yöntemi	58
2.4. Verilerin Toplanması	63
2.5. Verilerin Analizi	64
2.6. Süre Ve Olanaklar	68
2.7. Etik Kurul Onayı	68
3. BULGULAR	69
3.1. Katılımcıların Sosyodemografik, Evlilik Ve Ebeveynlikle İlgili Göstergelere Göre Dağılımları	69
3.1.1. Katılımcıların Sosyodemografik Göstergelere Göre Dağılımları	69
3.1.2. Katılımcıların Evlilikle İlgili Göstergelere Göre Dağılımları	71
3.1.3. Katılımcıların Ebeveynlikle İlgili Göstergelere Göre Dağılımları	72
3.2. Yebö Anne Ve Baba Ebeveynlik Tutumlarının Aile İşlevselliğini Yordamasına Dair Sonuçlar	74
3.2.1. Yebö Anne Ebeveynlik Tutumlarının Aile İşlevselliği Yordamasına Dair Sonuçlar	74
3.2.2. Yebö Baba Ebeveynlik Tutumlarının Aile İşlevselliğini Yordamasına Dair Sonuçlar	81
3.3. Aile İşlevselliği Alt Boyut Değerlerinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Farklılığına İlişkin Bulgular	88
3.3.1. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Farklılaşması	88
3.3.2. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Evlilikle İlgili Değişkenlere Göre Farklılaşması	102
3.3.3. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Ebeveynlikle İlgili Değişkenlere Göre Farklılaşması	106
4. TARTIŞMA	112
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	136
ÖZET	144

SUMMARY	145
KAYNAKLAR	146
EKLER	162
Ek 1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu	162
Ek 2. Sosyodemografik Bilgi Formu	163
Ek 3. Young Ebeveynlik Ölçeği	165
Ek 4. Aile Değerlendirme Ölçeği	168
Ek 5. Etik Kurul İzni	172
Ek 6. Saükam İzin Belgesi	174
Ek 7. Young Ebeveynlik Ölçeği Kullanım İzni	175
Ek 8. Aile Değerlendirme Ölçeği Kullanım İzni	176

ÖNSÖZ

Kök ebeveynlik tutumlarının evli kadınların aile işlevselliğine etkisini araştıran bu çalışma, ilişkisel tarama modelinde korelasyonel bir araştırma olarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda olumsuz ebeveynlik tutumlarının kadınların kurduğu ailenin işlevselliğine negatif yönlü etkide bulunduğu saptanmıştır. Küçümseyici, duygusal olarak yoksun bırakıcı, kuralcı ve sınırsız ebeveynlik tutumları, en olumsuz etkiye sahip olan ebeveynlik tutumları olarak tespit edilmiştir.

Bu tezin konusunun, yönteminin belirlenmesinden son halini almasına kadar her aşamasında maddi, manevi ve akademik desteğini esirgemeyen, zorlandığım ya da çözümsüz kaldığım noktalarda bilgi, deneyim, samimiyet ve nezaketiyle yardımcı olan, akademik duruşunu, kararlılığını, insani ilişkilerini ve nezaketini çok kıymetli bulduğum değerli hocam Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK'e,

Tezimin her aşamasında önerileri, yapıcı eleştirileri ile çalışmamı yönlendirip destekleyen, hocalığını, disiplinini ve çalışkanlığını örnek aldığım ve doktora sürecindeki gelişimimde bana kattıkları için müteşekkirim olduğum değerli hocam Prof. Dr. Veli DUYAN'a,

Tez İzleme Komitesi'nde yer alan, önerileri, eleştirileri ile çalışmamı zenginleştiren, özellikle yöntem boyutuyla tezime katkı sunan, Yapısal Eşitlik Modeli'ni (her ne kadar tezimde kullanamam da) öğrenmeme teşvik ettiği için değerli hocam Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR'a,

Tezime sundukları değerli katkıları için Savunma Jürimde yer alan Doç. Dr. Fulya AKGÜL GÖK'e ve Dr. Öğr. Üyesi İhsan KUTLU'ya,

Her zaman yapıcı, destekleyici tutumları için değerli hocalarım Prof. Dr. Yusuf GENÇ'e, Doç Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN'a, Doç. Dr. İsmail AKYÜZ'e,

Çalışmamla ilgili, önerileri, eleştirileri, destek ve motive edici tutumları için çalışma arkadaşlarım Arş. Gör. H. Zahid KARA'ya ve Arş. Gör. Zeynep ATALAY'a,

Doktora ve tez sürecimde beraber geçirdiğimiz zamanın azalmasından şikayetçi olsalar da desteklemekten vaz geçmedikleri için kök ailemin sevgili üyeleri annem, babam ve kardeşlerime,

Ve son olarak bu süreçte beraber geçirdiğimiz keyifli zaman dilimlerinin azalmasına rağmen şikayetçi olmayan oğlum Sungur Fatih ve kızım Zehra Refia'ya ve doktora sürecinde ailemize katılan, “anne, sen tezini yazarken bilgisayarının ekranı sonsuz mu oluyor?” sorusunu unutamayacağım kızım Beril Feyza'ya, hayatımın her aşamasında olduğu gibi bu süreçte de beni fedakarca desteklediği ve hayatımı kolaylaştırdığı için kıymetli eşim Hakan YILDIZ'a sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Hülya YILDIZ

SİMGELER ve KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADÖ	: Aile Değerlendirme Ölçeği
CI	: Durum İndeksi
SAÜKAM	: Sakarya Kadın ve Aile Araştırmaları Merkezi
VIF	.Varyans Artış Faktörü
YEBÖ	: Young Ebeveynlik Ölçeği

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. Ebeveynlik Tutumları	4
Şekil 1.2. Ebeveynlik Tutumlarının Problem Çözme Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model	10
Şekil 1.3. Ebeveynlik Tutumlarının İletişim Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model	10
Şekil 1.4. Ebeveynlik Tutumlarının Roller Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model	11
Şekil 1.5. Ebeveynlik Tutumlarının Duygusal Tepki Verebilme Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model	11
Şekil 1.6. Ebeveynlik Tutumlarının Gereken İlgiyi Gösterme Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model	11
Şekil 1.7. Ebeveynlik Tutumlarının Davranış Kontrolü Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model	12
Şekil 1.8. Ebeveynlik Tutumlarının Genel Fonksiyonlar Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model	12
Şekil 1.9. Ailenin İşlevleri	16
Şekil 1.10. Beavers Sistem Modeli	28
Şekil 1.11. Evlilik ve Aile Sistemlerinin Circumplex Modeli	32
Şekil 1.12. Aile İşlevselliği Süreç Modeli	35
Şekil 1.13. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Modeli	51
Şekil 1.14. Ebeveynlik Belirleyicilerinin Süreç Modeli	52
Şekil 1.15. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Sınıflandırılması	54
Şekil 1.16. Ebeveynlik Tutumlarını Besleyen Şemalar	55

ÇİZELGELER

Çizelge 2.1. Aile Değerlendirme Ölçeğinin Güvenilirlik Değerleri (α)	60
Çizelge 2.2. Young Ebeveynlik Ölçeği'nin Güvenilirlik Katsayıları (α)	62
Çizelge 2.3. Anne Ebeveynlik Tutumuyla İlgili Değişkenlerin Korelasyon Katsayıları	65
Çizelge 2.4. Baba Ebeveynlik Tutumuyla İlgili Değişkenlerin Korelasyon Katsayıları	66
Çizelge 2.5. Anne Ebeveynlik Tutumları için Durum İndeksi (CI), Tolerans ve Varyans Artış Faktörü (VIF) Değerlerinin Dağılımı	66
Çizelge 2.6. Baba Ebeveynlik Tutumları için Durum İndeksi (CI), Tolerans ve Varyans Artış Faktörü (VIF) Değerlerinin Dağılımı	67
Çizelge 2.7. Aile Değerlendirme Ölçeği'nden Elde Edilen Puanların Skewness Kurtosis Değerleri	68
Çizelge 3.1. Katılımcıların Sosyodemografik Göstergelere Göre Dağılımları	69
Çizelge 3.2. Katılımcıların Evlilikle İlgili Göstergelere Göre Dağılımları	71
Çizelge 3.3. Katılımcıların Ebeveynlikle İlgili Göstergelere Göre Dağılımları	72
Çizelge 3.4. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının Problem Çözme Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	74
Çizelge 3.5. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının İletişim Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	75
Çizelge 3.6. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının Roller Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	76
Çizelge 3.7. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının Duygusal Tepki Verebilme Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	77
Çizelge 3.8. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının Gereken İlgiyi Gösterme Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	78
Çizelge 3.9. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının Davranış Kontrolü Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	79
Çizelge 3.10. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının Genel Fonksiyonlar Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	80
Çizelge 3.11. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının Problem Çözme Alt	

Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	81
Çizelge 3.12. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının İletişim Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	82
Çizelge 3.13. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının Roller Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	83
Çizelge 3.14. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının Duygusal Tepki Verebilme Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	84
Çizelge 3.15. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının Gereken İlgiyi Gösterme Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	85
Çizelge 3.16. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının Davranış Kontrolü Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	86
Çizelge 3.17. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının Genel Fonksiyonlar Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar	87
Çizelge 3.18. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Yaş Değişkeni için Farklılaşması	89
Çizelge 3.19. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Eğitim Değişkeni için Farklılaşması	91
Çizelge 3.20. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Meslek Değişkeni için Farklılaşması	94
Çizelge 3.21. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Ekonomik Düzey Değişkeni için Farklılaşması	96
Çizelge 3.22. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Anne Eğitim Durumu Değişkeni için Farklılaşması	97
Çizelge 3.23. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Baba Eğitim Durumu Değişkeni için Farklılaşması	99
Çizelge 3.24. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Kök Aile Yapısı için Farklılaşması	101
Çizelge 3.25. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Evlenme Şekli için Farklılaşması	102
Çizelge 3.26. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Evlilik Sayısı için Farklılaşması	102

Çizelge 3.27. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Evlilik Yaşı Değişkeni için Farklılaşması	104
Çizelge 3.28. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Ebeveyn Evlenme Şekli İçin Farklılaşması	105
Çizelge 3.29. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Çocuk Sayısı Değişkeni için Farklılaşması	106
Çizelge 3.30. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Ebeveynlik Tutumu Değişkeni için Farklılaşması	107
Çizelge 3.31. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Anne Ebeveynlik Tutumu Değişkeni için Farklılaşması	108
Çizelge 3.32. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Baba Ebeveynlik Tutumu Değişkeni Farklılaşması	110
Çizelge 4.1. Anne Ebeveynlik Tutumlarının Aile İşlevselliğinin Alt Boyutlarına Etkisi	121
Çizelge 4.2. Baba Ebeveynlik Tutumlarının Aile İşlevselliğinin Alt Boyutlarına Etkisi	123
Çizelge 4.3. Sosyodemografik Değişkenlerin Aile İşlevselliğine Etkisi	130
Çizelge 4.4. Evlilikle İlgili Değişkenlerin Aile İşlevselliğine Etkisi	133
Çizelge 4.5. Ebeveynlikle İlgili Değişkenlerin Aile İşlevselliğine Etkisi	135

1. GİRİŞ

Aile, kişilerin ilk öğrenmelerini, ilk sosyalleşmesini sağladıkları kurumdur. Tarihin ilk çağlarından itibaren farklı formlarda varlığını sürdüren aile, birçok yönüyle araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Ailenin çok farklı tanımları yapılmakla beraber üzerinde fikir birliğine varılmış evrensel bir tanımlı bulunmamaktadır. En genel kabul ile aile; neslin sürekliliğini sağlayan, topluma adaptasyonun ilk yaşandığı, belli kurallar çerçevesinde ilişkilerin kurulduğu, maddi manevi zenginliklerin kuşaklararası aktarımını sağlayan, biyolojik, psikolojik, ekonomik, hukuksal vb. boyutları olan toplumsal birimdir (Zeybekoğlu Dündar, 2016). Bu birim, halihazırdaki ve gelecekteki toplumları etkileme potansiyeline sahiptir. Ailedeki değişimler, toplumsal yapıya yansıdığı gibi bazen aile; hedeflenen toplumsal değişimler için üzerinde çalışılan mikro yapıdır.

Aile insanlar arasındaki ilişkileri ve sosyal yaşamı düzenlemesi nedeniyle bireyin ve toplumun iyilik hali için önemlidir. Çocuk aile ortamına girdiği andan itibaren kişilik geliştirmeye başlar. Aile, kişilik üreten bir fabrika olarak değerlendirilebilir (Parsons ve Bales, 1956). Aile; çocukların güven, yakınlık, empati, kontrol ve sosyal etkileşimin karmaşık kuralları hakkında deneyim sağlamasını, davranış ve duygularının ifadesi için rol modeller görmesini, zorluklar ve stres faktörlerine yanıt vermeyi ve başa çıkmayı öğrenmesini sağlamaktadır (Repetti ve diğ., 2015).

Değişik parametrelere göre birçok aile türü bulunmaktadır. Sosyolojik olarak değerlendirildiğinde çekirdek aile, geleneksel geniş aile ve geçiş ailesi olmak üzere üç çeşit aile vardır (Aksaray, 2017). Geleneksel geniş aile, kan bağı olan en az üç kuşağın birarada yaşadığı, geleneksel değerlerin ön plana çıktığı, erkek egemen bir aile çeşididir. Kırsal kesimde, geçim kaynağı tarım olan coğrafyalarda görülür. Geçiş ailesi, çekirdek aile görünümlü olmasına karşın geleneksel değerlerin yaşatıldığı aile

türüdür. Çekirdek aile ise sanayinin gelişmesiyle ortaya çıkan anne, baba ve çocuklardan oluşan ailedir.

Aile; gücün dağılımına göre anaerkil, babaerkil ve eşitlikçi aile olarak yaşanan yere göre kent, kasaba, gecekondü, köy ve göçebe ailesi olarak birçok sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır (Zeybekoğlu Dünder, 2020). Modernleşme kuramları gelişmekte olan toplumlarda ailenin giderek Batıdaki gibi çekirdek aileye dönüşeceği ve bireyselleşmenin artacağını öngörüyor olsa da Türkiye gibi toplumlarda ailesel ve sosyal etkileşim kişiler arası bağlılık ve karşılıklı bağımlılığa dayanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1993). Kağıtçıbaşı'nın duygusal bağımlı aile modeli, düşük doğurganlık, artan psikolojik çocuk değeri, azalan erkek çocuk tercihi, ebeveynlikte hem denetim hem de özerklik yönelimi ve duygusal bağımlılık gibi özellikleri içermektedir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2017).

Sistem kuramına göre aile türleri; kapalı aile, gelişigüzel aile, açık aile ve eşzamanlı aile olarak sınıflandırılmaktadır. Kapalı aileler geleneksel aileye karşılık gelmektedir. Otoriter bir yapı gözlenir. Gelişigüzel ailelerde üyeler bağımsızdır. Ancak aile; güven verme, sınırları belirleme konusunda yetersizdir. Açık aileler hem bireye hem gruba önem verir ve paylaşım yüksektir. Eşzamanlı ailelerde iletişim kapalıdır. Düzen ve rutin önemlidir. Sorunlar ciddi boyuta gelmediği sürece görmezden gelinir (Nazlı, 2018).

Uyum; ailenin oluşan durumlara göre yapısını, rollerini ve kurallarını uyarlayabilmesidir. Uyum boyutuna göre aileler; katı aile, yapılandırılmış aile, esnek aile ve düzensiz aile olarak sınıflandırılmaktadır. Bütünlük aile üyeleri arasındaki heyecansal sınırlar anlamına gelmektedir. Bütünlük boyutuna göre aileler; kopuk aile, iç içe aile, ayrı aile ve bağlı aile şeklindedir. Uyum, bütünlük ve aile iletişimi bağlamında aileler; dengeli aileler, orta aileler ve uç aileler olarak üç grupta toplanmaktadır (Nazlı, 2018).

Toplumsal değişimlere paralel olarak günümüzde farklı aile çeşitlerinden bahsetmek de mümkündür. Tek ebeveynli aile, tek ebeveyn ve ona bağımlı

çocuklardan oluşan ailedir. Tek ebeveynli ailenin ortaya çıkışı iki şekilde olmaktadır: i) Boşanma sonrası tek ebeveynli olan aile, ii) Birlikte yaşarken çocuk sahibi olduktan sonra terk etme ya da terk edilme ile ortaya çıkan aile (Sezal, 2012). İlgili alanyazında tek ebeveynli aile olmanın kadınlar ve çocuklar açısından olumsuz psikolojik etkilerini konu alan çalışmalara daha çok rastlanmaktadır. Oysa babaların tek ebeveyn olduğu ailelerin yaşadığı şartlar da zor ve yıpratıcı olabilmektedir (Tek Ebeveynli Aileler, 2011).

Tek kişilik aile, hanede tek kişinin bulunduğu ailedir. İstihdam ve çalışma koşullarının değişimiyle ailesinin yaşadığı yerleşim merkezinden farklı yerde yaşayıp hane kurmak zorunda kalan bireyler ya da ortalama yaşam süresinin artmasıyla eşini kaybettikten sonra kendi başına yaşamaya devam eden yaşlılar tek kişilik ailelerdendir.

Aile, birey ve toplumu etkilemekte ve aynı zamanda birey ve toplumdan etkilenmektedir. Her toplumsal kurum gibi aile de toplumsal yapıda belirli görevleri olan, toplumsal yapının alt ve üst yapılarınca etkilenen ve bu yapıları etkileyen bir kurumdur (Karataş, 2001). Aile, karşılıklı etkileşim içinde olan birbirine bağımlı bir sistemdir ve sosyal hizmetin odak noktalarındandır (Zastrow, 2014). Aileler oldukça karmaşık, çok kişili sistemlerdir ancak kendileri daha büyük birimlerin, geniş ailenin ve toplumun alt sistemleridir. Bu daha büyük yapılarla etkileşim, ailenin sorunlarının ve görevlerinin yanı sıra destek sistemlerinin de önemli bir bölümünü oluşturur (Minuchin ve Fishman, 2002).

Aile üyelerinin gelişimleri, içinde bulunulan ailenin yapısal özelliklerine ve işleyişine göre şekillenmektedir. Ayrışma ve bireyselleşme ile kazanılan özerklik ve otonomiyle bireyin kendi cinsel kimliğine, mesleğine, yetişkin rollerini öğrenmeye adım attığı yuva; ailedir (Mavili, 2015). Bireyin işlevselliği üzerindeki en etkili sistemdir ve bireylerin gereksinimlerini karşılamaktan sorumludur (Duyan, 2003).

Aile; bireylerinin sevgi, ilgi, sıcaklık, yakınlık, mutluluk, destek, eğlence gibi pozitif ve öfke, üzüntü, hayal kırıklığı, korku gibi negatif duyguları yaşadığı,

deneyimlediği yapıdır. Ailenin yerine getirmesi beklenen işlevleri vardır. En genel ifadesiyle bu işlevler; ekonomik işlev, biyolojik işlev, eğitim işlevi, sevgi işlevi, koruyuculuk işlevi, toplumsallaştırma işlevi ve boş zamanları değerlendirme işlevidir.

Ailenin işleyişinde önemli rolü olan ve gücün önemli bir kısmını elinde bulunduran anne babalar çocuklarını yetiştirirken çeşitli ebeveynlik tutumları benimsemektedirler. Bazen bilinçli bazen de bilinçsiz olarak uygulanan bu ebeveynlik tutumları; çocukların sosyalleşmesinde önemli bir rol oynamakta ve çocukların duygusal, sosyal, bilişsel ve davranışsal gelişiminde belirleyici olmaktadır (Bester ve Rooyen, 2015).

Ebeveynlik tutumlarını çalışan birçok araştırmacı, ebeveynlik tutumlarını farklı değişkenlere göre farklı gruplarda sınıflandırmıştır. Baumrind (1966), ebeveynlik tutumlarını; otoriter ebeveynlik, yetkili ebeveynlik ve izin verici ebeveynlik olarak üç grupta değerlendirmiştir. Apgar (2018) ebeveynlik tutumlarını; otoriter ebeveynlik, yetkili ebeveynlik, izin verici ebeveynlik ve ilgisiz ebeveynlik olarak dört grupta incelemektedir. Sıcaklık, beklenti ve özgürlük tanıma bağlamında ele alındığında ebeveynlik tutumları Şekil 1.1.'de gösterildiği gibi sekiz grupta toplanabilir (Rodriguez, Donovan ve Crowley, 2009).

Ebeveynlik Tutumu	Sıcaklık	Beklenti	Özgürlük tanıma
Yetkili (Authoritative)	Yüksek	Yüksek	Yüksek
Otoriter (Authoritarian)	Düşük	Yüksek	Düşük
İzin verici (Permissive)	Yüksek	Düşük	Yüksek
Düzensiz (Neglectful)	Düşük	Düşük	Düşük
Korumacı (Protective)	Yüksek	Yüksek	Düşük
Soğuk (Cold)	Düşük	Yüksek	Yüksek
Etkileşimli-İlişkili (Affiliative)	Yüksek	Düşük	Düşük
Düzensiz II (Neglectful II)	Düşük	Düşük	Yüksek

Şekil 1.1. Ebeveynlik Tutumları (Rodriguez, Donovan ve Crowley, 2009:199)

1950'lerin ortalarından sonlarına kadar Robert Sears ve Eleanor Maccoby, ebeveynlerle bire bir görüşmeler yaparak annelik disiplin tekniklerini sevgi odaklı ve nesne odaklı olmak üzere iki grupta sınıflandırmıştır. Sevgi odaklı yaklaşımda annenin sıcaklık, övgü ve duygusal şefkat kullanımı (ve bunları geri çekmesi) söz konusu iken nesne yönelimli yaklaşımda; annenin oyuncaklar, ekstra oyun zamanı gibi somut nesneleri kullanması (ve geri çekmesi) durumu bulunmaktadır (Spera, 2005).

Sheffield ve Arkadaşları (2005), ebeveynlik türlerini; duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, aşırı koruyucu, küçümseyici, endişeli , kontrol edici, duygularını bastıran, cezalandırıcı, koşullu/narsistik ve mükemmeliyetçi ebeveynlik olarak gruplandırmışlardır.

Bu araştırma, kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinde anne ve babalarının uyguladığı Young Modeli kapsamındaki ebeveynlik tutumlarının etkisine odaklanmaktadır. Çalışmanın kuramsal bölümünde aile işlevselliği ve aile işlevselliği ile ilgili modeller, aile yaşam döngüsü, ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik tutumları ile ilgili modeller, aile içi sorunlar ve ailelerle sosyal hizmet uygulamaları hakkındaki bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın kullandığı Aile Değerlendirme Ölçeği, McMaster Aile İşlevselliği Modeli'ne ve Young Ebeveynlik Ölçeği, Young Ebeveynlik Modeli'ne yaslanmaktadır.

Aile işlevselliği yerinde olmayan ailelerin üyeleri, birçok sorun yaşamaktadır. Bedensel ve ruhsal sağlık sorunları, intihar davranışı, yeme bozukluğu, madde bağımlılığı ve akademik başarısızlık bunlardan bazılarıdır.

Evli bireylerin kendilerine uygulanan ebeveynlik tutumları, kurdukları ailenin işlevselliğinde etkili olmaktadır. Ayrıca ebeveynlik tutumlarının bireylerin; otonom bir kişilik geliştirmelerinde, psikolojik uyum sağlamalarında, evlilik uyumlarında,

sağlıklı sosyalleşmelerinde, boşanmalarında, akademik başarılarında etkili olduğuna dair birçok araştırma bulunmaktadır.

Aile işlevselliği ile ilgili ya da ebeveynlik tutumlarıyla ilgili birçok araştırma bulunmaktadır. Her ikisinin farklı bir değişken için yordayıcı olarak kullanıldığı araştırmalar da bulunmaktadır. Ancak kök ebeveynlik tutumları ile aile işlevselliği arasındaki etkiyi yordayan araştırma sayısı ülkemizde ve dünyada düşüktür.

1.1. Araştırmanın problemi

Anne babaların çocuklarına sağlıklı ve yeterli bir ebeveynlik yapabilmeleri için Baumrind'e göre ebeveyn-çocuk iletişimde açıklık, ebeveyn kontrolü, olgunluk beklentisi ile bakım-destek boyutları (Yılmaz, 1999), Maccoby ve Martin (1983)' e göre duyarlılık ve kontrol boyutları, Belsky (1984)'e göre ebeveynlerin bireysel özellikleri ve kaynakları, çocuğun bireysel özellikleri ve bağlamsal stres ve destek faktörleri önemlidir. Uygun olmayan ebeveynlik tutumları ile büyütülmek, bireylerin kişilik gelişimini, fiziksel, duyuşsal ve sosyal iyilik hallerini olumsuz etkilemektedir.

Bütüncül gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayamayan bireylerin kurduğu ailelerde de bir çok sorun yaşanmaktadır. Sağlıksız aileler, üyeleri ve toplum için bir çok problemi beraberinde getirmektedir. Ailenin güçlü, sağlıklı ve işlevlerini yerine getiriyor oluşu bu problemlerin önlenmesinde ve azaltılmasında etkilidir. Çocukların bilişsel, duyuşsal gelişimlerinde, problem çözme ve akademik başarılarında ailelerinin işlevselliğinin etkili olduğu görülmektedir (Aydilek Çiftçi, 2017; Dam, 2008; Karaağaç ve Erbay, 2015). Psikolojik sağlık, kaygı, depresyon, intihar, evlilik doyumu, boşanma, diyabet ve yeme bozuklukları aile işlevselliğinden etkilenen değişkenler olarak araştırılmıştır (Fan ve diğ., 2017; Keitner ve Miller, 1990).

Bowen Aile Danışmanlığı Kuramına göre ailedeki iletişim kalıpları aile üyeleri tarafından öğrenilmekte; aile üyeleri kendi çekirdek ailesindeki yapıları daha önceki kuşaklardan getirmekte; davranışları, ilişki biçimleri, sıkıntılı durumlarla baş etme

biçimleri vb. durumları kendi kök ailesindeki süreçlerin yansıması olarak ortaya çıkmaktadır (Demir ve ark, 2021). Bu yaklaşım; ailede öğrenilen bağlanma kalıplarının açıklanmasına yardım eder ve aileden ayrıldıktan sonra bireylerin taşıdığı alışkanlıkları ortaya koyar (Yıldırım, 2020). Kök ailedeki ebeveynlik tutumları da bu kapsamda bireylerin kurduğu ailenin işlevselliğini etkilemektedir.

Literatür incelendiğinde ebeveynlik tutumlarının yetişkinlerde yeterince çalışılmadığı görülmüştür. Kök ailelerinde uygulanan ebeveynlik tutumlarının bireylerin kendi kurdukları aile işlevselliğine etkisinin araştırıldığı çalışma sayısı da yeterli değildir.

Bahsedilen gerekçelerle bu araştırmanın problemi, evli kadınlara kök ailelerinde anne babaları tarafından uygulanan ebeveynlik tutumlarının kendi kurdukları ailenin işlevselliğine etkisinin incelenmesine olan gereksinimdir.

Bu araştırmanın problemi, evli kadınlara uygulanan kök ebeveynlik tutumlarının kendi kurdukları ailenin işlevselliğine etkisinin incelenmesine olan gereksinimdir. Sağlıklı ve yeterli bir ebeveynlik için sıcaklık, ilgi, kontrol, beklenti ile bakım destek sağlamada anne babaların çocuklarına dengeli ve yeterli bir tutum içinde bulunmaları gerekmektedir. Olumsuz ebeveynlik tutumları ile büyütölmüş kadınlar, kendi kurdukları ailenin problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt işlevsellik boyutlarında sorunlar yaşamaktadırlar. Hangi olumsuz ebeveynlik tutumunun hangi işlevsellik boyutunu ne şekilde etkilediğı, ilgili ölçeklerle saptanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı kök ebeveynlik tutumlarının kadınların kurduğu ailelerin işlevselliğine etkisini saptamaktır. Bu çerçevede kök ebeveynlik tutumlarının aile işlevselliğinin hangi boyutlarında problemler yaşanmasına neden olduğunun incelemektir.

Young'un ebeveynlik sınıflaması, on yedi erken dönem uyumsuz şemanın alt yapısını oluşturan on yedi ebeveynlik tutumundan oluşmaktadır. Ancak Soygüt ve arkadaşları (2008), ölçeği Türkçe'ye uyarladıkları çalışmalarında kuralcı /kalıplayıcı, küçümseyici/kusur bulucu, duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, sömürücü/istismar edici, aşırı koruyucu/evhamlı, koşullu/başarı odaklı, aşırı izin verici/sınırsız, kötümser/endişeli , cezalandırıcı ve değişime kapalı/duygularını bastıran ebeveynlik olarak on tutuma indirgemişlerdir.

Bu araştırmada Mc Master Aile İşlevselliği Modeli'nde tanımlanan problem çözme, duygusal tepki verebilme, iletişim, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, roller ve genel işlevler olmak üzere yedi aile işlevini baz alarak Young ebeveynlik tutumlarının Türkçe uyarlamasında yer alan on ebeveynlik tutumunun hem anneler hem de babalar için sonuçlarının aile işlevselliğine etkisi araştırılmıştır.

“Kök ebeveynlik tutumlarının aile işlevselliğine etkisi nedir?” temel sorusundan hareket edilerek aşağıdaki soruların cevapları aranmaktadır:

1) Young anne ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütülmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin problem çözme alt boyutuna etkisi var mıdır?

2) Young anne ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütülmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin iletişim alt boyutuna etkisi var mıdır?

3) Young anne ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütülmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin roller alt boyutuna etkisi var mıdır?

4) Young anne ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütülmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin duygusal tepki verebilme alt boyutuna etkisi var mıdır?

5) Young anne ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütölmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin gerekli ilgiyi gösterme alt boyutuna etkisi var mıdır?

6) Young anne ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütölmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutuna etkisi var mıdır?

7) Young anne ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütölmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin genel fonksiyonlar alt boyutuna etkisi var mıdır?

8) Young baba ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütölmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin problem çözme alt boyutuna etkisi var mıdır?

9) Young baba ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütölmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin iletişim alt boyutuna etkisi var mıdır?

10) Young baba ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütölmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin roller alt boyutuna etkisi var mıdır?

11) Young baba ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütölmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin duygusal tepki verebilme alt boyutuna etkisi var mıdır?

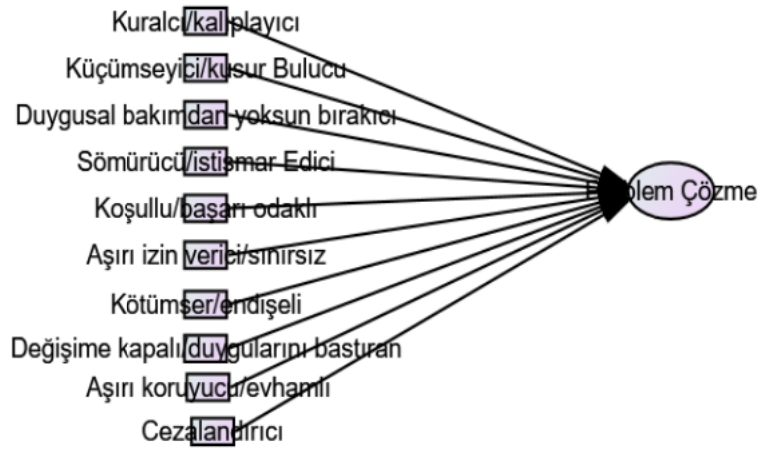
12) Young baba ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütölmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin gerekli ilgiyi gösterme alt boyutuna etkisi var mıdır?

13) Young baba ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütölmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutuna etkisi var mıdır?

14) Young baba ebeveynlik tutumlarının, kendi kök ailelerinde bu tutumlarla büyütölmüş kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin genel fonksiyonlar alt boyutuna etkisi var mıdır?

15) Farklı sosyodemografik özellikler; evli kadınların aile işlevselliğinin problem çözme, duygusal tepki verebilme, iletişim, roller, gerekli ilgiyi gösterme, genel fonksiyonlar ve davranış kontrolü alt boyutlarını nasıl etkilemektedir?

Yukarıdaki sorulara cevap bulabilmek amacıyla araştırmacı tarafından AMOS programı kullanılarak aşağıdaki kavramsal modeller, Young anne ebeveynlik tutumları için ve Young baba ebeveynlik tutumları için ayrı ayrı sınanacaktır.

Şekil 1.2. Ebeveynlik Tutumlarının Problem Çözme Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model

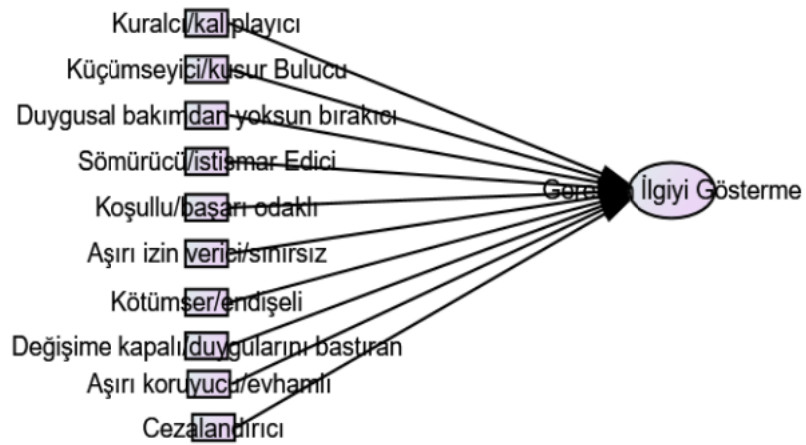
Şekil 1.3. Ebeveynlik Tutumlarının İletişim Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model

Şekil 1.4. Ebeveynlik Tutumlarının Roller Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model

Şekil 1.5. Ebeveynlik Tutumlarının Duygusal Tepki Verebilme Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model

Şekil 1.6. Ebeveynlik Tutumlarının Gereken İlgiyi Gösterme Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model

Şekil 1.7. Ebeveynlik Tutumlarının Davranış Kontrolü Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model

Şekil 1.8. Ebeveynlik Tutumlarının Genel Fonksiyonlar Alt Boyutuna Etkisi ile İlgili Model

1.3. Araştırmanın Özgünlüğü

Aile işlevselliğinin direkt ya da yordayıcı olarak çalışıldığı birçok bilimsel çalışma bulunmaktadır. Çalışkan (2017)’ın aile işlevselliğini evlilik doyumuyla incelediği çalışması, Çöl (2020)’ün birinci basamak sağlık kuruluşlarına başvuran evli kadınların aile işlevselliği üzerinde etkili olan faktörleri araştırdığı çalışması ve Bester ve Rooyen (2015)’in ebeveynlik ve aile yapısının duygusal gelişim üzerindeki etkisini incelediği araştırması bunlardan bazılarıdır. Ebeveynlik tutumları için de aynı durum geçerlidir. “Üniversite Öğrencilerinde Riskli Davranışlar ve Duygu Düzenleme Güçlüğü’nün Yordayıcısı Olarak Algılanan Ebeveynlik Tarzları” (Arıcı Özcan ve Çelik, 2018),

Chng ve arkadaşları (2014)'nın, ebeveynlik tutumları ve iletişim kalıplarının çocukların mantıklı düşünme becerileri üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmaları bunlardan bazılarıdır. Özelliklere yetişkinlere uygulanan ebeveynlik tutumlarının incelendiği çalışmalar oldukça yetersizdir. Benzer şekilde kök ebeveynlik tutumları ile aile işlevselliği arasındaki ilişkinin direkt araştırıldığı bilimsel çalışmalar yetersiz sayıdadır. Literatür incelendiğinde, kök ebeveynlik tutumları ile aile işlevselliği arasındaki ilişkiyi inceleyen yeterli sayıda bilimsel çalışmaya rastlanılmamıştır. Özgün değeriyle bu tez aile işlevselliğinde kök ebeveynlik tutumlarının etkisini araştırarak literatüre katkı sunmaktadır.

1.4. Araştırmanın Tanımları

Aile işlevselliği: Bir ailenin yerine getirmesi beklenen ekonomik, biyolojik, eğitim, sevgi, koruyuculuk, toplumsallaştırma ve boş zamanları değerlendirme gibi sorumlulukları yerine getirme kapasitesidir. Farklı modellerde farklı sorumlulukların ön plana çıktığı görülmektedir.

Bu çalışmada aile işlevselliği, McMaster Modeli'ndeki alt boyutlar olan problem çözme, duygusal tepki verebilme, roller, iletişim, gereken ilgiyi gösterme, genel fonksiyonlar ve davranış kontrolü olarak ele alınacaktır.

Ebeveynlik Tutumları: Anne babaların, çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri ve uyguladıkları tutumlardır. Ebeveynlerin ve çocuğun kişilik özellikleri, çocuğa gösterilen sıcaklık, beklentiler, kontrol ve çevresel faktörler ebeveynlik tutumlarını etkilemektedir.

Bu çalışmada, Young ebeveynlik tutumları olan kuralcı/ kalıplayıcı ebeveynlik yerine kuralcı ebeveynlik, küçümseyici/kusur bulucu ebeveynlik yerine küçümseyici ebeveynlik, duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ebeveynlik yerine duygusal olarak yoksun bırakıcı ebeveynlik, sömürücü/istismar edici ebeveynlik yerine sömürücü ebeveynlik, aşırı koruyucu/evhamlı ebeveynlik yerine koruyucu ebeveynlik,

koşullu/başarı odaklı ebeveynlik yerine koşullu ebeveynlik, izin verici/sınırsız ebeveynlik yerine sınırsız ebeveynlik, kötümser/endişeli ebeveynlik yerine endişeli ebeveynlik, cezalandırıcı ebeveynlik yerine cezalandıran ebeveynlik ve değişime kapalı/duygularını bastıran ebeveynlik yerine değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ebeveynlik terimleri kullanılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Veri toplama aşamasında pandemi şartları geçerli olduğu için yüz yüze görüşmeyi kabul etmeyen kadınlarla telefonla görüşme aracılığı ile veriler toplanmıştır. Araştırmaya katılan kadınların aile işlevsellikleri değerlendirilirken eşlerinin ve on iki yaş üzerindeki çocuklarının araştırmaya dahil edilerek aile üyelerinin işlevselliğine dair algılarının ortalamasının alınmamış olması bu çalışmanın diğer sınırlılığıdır.

Aile işlevselliğine etki eden birçok değişken olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu araştırmada sadece kadınlara çocukluk çağında uygulanan anne ve babalarının ebeveynlik tutumları ile bazı sosyodemografik değişkenlerin evlendiklerinde kurdukları yeni ailenin işlevselliğine etkisi araştırılmaktadır.

Ailenin işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi, üyelerinin ve toplumun iyilik halinde etkili olmaktadır. Bu işlevler, araştırmacılar tarafından farklı kavram ve boyutlar öncelenerek farklı şekillerde çalışılmıştır.

1.6. Aile İşlevselliği

Aileden beklenen çeşitli görevler, işlevler bulunmaktadır. Bu görev ve işlevlerin konu edildiği birçok çalışmada farklı formatlarda yer aldığı görülmektedir.

Sistem perspektifine göre ailenin görevleri; kimlik görevlerini yönlendirme, sınırları belirleme, ailenin duygusal bağlamını ve aile yapısında meydana gelen

değişimi yönetme, ev halkının sürekliliğini sağlama şeklindedir. Bunlara neslin devamı, çocuk yetiştirme, aile fertlerinin bakımı, sevgi, gelişim, disiplini sağlama ve destekleyici bir çevre oluşturma eklenebilir (Nazlı, 2018).

Zastrow (2018), ailenin işlevlerini nüfusun yeniden üretilmesi, çocukların bakımı, yeni bireylerin sosyalleşmesi, cinsel eylemlerin düzenlenmesi ve şefkat kaynağı olması olarak değerlendirmektedir.

Sezal (2012), ailenin aşağıdaki başlıca fonksiyonları ile beraber eğitimle ve sağlıkla ilgili fonksiyonları, ekonomik faaliyetler, toplumsal denetim, eğlenme, dinlenme ve güvenlik gibi işlevleri üstlenme durumunun da söz konusu olduğunu belirtmektedir.

- 1) Kadın ile erkeğin edindikleri rolleri en iyi şekilde yerine getirebilmeleri için gerekli ortamı sağlamak,
- 2) Kadın ile erkeğin cinsel birlikteliğini toplum tarafından kabul edilebilir bir çizgiye taşımak,
- 3) Çocukların doğumu, bakımı ve yetiştirilmesi için uygun ortam sağlamak,
- 4) Toplumun kültürünün nesiller arası iletiminde etkili bir kanal olmak şeklinde dört başlık altında toplanabilir.

Kır (2011), aile işlevlerini yapısal bir yaklaşımla, Şekil 1.9.'da gösterildiği şekliyle altı başlık altında alt başlıklarla sınıflandırmıştır.

İşlev	Alt İşlev
Biyolojik işlev	Cinsel isteklerin tatmini ve neslin devamı Koruma
Psikolojik işlev	Duygusal doyum sağlama Sevgi Öz saygıyı geliştirme
Eğitim işlevi	Bireyi geliştirme Seçme ve yönlendirme
Toplumsal İşlev	Güvenlik sağlama Sosyalleştirme Bağlanma gereksinimini karşılama Sosyal statü sağlama Toplumsal kontrol Eş seçme ve aile olma Sosyal çevre edindirme Huzurlu ve güvenli bir hayat sağlama Paylaşma Boş zamanları değerlendirme Siyasal işlevi
Kültürel işlevi	Milli kültürü yaşatıp nesiller arası aktarım sağlama Dini işlev
Ekonomik işlev	Eş bulma, meslek edindirme

Şekil 1.9. Ailenin İşlevleri (Kır, 2011:285-299)

Aileyi fonksiyonlarına göre sınıflandıranlar, sağlıklı aile ve sağlıksız aile olarak iki ayrım yapmaktadırlar (Nazlı, 2018). Beklenen işlevlerini yerine getiren aileler, sağlıklı ailelerdir. Birçok araştırmaya göre sağlıklı aileler şu özellikleri göstermektedir: aile üyeleri arasında bağlılık, aile içinde birbirini takdir etme, beraber vakit geçirmek isteme, etkili iletişim örüntüleri, manevi veya dini tercihler, kriz durumları ile pozitif bir tutumla baş etme becerisi, üyelerin cesaretlendirilmesi, açık roller (Berksun ve Sayar, 2019). Mutlu, başarılı ve güçlü olan aileler denge halindedir. Sorunlarını nasıl ele alacaklarını ve nasıl baş edeceklerini bilirler. Mantığın yoğun olduğu ya da duyguların merkezde olduğu bir işleyişe sahip değillerdir. Yeterli sağlamlık haline sahip ailelerde birçok boyut pozitif ve kompleks etkileşim halindedir (Gladding, 2020).

Araştırmalar; bir çok kültürde sağlıklı ailelerin değişikliklere uyum sağladığını, sınırlarını uygun bir şekilde koyduğunu, ilişkilerini açık iletişim kalıpları ile kurduğunu, sorumluluk almayı teşvik ettiğini, üyelerinin birbirine güven duyduğunu ve gelecekte umutlu olduklarını göstermektedir (Demirbilek, 2016).

İşlevsel olmayan ailelerde ise,

1) Aile üyeleri kendini yalnız hisseder. Duygusal sorunlarını birbirleri ile paylaşmazlar,

2) Aile bireyleri, oldukları gibi görünmek yerine duruma göre zayıf veya güçlü bir görünüş tercih ederek şekillenirler,

3) Duygu ve düşüncelerini kendi aralarında paylaşmaktan kaçınırlar,

4) Psikolojik ihtiyaçları konusunda birbirlerinden habersizdirler (Kasatura, 2019).

Aile işlevselliği, farklı alanlardaki birçok çalışmada yordayıcı, yordanan ya da aracı değişken olarak ele alınmıştır. Çocukların bilişsel, duyuşsal gelişimlerinde, problem çözme ve akademik başarılarında ailelerinin işlevselliğinin etkili olduğu görülmektedir. Psikolojik sağlık, kaygı, depresyon, intihar, evlilik doyumu, boşanma, diyabet ve yeme bozuklukları aile işlevselliğinden etkilenen değişkenler olarak araştırılmıştır. Aşağıda bu çalışmalara yer verilmiştir.

Farklı sosyal ve kültürel özelliklere, ekonomik yaşam şartları düşük ailelerin aile işlevselliği, çocukların sosyal problem çözme becerileri, bilişsel ve duygusal gelişimleri üzerinde etkilidir (Aydilek Çiftçi, 2017). Ailevi sorunu olmayan ve ailelerinden gerekli desteği gören öğrencilerin okul başarıları daha yüksektir (Dam, 2008; Karaağaç ve Erbay, 2015).

Bireylerin psikolojik gereksinimlerinin karşılanması ile aile işlevselliği arasında anlamlı bir ilişki vardır ve aile işlevselliği psikolojik temel ihtiyaçların alt boyutları olan sevgi/ait olma, eğlenme, güç ve özgürlük boyutlarını yordamaktadır

(Usta, 2019). Çocukların duygu düzenleme becerileri aile işlevselliğinden olumlu etkilenmektedir (Qian, Chen ve Yuan, 2020). Geleneksel Çin aileleri, yaşlı ve erkeklerin egemen olduğu otoriter ve hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Çağdaş literatür, kaygı, depresyon, kişilik bozukluğu, cinsel bozukluk, alkolizm ve diğer sorunlar gibi Çin'deki birçok davranışsal ve psikolojik bozukluğun, işlevlerinde problemler olan aile ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Fan ve diğ, 2017). Bağlantısız aile sistemleri, ergenler arasında madde bağımlılığı sorunuyla ilişkilidir (Matejevic, Jovanovic ve Lazarevic, 2014). Aile desteğinin az olması, madde kullanma olasılığını yükseltmektedir (Gövebakan ve Duyan, 2015). Majör depresyon hastalığının seyri, nüks oranları ve intihar davranışı aile işleyişinden etkilenmektedir (Keitner ve Miller, 1990). Duygusal sıcaklık eksikliği ve işlevsel olmayan aile işlevi sosyal fobiyi artırmaktadır (Knappe ve diğ, 2009).

Gözden (2013), intihar girişiminde bulunan ergenlerin ailelerinin maddi ve manevi sorunları çözebilme becerisinin düşük olduğunu, davranışlara standart koyamadıklarını, söylemek istediklerini ifade edemediklerini, rollerin belirlenmemiş olduğunu, uyarılar karşısında uygun tepkiyi gösteremediklerini, ilgisiz ve sözlü iletişimde yetersiz olduklarını saptamıştır.

Tafa ve ark. (2017) yeme bozukluğu olan kız ergenlerin bulunduğu ailelerde aile işlevselliğini araştırdıklarında ergenlerin ve ebeveynlerinin, aile işleyişi algılarının farklılık gösterdiğini saptamışlardır. Anoreksiyası olan ergenler ailelerini oldukça mesafeli, katı ve zayıf iletişime sahip olarak algılarken ebeveynler aileyi iyi iletişimle birlikte uyum ve esneklik konusunda daha dengeli olarak tanımlama eğiliminde olmuşlardır (Tafa ve diğ, 2017). Aslantaş Ertekin (2010), yeme bozukluğu hastalarının aile işlevselliklerine dair kontrol grubundakilere göre daha olumsuz algılara sahip oldukları saptanmıştır. Hastalar; aile işlevselliğinin iletişim, duygusal tepki verebilme, gerekli ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alanlarında kontrol grubundakilere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha olumsuz puanlar vermişlerdir. Diyabetli kadınların yaşam kalitelerinin diyabetsiz kadınlardan daha kötü olduğu ve daha sağlıksız aile işlevleri bulunduğu saptanmıştır (Azmodé ve ark., 2016).

Ailenin işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi, üyelerinin ve toplumun iyilik halinde etkili olmaktadır. Bu işlevler, araştırmacılar tarafından farklı kavram ve boyutlar öncelenerek farklı şekillerde çalışılmıştır.

1.7. Aile İçi sorunlar

Aile işlevselliği ile ilgili çalışma sonuçlarına göre işlevsel ailelerde bireyler açık iletişimi tercih etmekte, sorumluluklar paylaşılmakta, sevgi ve güven ihtiyacı karşılanmakta, krizlerle baş etme becerileri ve problem çözme kapasiteleri yüksek olmakta, bireyler duygularını uygun tepkilerle iletebilmekte ve birbirlerine gösterdikleri ilgi dengeli olmaktadır. Aile; işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirdiğinde üyelerinin bedensel ve psikolojik sağlıkları, bilişsel ve duyuşsal gelişimleri, yaşam kaliteleri ve problem çözme becerileri olumlu etkilenirken aksi durumda ise bedensel ve psikolojik hastalıklar, davranış bozuklukları ve aile içi sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Aile, yapısının ve görevlerinin sağlamlık halini sürdürürken birçok sorunla karşılaşmaktadır. Aile içinde bir birey sorun yaşadığında bu bütün aileyi etkilemektedir. Sayısız araştırma, ailenin bir ünite olarak hareket ettiğini göstermiştir (Satir, 1983).

Aile sorunları; aile içi şiddet, madde kullanımı, yoksulluk, çocuk istismarı, iletişim sorunları, boşanma, hastalık, ölüm, suça yönelme, cinsel istismar, istem dışı gebelik, davranışsal problemler gibi değişik şekillerde ortaya çıkabilir (Duyan ve Özgür Bayır, 2016).

Aile sorunları; temel sorunlar (para, yiyecek, giyecek, barınak temini gibi) ve kaygı-depresyon gibi heyecan durumları olmak üzere iki grupta toplanabilir. Temel sorunlarını halledememiş ailelerin duygusal sorunlarıyla baş etmesi güçtür, ancak duygusal sorunlarını çözmüş aileler temel sorunlarını daha kolay halledebilmektedirler (Kasatura, 2019).

Zastrow (2007), ailenin karşılaşılabileceği bir takım sorunları; boşanma, alkol ve madde bağımlılığı, istenmeyen gebelik, iflas, yoksulluk, ölümcül hastalıklar, kronik hastalıklar, ölüm, terk etme, duygusal problemler, davranışsal problemler, çocuk ihmal ve istismarı, eş istismarı, yaşlı istismarı, işsizlik, para yönetimi, yaralanma, suç mağduru olma, suç işleme, kumar, aids, evden kaçma, kısırlık, cinsel işlev bozuklukları ve aldatma olarak sıralamaktadır. Ailede yaşanan sorunlar üyelerine birçok boyutta zarar vermektedir. Örneğin kadınların intihar nedenlerinin ilki ailevi sorunlardır (Alptekin ve diğ., 2006).

Boşanma, bir ailenin işlevselliğini kaybettiği durumlarda gerçekleşir. Türkiye Aile Yapısı Araştırması (2016) verilerine göre ülkede boşanma oranı % 4 olup boşanma sebepleri sırasıyla; sorumsuz ve ilgisiz davranışlar (% 50,9), evin ekonomik geçimini sağlayamamak (% 30, 2), eşlerin birbirinin ailesine karşı saygısız davranışları (% 24,3), kök ailelerin aile içi ilişkilere karışması (% 22,7), aldatma (% 20,4) şeklindedir. Boşanmış kadınlar evliliklerinde yaşadıkları sorunları şiddet, alışkanlıklar, aldatma, duygusal ilişki, cinsel hayat olarak sıralarken, boşanmış erkekler, yakın çevre, alışkanlıklar, şiddet, duygusal ilişki, ekonomik sorunlar olarak sıralamışlardır (Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması, 2014).

Değişen toplumsal ve ekonomik koşullar, tek ebeveynli aile sayısını hem dünyada hem de Türkiye’de artmasına neden olmuştur. Türkiye’de tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan hanehalkı oranı 2014’te 7,6 iken 2019’da 9,2 olmuştur. 2014 yılından 2019 yılına gelindiğinde kadının ebeveyn olduğu hanehalkı oranı 6,1’ den 7,2’ ye, erkeğin ebeveyn olduğu hanehalkı oranı ise 1,5’ ten 2’ ye yükselmiştir (TÜİK, 2020). Tek ebeveyn olmak ekonomik, psikolojik ve sosyal olarak birçok olumsuz durum yaşamayı beraberinde getirmektedir. Dünya genelinde anne ve çocuklardan oluşan tek ebeveynli aile sayısı çoğunluktadır. Bu durum anneye, kadın olmanın yapısal zorluklarına ek sorunlar getirmektedir.

Sosyal hizmet disiplininin çalışma alanlarından biri de ailedir. Ailenin problemlerin çözüldüğü, anlamlı ve doyurucu bir ortam sağlayabilmesi üyelerinin güçlü ve sorunsuz bireyler olmasında etkili olmaktadır. Bu nedenle ailenin

güçlendirilmesi önemlidir. Sosyal hizmet ailelerle direkt çalıştığı gibi, dezavantajlı durumda olan çocuk, kadın, yaşlı, suçlu, bağımlı, suç mağduru müracaatçılarıyla müdahale uygulamalarında da bu bireylerin ailelerini göz önünde bulundurmakta, gerekli durumlarda aileleriyle de çalışmaktadır.

1.8. Ailelerle Sosyal Hizmet

Hem güçlü bireyler hem de güçlü bir toplum için aile stratejik bir konumda bulunmaktadır. Ailenin işlevsel olması üyelerinin fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılaması gerekmektedir. Ailenin oldukça çeşitli, kompleks ve her aile için kendine özgü olan bu görevleri yerine getirirken bilgilendirilmesi ve işlevselliğini artıran uygulama ve politikalarla desteklenmesi hem birey hem de toplum için önemlidir. Sosyal hizmetin en önemli uygulama alanlarından biri ailedir. Ailelerle sosyal hizmet; değişim ve müdahale için ailenin sahip olduğu güçlerini pekiştirir, ailelerin işlevselliğinin artırılması için ekstra destek sağlar ve günlük yaşamlarını etkili ve doyurucu şekilde sürdürebilmeleri için somut değişiklikler gerçekleştirir (Duyan, 2016). Aileye yönelik sosyal hizmet uygulamaları, danışmanlık hizmeti, eğitici uygulamalar, rehabilite edici ve savunucu faaliyetlerdir.

Çocukla gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarında çocuğun aile ortamında yetişmesini destekleyen uygulamalar öncelenmektedir. Ailenin sorunlarının çözülmesi, ailenin güçlendirilmesi suretiyle çocuğun aile ortamında gelişimini tamamlaması hedeflenmektedir. Kadınlarla sosyal hizmet uygulamalarında da durum aynıdır. Yaşlı bakımında da yaşlının öncelikle kendi sosyal ortamından koparılmadan ailesi ile beraber olabileceği ve aile üyeleri tarafından bakımına dair uygulamalar tercih edilmektedir.

Aileler; evlilik, çocuk sahibi olma, çocukların ergenlik döneminde olmaları, evlenip yuvadan ayrılmaları gibi olaylarla değişik evreler yaşamaktadır. Aile yaşam döngüsü olarak adlandırılan bu evreler çeşitli aşamalarla ifade edilmektedir. Aile yaşam döngüsündeki aşamaların göz önünde bulundurulması aile işlevselliğini

değerlendirilmesinde kolaylık sağlamaktadır. Her bir ailenin yaşam döngüsü kendine özgü olmakla beraber ana hatları ile birbirini takip eden evreler bulunmaktadır.

1.9. Aile Yaşam Döngüsü

Aile yaşam döngüsü terimi, ailenin kuruluşundan bir eşin ölmesine kadar olan süreçte ailedeki gelişimsel değişim ve bu değişimlerle ortaya çıkan yaşantısal, davranışsal eğilimleri tanımlamak üzere kullanılır (Berkson ve Sayar, 2019; Baran ve Yurteri Tiryaki, 2020). Aile yaşam döngüsü, üç ile sekiz arasında değişen aşamalarda değerlendirilmektedir (Özgüven,2020). McGoldrick, Carter ve Preto (2014), aile yaşam evrelerini yedi aşamada incelemiştir. Bu aşamalar;

- 1) Evden ayrılmak: Gelişmekte olan genç yetişkinler
- 2) Ailenin evlilik / birlik yoluyla kurulması
- 3) Çocukları küçük olan aileler
- 4) Ergen çocuğu olan aileler
- 5) Çocukların çeşitli nedenlerle evden ayrılmış orta yaşlı aileler
- 6) Geç orta yaşlı aileler
- 7) Yaşamın sonuna yaklaşan aileler.

Evlilik, çocuk sahibi olma, çocukların gelişim dönemleri, evlilikleri, yaşlanma gibi olayların yaşam döngüsündeki evrelerin ayrıştığı noktalardır.Çoğu aile modeli, aile gelişiminde yaşam döngüsünün sekiz aşamasını tanımlamaktadır (Derezotes, 2000):

- 1) Kuruluş aşaması (çocuksuz)
- 2) İlk ebeveynlik
- 3) Okul öncesi çocuk sahibi olan aile
- 4) Okula giden çocuğu bulunan aile
- 5) Ergenlerle aile

- 6) Ayrılma merkezi olarak aile
- 7) Orta yaştaki aile (boş yuva)
- 8) Emeklilikteki aile.

Aile yaşam döngüsündeki her bir evrede işleyişi sağlayabilmek adına potansiyel sorunları öngörmek ve bu sorunlarla baş ederken belirli değişiklikleri yapmak gerekmektedir. Çift ilişkisinin kuruluşunu ve çocukların aileye giriş ve ayrılışı ile gelen değişikliklere göre ailenin evreleri şunlardır (Sayın, 2020):

- 1) Kuruluş evresi
- 2) Yayılma evresi
- 3) İstikrar evresi
- 4) Etkileşim evresi
- 5) Çiftin yalnızlık evresi.

Aile yaşam döngüsünün aşamalarında aile üyelerinin muhtemel sorunlarının farklılaştığı görülmektedir. Dominian (1989), aile yaşam döngüsünü belirlerken evliliğin ilk beş yılını, çocukların büyüdüğü dönemi ve elli yaş sonrasını üç aşamada ele almıştır ve her aşamaya ilişkin olarak eşlerin fiziksel, duygusal, sosyal, entelektüel ve ruhsal nitelikleri, sorunları ve tipik davranışlarını betimlemiştir.

1) Evliliğin İlk Beş Yılı (Birinci Dönem)

Eşler genellikle yirmili yaşların sonu ile otuzlu yaşların başında bulunmaktadır.

Fiziksel İlişki: Bu dönemde, diğer dönemlere oranla daha az karmaşık cinsel sorunlar bulunmaktadır. Çünkü problemin kökeninde cinsel ilişki tekniğinde aksamalar söz konusudur ve bu gibi sorunlar cinsel terapiye iyi cevap verir.

Duygusal İlişki: Evliliğin ilk yıllarında görülen duygusal ilişki problemleri, eşlerin ilişkilerini kalıcı bir hale getirmeye hazır oluşları ve her iki eşin kendi

ebeveynlerinden kopabilme yetenekleriyle ilgilidir. Bu dönemde eşler birbirini çeşitli önyargılarla sınırlar.

Sosyal İlişki: Özellikle erkeklerde olmak üzere eşlerin farklı nedenlerle aşırı içme, kumar ya da evde az, ev dışında oldukça fazla zaman geçirme gibi davranışlar görülebilir. Bunlar eşlerin sosyal ilişkilerine zarar verip olumsuz etkiler.

Entelektüel ve Ruhsal İlişki: Bazen evliliklerde eşler entelektüel özellikleri, ahlaki değerleri konusunda bilgisiz olabilirler. Bu da eşlerin ilişkilerinin bozulmasına ya da boşanmaya neden olabilir.

2) Çocukların Büyüdüğü Dönem (İkinci Dönem)

Çocukların büyüdüğü devreyi içeren bu aşama, en küçük çocuğun evlendiği yaklaşık 50 yaşa kadar sürer.

Fiziksel İlişki: Kadınlarda doğumdan sonra cinsel ilişkiye olan isteksizlik ve doyuruculuğu azalan cinsel yaşam, her iki eşi rahatsız edebilir.

Duygusal İlişki: Zaman ilerledikçe eşlerin kendilerine güven duyguları artar ve daha güçlü kişiliklere sahip olurlar. Bu durum aralarındaki ilişkinin değişimine neden olabilir.

Sosyal, Entelektüel ve Ruhsal İlişki: Bazı insanlar toplum tarafından saygı görmek, sosyal, entelektüel ya da ruhsal bir seviyeye erişmek ve belirli bir güvence altında olmak için evlenirler. Bu kişiler için evlilikle kazanacakları sosyal statü önemlidir. Eşlerden birinin daha değişik toplumsal sınıfa geçmesi ve diğer eşin bu duruma ayak uyduramaması, sosyal ilişkiyi değiştirebilir ve çatışmaya yol açabilir.

3) Elli Yaş Sonrası Dönem (Üçüncü Dönem)

Bu aşama, ellili yaşlar ve sonrasını kapsar.

Fiziksel İlişki: Eşlerden birinin cinselliğe isteksiz olması, evlilik hayatında sorun yaşanmasına neden olabilir.

Duygusal İlişki: İkinci dönemdeki değişim bu dönemde de sürebilir. Kocanın farklı bir ilişki yaşaması ya da daha genç bir kadın için eşini terk etmesi bu değişimin yol açtığı olumsuz bir sonuçtur. Duygusal ilişkilerini hep çocukları aracılığıyla gerçekleştirmiş olan çiftler, çocuklar evden ayrıldığında duygusal açıdan birbirlerine yabancı olduklarını anlarlar.

Sosyal, Entelektüel ve Ruhsal İlişki: Bu dönemde eşlerin sosyal ve entelektüel ilgi alanlarının ve değer yargılarının farklılaşması, giderek birbirlerinden uzaklaşmalarını beraberinde getirir (Dominian, 1989; Özgüven, 2020).

Ailelerle çalışırken ailenin hangi yaşam evresinde olduğunun göz önünde bulundurulması, yapılacak sosyal hizmet müdahalelerinin etkililiğini artıracaktır. Aileye yönelik eğitim, danışmanlık, terapi gibi uygulamaları daha güçlü kılacaktır. Aileler değişik yaşam evrelerinde ve bu evreler arasındaki geçişlerde farklı sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunlar aile işlevselliğini de etkilemektedir. Aile içi sorunlar olarak adlandırılan bu problemler; ekonomik, duygusal, sosyal ya da kültürel nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Aile yaşam döngüsünün bilinmesi, aile bireylerinin girecekleri evreye özgü durumlara karşı hazırlıklı olmalarında büyük önem taşımaktadır (Baran ve Yurteri Tiryaki.2020).

Ailenin sağlıklı bir işlevselliğe sahip olması, kurulduğu andan itibaren bütün evrelerde kriz durumlarında yaşayacağı sorunlara etkili çözüm yolları bulmasını kolaylaştırmaktadır. Üyelerinin mutlu, güçlü, sağlıklı, içinde bulunduğu döneme uygun davranışları sergileyen ve topluma uyum sağlayabilmiş bireyler olmasını kolaylaştırmaktadır. Aşağıda aile işlevselliğini farklı boyutlarını ön plana çıkararak açıklayan Beavers Sistem Modeli, Olson Çember Modeli, Skinner Süreç Modeli ve McMaster Aile İşlevselliği Modeli hakkında bilgi verilmektedir.

1.10. Aile İşlevselliği ile İlgili Modeller

Ailelerin çeşitli modellerde öne çıkan boyutları ve bu boyutlara göre sınıflandırılmaları söz konusudur.

Beavers Sistem modeli “aileleri yeterliliğine ve tarzına” göre “optimal, yeterli, orta düzey, sınırdan ya da ciddi düzeyde işlevsiz” olarak gruplandırmaktadır. Olson Çember Model’nde “uyum, esneklik ve iletişim” ön plana çıkmaktadır. Skinner Süreç Modeli’nde “iletişim, duygusal ifade, rol performansı, görevlerin gerçekleştirilmesi, değer ve normlar, katılım ve kontrol” olarak yedi temel yapıda değerlendirilmektedir. McMaster Modeli’nde problem çözme, roller, iletişim, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve gereken ilgiyi gösterme (duygusal katılım) aile işlevselliğinin alt boyutlarıdır.

Bu modeller göz önünde bulundurularak ailelerin yapısal özelliklerinin ve işlevselliğinin değerlendirilmesi; danışmanlık, terapi ya da güçlendirme amaçlı aileye yönelik uygulamaların yapılandırılmasında, hayata geçirilmesinde ve etkili sonuçlara ulaşmasında olumlu katkı sunmaktadır.

1.10.1. Beavers Sistem Modeli

Aile yeterliliği ve aile tarzı, Beavers Aile İşleyiş Modelinin iki ana boyutudur. Bir ailenin ve üyelerinin yapısı, esnekliği ve yetkinliği bir boyutta; aile tarzı diğer boyutta değerlendirilir (Beavers ve Voeller, 1983).

Yeterlilik boyutunda; aile içindeki güç yapılanması, anlaşma, uzlaşma seviyeleri ve özerkliğin desteklenmesi, teşvik edilmesi belirleyici olurken aile tarzı boyutunda; aileyi içe yönelik-merkezci veya dışa yönelik-merkezkaç olarak adlandırılan iki grupta ele almaktadır (Bahçivan Saydam ve Gençöz, 2005). Fizikteki merkezci kuvvet ve merkezkaç kuvvetin benzerlerini aile için de düşünmek mümkündür. Aileyi birarada tutan, yakınlaştıran merkezci bir kuvvet ve aile

üyelerini aileden uzaklaştırıp aile dışındaki etkinliklerde zaman geçirmeyi tercih etmelerini sağlayan merkezkaç bir kuvvet bulunmaktadır. Bu yönüyle aileler merkeze doğru (merkezcil) ve merkez dışı (merkezkaç) aileler olarak sınıflandırılır (Nazlı, 2018).

Sağlıklı (işlevsel) ailelerde merkezcil ve merkezkaç kuvvetlerin denge hali söz konusudur. Aileyle ilişki ve faaliyetler ve aile dışındaki çevre ve kişilerle ilişki ve faaliyetler dengeli dağılmaktadır. Sağlıksız (işlevsel olmayan) ailelerde ise ilişkilerin ya merkezcil bir şekilde üyeler arasında aşırı bağıllık ve kontrol barındırması, her şeyin aile içinde yapılması, aile merkezli olması ya da dışa yönelik-merkezkaç tutum ve davranışla odağa aile dışındaki çevre ve kişilerin alınarak tüm faaliyetlerin aile dışında gerçekleştirilmesi durumu gözlenir. Merkezcil aile üyeleri, çoğu ilişki doyumunun dış dünyadan ziyade aile içinden geldiğini düşünür. Tersine merkezkaç aile üyeleri, dış dünyayı daha tatminkar bulurlar. Bir aile daha yetenekli ve daha uyumlu hale geldikçe aşırı merkezcil veya merkezkaç tarzı azalır. Yetkin aileler, üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli durumlarda değişirler ve bu duruma uyum sağlarlar. Örneğin, küçük çocukları olan bir aile, daha merkezcil olmak durumundadır; çocukların büyümesiyle daha merkezkaç bir model uygulayabilirler (Beavers ve Voeller, 1983).

Yeterlilik boyutunda aileler; optimal, yeterli, orta düzey, sınırda ve ciddi derecede işlev bozukluğu olan aile olarak gruplara ayrılır. Stil (tarz) boyutu, merkezcil ile merkezkaç arasında değişir. İki boyut birleştirildiğinde üçü nispeten işlevsel ve altısının klinik müdahale gerektirecek kadar sorunlu olduğu düşünülen dokuz ayrı aile grubunu şematik olarak tanımlanmaktadır (Beavers ve Hampson, 2000). Şekil 1.10'da bu aile türleri ve özellikleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Sağlık-Yeterlilik Boyutu							
Aile Tarzı Boyutu	4		Ağır derecede işlev bozukluğu	Sınır	Orta düzey	Yeterli	Sağlıklı Optimal
	3	Merkezkaç	Çoğunlukla sosyopati ile sonuçlanır.	Çoğunlukla sınır vakalarla sonuçlanır.	Çoğunlukla davranış bozukluğu ile sonuçlanır.		
	2	Karışık					
	1	Merkezcil	Çoğunlukla şizofreni ile sonuçlanır.	Çoğunlukla obsesyonla sonuçlanır.	Çoğunlukla nevrozla sonuçlanır.		
	5		9 10 Sınırlar zayıftır, iletişim karışıktır, çok az duygu paylaşımı vardır, aile süreci sıradandır, umutsuzluk, ikili duyguların inkarı görülür.	8 7 Kontrol çabalarında karışıklıktan zorbalığa geçilebilir, sınırlar zayıf ile katı arasında dalgalanır, mesafe koyma, depresyon, öfke patlamaları görülür.	6 5 Görelî olarak açık iletişim bulunur, kontrol için sürekli çaba vardır, mesafe koyma, öfke, kaygı ya da depresyon görülür.	4 3 Görelî olarak sınırlar açıktır, zor olsa da anlaşmalar vardır, farkında olunan ikili duygular bulunur.	2 1 Anlaşma yeteneği, bireysel düşüncelere ve ikili duygulara saygı, samimiyet, sıcaklık ve yakınlık bulunur.

Şekil 1.10. Beavers Sistem Modeli (Beavers ve Hampson, 2000:129)

Yatay eksen; sistemin yapısı, mevcut bilgileri ve esnekliği ile ilgilidir. Dikey eksen, aile etkileşiminin tarzı ile ilgilidir. Beavers Aile Sistem Modelinde dokuz aile tipi beş grupta sınıflandırılmıştır. Bu ailelerle ilgili şu bilgileri verilmektedir (Beavers ve Hampson, 2000; Orlando, 2002).

1. Grup: Optimal Aileler

Optimal aileler, etkili bir işleyişe sahiptir. Esnek ve uygulanabilir kuralları vardır. Hangi nedenlerin etkileşiminin hangi sonuca götüreceği konusunda aile üyeleri bir bilince sahiptir. Yakınlık arayışı bu ailelerde karşılık bulur. Aile fertleri, birbirlerinin farklı bakış açılarına saygılıdır ve eşit güce sahiptirler. Ailenin problem

özme kapasitesi gelişmiştir. Bireyselleşme desteklenir ve bireyler aynı zamanda grubun bir üyesi de olabilirler. Ailenin çatışmalarını çözme potansiyeli bulunur.

2. Grup: Yeterli Aileler

Yeterli ailelerde kontrol daha odaktadır ve çoğu zaman çatışmalar, korkutma ve doğrudan güç kullanılarak özölür. Güç arayışı vardır, ebeveyn koalisyonu etkili olur ve duygusal ödölleler azdır. Yeterli olsa da bu ailelerde daha az yakınlık, doğallık, güven ve neşe vardır. Bu ailelerde toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak güçlü, duygusuz erkekler ve güçsüz, duygusal ve sıklıkla depresif kadınların varlığı olağandır.

3. 4. ve 5. Grup: Orta Düzey Aileler

İşlevsel olmayan ailelerdir. Bu aileler, genellikle işlevsel fakat savunmasız çocukları içerir ve hem ebeveynler hem de çocuklar psikolojik sorunlara duyarlıdır. Orta düzey aileler, kontrol ve açık güç farklılıklarıyla ilgilenir. Güç mücadeleleri ve müzakeresiz disiplin olağandır. Ebeveynler tarafından seçilen bir çocuk çok sevebilir, aynı zamanda günah keçisi seçilebilir.

Merkezcil, merkezkaç ve karma olacak şekilde üç orta düzey aile stili bulunmaktadır. Orta düzey bir merkezcil ailede üyeleri, otoriter kontrolün başarılı olmasını beklerler. Düşmanlıklar açıktan sergilenmez. Mütevazi bir doğallık, kurallar ve otorite için büyük bir endişe vardır. Bu grupta geleneksel cinsiyet rollerine uygunluk yüksektir. Çocuksu kadınlar ve güçlü, sessiz erkekler bolca bulunur.

Orta düzey merkezkaç aileleri ise korkutma yoluyla kontrolü kullanmaya çalışırlar ancak çabalarının başarılı olmasını beklemezler. Açık düşmanlık, suçlama ve saldırı sık görülür. Ebeveynler evde çok az zaman harcarlar. Ebeveyn koalisyonu belirsizdir ve özölmemiş güç sorunları açıkça sergilenir.

Orta düzey karma aileler, hem merkezci hem de merkezkaç davranışlara sahiptirler ve bu nedenle orta düzey aileler arasında karışık bir konumda yer alırlar.

6 ve 7. Grup: Sınırdaki Aileler

Sınırdaki olan aileler, kaotik ve görünür güç mücadeleleri ile baskınlık oluşturmak için çabalarlar. Aile üyeleri, kendilerinin ve diğer üyelerin duygusal ihtiyaçlarını karşılama konusunda yetersizdirler. Sınırdaki merkezci ailelerde kaos sözlü ve kontrol savaşları yoğun olmasına rağmen genellikle gizlidirler. Bu ailelerde bazen ağır obsesif ve anorektik hastalar bulunabilir. Sınırdaki olan merkezkaç ailelerde öfke görünürdür, ebeveyn koalisyonu zayıftır ve düzenli olarak fırtınalı savaşlar meydana gelir.

8 ve 9. Grup: Ciddi Derecede İşlevsiz Aileler

Ciddi derecede işlevsiz ailelerde iletişim tutarsızdır. Duygusal sistemde ciddi bir karışıklık vardır ve herkes tarafından kabul edilen kurallar yoktur. Problemler çözülemez ve üyeler işlevsiz davranış kalıplarını tekrar ederler. Ailenin müzakere etme ve uyum sağlama kapasitesi düşüktür. Üyeleri arasında duygusal bir mesafe vardır. Aile işleyişi kaotiktir ve kontrol gizli, dolaylı yollarla yürütülür.

Ciddi derecede işlevsiz merkezci ailelerin sert bir dış sınırı vardır ve komşularla iletişimi yoktur. Çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerinde gecikmeler yaşanabilir. Bireyselleşme ile aile bütünlüğünün sürdürülmesi konularında çatışmalar yaşanır. Ciddi derecede işlevsiz merkezkaç ailelerle toplum arasında belirsiz bir sınır vardır. Bu ailelerin üyelerinde açık düşmanlık gözlenir.

1.10.2. Olson Çember Modeli

Olson Çember modelinin ana hipotezi, dengeli çift ve aile sistemlerinin dengesiz sistemlere kıyasla daha işlevsel olma eğiliminde olmasıdır. Evlilik ve aile

terapisi alanında kullanılan iki yüzden fazla kavram, Olson tarafından listelendikten sonra üç boyutta kümelenmiştir. Bu boyutlar; uyum, esneklik ve iletişimdir (Olson ve diğ., 2019).

Uyum, çiftlerin ve aile üyelerinin birbirlerine karşı sahip oldukları duygusal bağ olarak tanımlanır. Çember Modeli içinde uyumu tanımlamak ve değerlendirmek için kullanılabilecek belirli kavram veya değişkenlerden bazıları duygusal bağlar, arkadaşlar, eğlence, sınırlar, koalisyonlar, zaman, mekan, karar verme ve ilgi alanlarıdır. Uyum, sistemlerin ayrılığa birlikteliğe karşı nasıl dengelediğine odaklanır.

Modelin dengeli alanında birbirine bağlı aileler, hem ayrılık hem de birliktelik arasında denge kurabilirler. Bireyler, hem ailelerinden bağımsız hem de ailelerine bağlı olabilirler. Terapi hizmetlerine gelen çiftler ve aileler, genellikle ayrılık ve/veya birlikteliğin aşırı uçlarında veya dengesiz alanlarında bulunmaktadır. Uyum seviyeleri çok yüksek olduğunda (örtülü sistemler) aile içinde çok fazla fikir birliği veya duygusal yakınlık varken bağımsızlık düşüktür. Diğer uçta (bağlı olmayan sistemler); aile üyeleri, aileye sınırlı ilgi veya bağlılık gösterirken yüksek düzeyde bağımsızlığa sahiptirler.

Ailelerin çok fazla ya da çok az uyumlu olması sorunlu bir durumdur. Orta düzeyde bir uyum durumunda ise çiftler ve aileler, ayrılık ve birliktelik dengesini daha iyi kurmaktadır.

Esneklik, liderlik, rol ilişkileri ve ilişki kurallarındaki değişimin miktarıdır. Esnekliği operasyonel hale getirmek için kullanılan belirli kavramlar arasında liderlik (örn. kontrol, disiplin), müzakere tarzları, rol ilişkileri ve ilişki kuralları yer alır. Esneklik, sistemlerin istikrarı değişimle nasıl dengelediğine odaklanır.

Son derece yüksek düzeyde esneklik (kaotik) ve son derece düşük düzeyde esneklik (katı) seviyelerinde uzun süre kalmak bireyler ve ilişkilerin gelişimi için

sorunlu bir durum ortaya çıkarır. Orta düzeyde puanlara sahip (yapılandırılmış ve esnek) ilişkiler, değişim ve istikrarı daha işlevsel bir şekilde dengeleyebilir.

İletişim, Çember Modeli'ndeki üçüncü boyuttur ve kolaylaştırıcı bir boyut olarak kabul edilir. İyi iletişim, çiftlerin ve ailelerin gelişimsel veya durumsal taleplerle daha iyi başa çıkmak için uyum ve esneklik düzeylerini değiştirmelerine yardımcı olmaktadır. Çiftin ve aile üyelerinin iletişimi, dinleme becerileri, süreklilik takibi, saygı, itibar, konuşma becerileri, kendini açman ve açıklık açısından gruba odaklanılarak değerlendirilir. Dinleme becerileri, empati ve aktif dinlemeyi içerir. Konuşma becerileri, kendi adına konuşmayı içerir. Kendini açma, kişinin kendisi ile ilgili ve var olan ilişkileri ile ilgili duygularını paylaşmasıdır. İzleme, konuyla ilgili kalmak anlamına gelir ve ilgi ve saygı, iletişimin duygusal yönlerine atıfta bulunur.

Modelin başlangıç aşamasında her iki boyutun dörder seviyede değerlendirilerek on altı aile tipiyle çalışıldığı görülmektedir (Barnes ve Olson;1985). İlerleyen yıllarda bu boyutlardan uyum ve esnekliğin beş seviyede değerlendirilmesi ile yirmi beş aile tipi ile çalışılmıştır. En düşük ve en yüksek seviyelerin dengesiz, ortadaki üç seviyenin dengeli olarak değerlendirildiği modelde dokuz dengeli tip (her iki boyutta da dengeli), on iki orta aralıklı tip (bir boyutta dengeli ve diğesinde dengesiz) ve dört dengesiz tip (her iki boyutta da dengesiz) ortaya çıkmaktadır. Bu aile tipleri Şekil 1.11.'de gösterilmiştir.

			UYUM				
			Dengesiz	Dengeli Seviyeler			Dengesiz
			Ayrılmış	Kısmen Bağlı	Bağlı	Çok bağlı	İç içe geçmiş
ESNEKLİK	Dengesiz	Kaotik					
	Dengeli Seviyeler	Çok Esnek					
		Esnek					
		Kısmen esnek					
	Dengesiz	Katı					

 Dengesiz

 Orta seviye

 Dengeli

Şekil 1.11. Evlilik ve Aile Sistemlerinin Circumplex Modeli (Olson, 2019:200)

Bu sistemin hipotezleri aşığıda sıralanmıştır:

- 1) Dengeli tiplere sahip çiftler ve aileler, aile yaşam döngüsü boyunca genellikle dengesiz tiplere göre daha yeterli işlev görecektir.
- 2) Bir ailenin beklentileri veya kültürel normları daha aşırı kalıpları destekliyorsa bu dengesiz tarzlar kültürel normlarına uyuyorsa aile iyi çalışabilir.
- 3) Olumlu iletişim becerileri, dengeli çiftlerin ve ailelerin uyum ve esneklik düzeylerini değıştirmelerini sağlayacaktır.
- 4) Çiftler ve aileler, aile yaşam döngüsü boyunca durumsal stres ve gelişimsel değışikliklerle etkili bir şekilde başa çıkmak için uyum ve/veya esneklik düzeylerini değıştireceklerdir.

1.10.3. Skinner Aile İşlevselliğı Süreç Modeli

Skinner'in Aile İşlevselliğı Süreç Modeli, Mc Master Aile Modeli ile aynı kök olarak Aile Kategorileri Şemasından türetilmiştir. Aile İşlevselliğı Süreç Modeli sistem, psikanalitik, bağlanma, sosyal öğrenme ve gelişim ve psikopatolojinin kriz teorilerini bütünleştirmiştir (Steinhauer Santa-Barbara ve Skinner,1984). Skinner ve diğlerlerine (2000) göre; bu model yedi temel yapıyı bütünleştirmektedir. Bu yapılar; iletişim, duygusal ifade, rol performansı, görevlerin gerçekleştirilmesi, değıer ve normlar, katılım ve kontroldür. Bu yapıların en önemlisi, ailenin yaşamın merkezinde yer alan hedeflere ulaşma ya da ulaşamama durumu ile ilgili olan görevlerin gerçekleştirilmesidir. Görevlerin gerçekleştirilmesi, aile üyelerinin sürekli gelişimini, ailenin bir birim olarak sürdürölmesini ve ailenin toplumun bir parçası olarak görevlerini yerine getirmesini içerir.

Görevlerin gerçekleştirilme süreci dört aşamalıdır. (1) Problemi veya görevi tanımlama, (2) olası çözüm alternatiflerinin araştırılması, (3) tercih edilen çözüm yolunun uygulanması ve (4) elde edilen sonucun ve etkilerinin değıerlendirilmesi. Görevlerin başarılı bir şekilde yerine getirilmesi aile üyelerinin rollerinin farklılaşmasını, sorumlulukların paylaşılmasını gerektirmektedir. Rollerin yerine

getirilmesi; 1) her aile üyesine belirli görevlerin verilmesini (2) verilen rolleri üstlenmek için aile üyelerinin fikir birliği veya istekliliği ve (3) üzerinde anlaşılan sorumlulukların yerine getirilmesini içerir.

Rollerin etkili bir şekilde yerine getirilmesi için etkili bir iletişim gereklidir. Etkili iletişimin gerçekleşmesi için gönderilen mesajla alınan mesajın örtüşmesi önemlidir. Gönderilen mesaj; açık, yeterli ve dolaysız olmalıdır. Etkili iletişimin gerçekleşebilmesi için duyguların ifade edilmesi önem taşımaktadır. Duyguların ifade edildiği bir aile ortamı, görevlerin gerçekleştirilmesine yardımcı olabilir. Katılım (İlişki), aile üyelerinin birbirlerine olan ilgilerinin derecesi ve kalitesiyle ilgilidir. Katılıma göre beş tür aile tanımlanmaktadır: ilişkisiz aile, duygusuz ilgi içeren aile, narsist aile, empatik aile ve iç içe geçmiş aile.

Kontrol, aile üyelerinin birbirini etkileme sürecidir. Ailede paylaşılan rol ve görevlerin yerine getirilmesi, kriz durumlarında görev değişikliklerinin yönetilmesi gerekmektedir. Kontrolde önemli nokta, ailenin yönetim şeklidir. Bu yönetim şekli, öngörülebilir, tutarlı, tutarsız, yapıcı, yıkıcı, sorumlu ya da sorumsuz bir tarz olabilir. Bu tarzların sonucunda katı aile, esnek aile, serbest ve kaotik aile prototipleri görülür. Son olarak ailenin sorumlulukları nasıl paylaştığı ve bu sorumlulukları yerine getirirken nasıl bir yol izlediği içinde bulunulan kültürün norm ve değerleri ile ilgilidir. Ailenin geçmişi de önemli unsurlardandır (Skinner ve diğ, 2000). Şekil 1.12’de modelin özet hali gösterilmektedir.

Şekil 1.12. Aile İşlevselliği Süreç Modeli (Skinner ve diğ, 2000:192)

1.10.4. McMaster Aile İşlevselliği Modeli

Son yıllarda McMaster Aile İşlevselliği Modeli'ne dayalı aile değerlendirmesi ve tedavisine yönelik yaklaşımlara ilgi artmıştır. Bu model; aile grubunun yapısal ve örgütsel özelliklerini tanımlayan, aile üyeleri arasında bulunan önemli işlem kalıplarını göz önünde bulunduran, klinik yönelimli, sistemik bir aile işleyişi kavramsal modelidir (Miller ve diğ, 2004). McMaster Aile İşlevselliği Modeli ilgili makalelerde de belirtildiği üzere (Miller ve diğ, 2000; Epstein, Baldwin ve Bishop, 1983; Miller ve diğ, 2004) otuz yıllık bir süre içinde geliştirilmiştir. Modelin geliştirilmesi; klinik çalışma, araştırma ve öğretimde kavramların kavramsallaştırılmasını ve ardından test edilmesini içermiştir. Bu süreçte uygulamalarda karşılaşılan ya da keşfedilen sorun ya da problemler, modelin revize edilmesine yol açmıştır. Mc Master Modeli'nin etkilendiği yaklaşımlar; psikodinamik yaklaşım, etkileşim yaklaşımı ve sistem yaklaşımıdır.

McMaster Yaklaşımında aile bir sistem olarak değerlendirilir ve sağlıklı bir işleyiş için aile sisteminin tüm parçalarıyla beraber sağlıklı işlemesi gerekmektedir. Modelin kuramsal alt yapısında bulunan sistem teorisinin önemli varsayımları şöyledir:

Ailenin tüm parçaları birbiri ile ilişkilidir.

1) Ailenin herhangi bir parçası, aile sisteminin bütününden bağımsız olarak anlaşılamaz.

2) Aile işleyişi basit bir şekilde, sadece temelde yer alan bir yaklaşımla tam olarak anlaşılamaz.

3) Ailenin yapısı ve organizasyonu, aile üyelerinin davranışlarını güçlü bir şekilde etkiler ve önemli bir şekilde belirleyicidir.

4) Aile sisteminin işlemsel kalıpları, üyelerinin davranış kalıplarını güçlü olarak biçimlendirir.

McMaster Modeli, ailenin tüm boyutları ve sorunları ile ilgilenmez ancak klinik olarak başvuran ailelerle çalışırken önemli bulunan çeşitli boyutları tanımlar. Bir aile, her bir boyuta göre işleyişinin etkinliği noktasında değerlendirilir. Aile ve üyelerinin yaşadığı güçlükler ile ilişkili aile yapısının, organizasyonunun ve işlemsel kalıpların anlaşılması için McMaster Modeli; aile yaşamının altı boyutunu değerlendirmeye ve formüle etmeye odaklanmaktadır. Bu boyutlar; problem çözme, roller, duygusal tepki verebilme, iletişim, gereken ilgiyi gösterme (duygusal katılım) ve davranış kontrolüdür.

Problem Çözme

Problem çözme boyutu, aile işlevselliğini etkili seviyede sürdürebilmesi için bir ailenin sorunlarını çözme yeteneği olarak tanımlanır. Ailelerin sorunları çözme yeteneklerini ve bunu yapmak için attıkları adımları yansıtır.

Problemler, araçsal ve duygusal olmak üzere kavramsal olarak ayrılmaktadır. Araçsal problemler, bütçe yönetimi veya kalınacak konuta karar vermek şeklindeki

günlük hayatın teknik problemleridir. Duygusal problemler ise duygular ve duyguların yaşanması ile ilgili olan sorunlardır (Miller ve ark, 2000; Epstein, Baldwin ve Bishop, 1983; Miller ve ark, 2004).

İletişim

İletişim, aile üyeleri arasında bulunan bilgi alış veriş olarak tanımlanır. Sözlü alışveriş, odak noktasıdır. İletişim araçsal ve duyuşsal alanlara bölünmüştür. Bazı aileler araçsal iletişimde iyi, duygusal iletişimde kötü olabilmektedir.

İletişimin iki bağımsız yönü daha bulunmaktadır. Bunlar iletişimin açık ya da maskeli oluşu ve doğrudan ya da dolaylı oluşudur. Etkili iletişimin bireyler arasında açık ve doğrudan olması beklenmektedir (Bulut, 1993; Miller ve diğ, 2000; Epstein, Baldwin ve Bishop, 1983; Miller ve diğ, 2004).

Roller

Ailede roller, bireylerin aile ile ilgili görevlerini yerine getirdikleri tekrarlı davranışlardır. Bunlar; yemek pişirmek veya çöpleri dışarı çıkarmak gibi rutin, tekrar eden aile görevleridir. Model; aile fonksiyonlarını, araçsal ve duyuşsal alanlara ayırmakta ve ayrıca gerekli aile fonksiyonları ve diğer aile fonksiyonları olarak iki grupta değerlendirmektedir. Gerekli aile fonksiyonları, ailenin işlevselliğinin sürekliliği için tekrarlanarak yapılması gerekenleri içerir. Diğer aile fonksiyonları, her ailenin yaşamında değişen derecelerde ortaya çıkan işlevlerdir.

Roller boyutunda, ailenin kaynaklarının sağlanması, beslenme ve destek sağlanması, kişisel gelişimin desteklenmesi, aile sistemlerinin sürdürülmesi ve yönetilmesi ve yetişkinlerin cinsel doyumunun sağlanması gibi bir takım aile işlevini yerine getirmek için ailenin oturmuş davranış kalıpları olup olmadığına odaklanılmaktadır. Ayrıca, roller boyutu değerlendirilirken aile ile ilgili görevlerin

üyelere adil bir şekilde verilmesi ve aile üyeleri tarafından gerekli şekilde yerine getirilmesi irdelenir.

Sağlıklı ailelerde üyelerin kendi rollerini gerekli düzeyde yerine getirmeleri, ihtiyaç durumunda yeni roller almaktan kaçınmamaları, üyelerin rollerin dağılımı ve yerine getirilmesinde sorumlu hale getirilmeleri ve birbirlerinin davranışlarını kontrol etmeleri beklenir. Üyelerin birbirlerinden farklı roller beklediği, değişen şartlar nedeniyle meydana gelen rol değişikliklerine uyum sağlanamayan aileler ise sağlıklı aileler olarak değerlendirilir (Bulut;1993; Miller ve diğ, 2000; Epstein, Baldwin ve Bishop, 1983; Miller ve diğ, 2004).

Duygusal Tepki Verebilme

Duygusal tepkisellik, ailenin çeşitli uyaranlara uygun nitelik ve nicelikte duygularla yanıt verebilme yeteneğidir. Duygusal tepki verebilme işlevini yerine getirebilen ailelerin üyeleri, refah (sevinç, sevgi, endişe, hassasiyet, şefkat) ve aciliyet (üzüntü, depresyon, öfke, korku) duygularını ifade edebilmekte ve davranışları ile gösterebilmektedirler (Miller ve diğ, 2000; Epstein, Baldwin ve Bishop, 1983; Miller ve diğ, 2004).

Gereken İlgiyi Gösterme

Gereken ilgiyi gösterme (duygusal katılım), aile üyelerinin birbirlerinin faaliyetlerine ve endişelerine ne ölçüde ilgi gösterdiği ve bunlara ne kadar değer verdiği ile ilgilidir. Aile üyelerinin birbirine gösterdiği ve göstermesi gereken sevgi, ilgi ve bakımı ve içerir (Bulut, 1993). En sağlıklı ailelerde duygusal katılım çok fazla ya da çok az olmaksızın orta düzeydedir (Miller ve diğ, 2000; Epstein, Baldwin ve Bishop, 1983; Miller ve diğ, 2004).

Davranış kontrolü

Davranış kontrolü boyutu, aile üyelerinin üç farklı durumdaki davranışını değerlendirmek için benimsediği model olarak tanımlanır. İlki, fiziksel olarak tehlikeli durumlarda aile, üyelerinin davranışlarını izlemek ve kontrol etmek zorundadır. İkincisi; yeme, içme, uyuma, cinsellik ve saldırganlık gibi psikolojik ve biyolojik gereksinimlerin karşılanması ve ifade edilmesi durumlarıdır. Üçüncüsü, aile üyelerinin kendi arasında ve diğer insanlarla sosyalleşme davranışını içeren durumlarıdır. Davranış kalıpları; esnek, katı, serbest ve kaotik olabilir. Aileler kendi kabul edilebilir davranış standartlarını belirler ve geliştirirler. Ailenin koyduğu kural ve standartlarının uygun olup olmadığı değerlendirilirken aile üyelerinin yaşları ve statüleri göz önünde bulundurulmalıdır (Miller ve diğ, 2000; Epstein, Baldwin ve Bishop, 1983; Miller ve diğ, 2004).

McMaster Modelinin ölçüm araçları, Aile Değerlendirme Ölçeği (Family Assessment Device (FAD)), McMaster Klinik Değerlendirme Ölçeği (McMaster Clinical Rating Scale (MCRS)) ve McMaster Yapılandırılmış Aile Görüşme sürecidir. McMaster modelinin ayrılmaz parçaları olan üç faktör şunlardır: (1) burada ve şimdi üzerinde vurgu, (2) terapi sürecinde aile üyelerinin güçlü yanlarının kullanılması ve (3) daha fazla çalışma gerekiyorsa veya başka sorunlar ortaya çıkarsa geri dönmelerine yönelik aile üyeleri için terapist tarafından açık ve aktif bir teşvik (Ryan ve diğ, 2005).

1.11. McMaster Aile İşlevselliği Yaklaşımının Teorik Alt Yapısı

Aile işlevselliğini ele alan bir çok kuramsal yaklaşım bulunmaktadır. Bu çalışmanın odağında McMaster Aile İşlevselliği Modeli bulunmaktadır. McMaster Aile İşlevselliği Yaklaşımı'nın arka planında yer alan kuramsal çerçevede (1) Psikodinamik model, (2) Etkileşim modeli ve (3) Sistem modeli yer aldığı (Ryan ve diğ, 2005) için bu modeller aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

1.11.1. Psikodinamik Aile Yaklaşımı

Psikanalizde, bilinç; bilinç ve bilinçaltı olarak iki kısımda incelenmektedir. Kişiliğin üç kısmı ise id, ego ve süperegodur. İd; kişiliğin hayatta kalma, cinsellik ve saldırganlık gibi biyolojik dürtüler içeren içgüdüsel enerji bölümüdür. Hazzı elde etmenin ve acıdan kaçınmanın öncelendiği prensibine göre çalışır. Ego, id ile gerçek dünyanın sınırları arasındaki çatışmayı yöneten bileşendir. Ego, gerçek dünyanın taleplerini karşılamak için dürtü tatmininin ertelenmesi gerektiği prensibi ile çalışmaktadır. Ego'nun görevi; kimlik, gerçeklik ve süper egodan alınan bilgilere dayanarak en iyi eylem planını belirlemektir. İd'in dürtülerini sosyal açıdan uygunsuz yollardan tatmin etmesini önlemeye çalışır. Ego; id, süperego ve gerçekliğin talepleriyle etkin bir şekilde başa çıkmak, duygusal istikrarın korunmasını sağlamak ve iç ve dış stresle başa çıkmak durumundadır. Egonun idin, süper egonun ve gerçekliğin taleplerini bağdaştıramaması anksiyete olarak bilinen psişik çatışmalar yaratır. Süperego, kişiliğin ebeveynlerden ve toplumdan öğrenilen tüm ahlaki standartları içeren ahlaki bileşenidir. Egoyu, ahlaki ideallere uyma noktasında zorlar. Bu nedenle süperego; müracaatçıların, topluluğun kurallarına aykırı hareket ettiklerinde kendilerini suçlu hissetmelerine neden olur (Apgar, 2018) .

Freud, aile danışması yapmamış olsa da aileye ve içindeki dinamiklerine dikkat çeken ilk kişi olmuştur. Alfred Adler, Nathan Ackerman ve Murray Bowen ve Ivan Boszarmengi-Nagy gibi psikoanalistler, bu kuramı ailelerle çalışmalarda kullanılacak şekilde uyarlamışlardır. Psikanalitik aile danışmasında amaç, aile üyelerini bilinçaltılarının sınırlarından kurtararak şu anki gerçeklerle ilgilenen bireylere dönüştürmektir. Burada asıl amaç, soruna hızlı çözüm üretmek değil sorunun altta yatan nedenlerini keşfederek çözüme ulaşmaktır. Kuram, bilinçaltı güçlerin aile ve evlilik hayatına etkisine dikkat çeker. Aile üyelerinin halihazırdaki yaşantılarının geçmişleri ile özellikle çocukluk yıllarındaki deneyimleri ile ilgili olduğunu vurgular ve aile üyelerinin bu konuda bilinçlenmesini sağlar. Psikanalitik aile danışmasında rüya analizi, transferans, yüzleştirme, yaşam hikâyesi, güce odaklanma ve tamamlama gibi bazı teknikler kullanılmaktadır (Nazlı,2018; Özgür Bayır, 2018).

Epstein'in McMaster Yaklaşımını geliştirirken ailelerle yaptığı klinik çalışmanın birinci aşamasında kullandığı kavramsal yönelim, terapistlerin aileyi, tanımlanan hastanın intrapsişik çatışmalarını anlamak için bir zemin olarak gördüğü bireysel bir psikodinamik modele dayanıyordu. Terapötik çalışmanın birincil odak noktası hastaydı; aile, yalnızca bireysel psikodinamik süreçlerin ve yapıların üzerinde çalışıldığı bağlam olarak görülüyordu. Önemli aile üyeleri tedaviye dahil edildi ancak odak her zaman bireydi. Epstein'in Psikanaliz kökenli olması gereği intrapsişik yönelimi, kariyerinin bir döneminde o kadar güçlüydü ki aile patolojisinin çift ve aile terapisinin yararlı olabileceğini göstermesine rağmen tedavi tanımlanan hastaya odaklanıyordu. Aile üyelerinin birbirleri üzerindeki etkisinin tanınması daha sonraki zamanlarda McMaster modelinde anahtar bir kavram haline gelmiştir. (Ryan ve diğ, 2005).

1.11.2. Etkileşim Yaklaşımı

Nelsen; bireyler, aileler ve küçük gruplarla sosyal hizmet müdahalesine ve meslekler arası uygulamaya uyarladığı bir iletişim perspektifi sunmaktadır. Sosyal hizmetin birleşik teoriye ihtiyaç duyduğuna ve iletişim teorisinin genel sistem teorisini, ego psikolojisini ve davranış teorilerini uygulama moduyla bütünleştirmek için kullanılabileceğine inanmaktadır (Valentich, 1981) .

İnsanların davranış tercihleri ile ilgili olarak Nelsen'in sunduğu temel iletişim kavramları: bilgi, bilgi işleme, geri bildirim ve bilgi işleme kurallarıdır. Bilgi, kişilerin diğer insanlardan, insanlar dışındaki çevreden, kendi düşüncelerinden, hislerinden ve bedensel duyularından algıladıkları her şeyi ifade eder. Kişinin bilgiye verdiği yanıtlar, kişinin aldığı bilgiyi algılaması ve değerlendirmesi yoluyla yönlendirilir veya işlenir. Bir birey bilgiyi işledikçe bunların bir kısmını davranışının kişinin içsel durumlarını ve çevresini nasıl etkilediğine dair bir kavrayış olarak geribildirime çevirir. Bilgi işleme kuralları, kişinin kendi içinde ve çevresi için potansiyel olarak mevcut olan bilginin algılandığı ve değerlendirildiği örtük yönergelerdir (Valentich, 1981:152) .

İletişim yaklaşımında sistem yaklaşımının temel boyutları mevcuttur. Bu boyutlar;

- a) İletişim ve algılama,
- b) İletişim ve güç,
- c) İletişim ve duygulanımdır.

Ailelere danışma yapılırken ailenin geçmişinden çok bu boyutlara odaklanılmaktadır. İletişim ve algılama boyutunun temel varsayımları vardır. Aile içinde iletişimsizlik olası değildir. İletişimde, içerikle beraber ilişki boyutu da önemlidir. İletişimde olan bireylerin farklı şeylere odaklanmaları zaman zaman önemli çatışmalara sebep olabilir. Aile içi ilişkilerde iletişim doğrudan veya dolaylı, açık veya maskeli olabilir. İletişimde güç; bir kişinin iletişim sırasındaki mesajını, diğer kişi ya da kişilere belirleyici tarzda ulaştırmasını ifade etmektedir. Her iletişimde kişiler arasında bir hiyerarşik düzen bulunmaktadır. Bu hiyerarşinin varlığı, bu birliktelik sırasında insanların statülerinde farklılık olması nedeniyle doğaldır. İletişim ve duygulanım boyutu, tarafların davranışlarının altında yatan psikodinamik süreçlerini kapsar (Mavili Aktaş, 2004).

Epstein'in çalışmasının etkileşimsel aşaması, hem zamansal hem de kavramsal anlamda bazı örtüşmelere rağmen önceki aşamadan farklıdır. Terapi seansları sırasında birkaç aile üyesi (genellikle iki) arasındaki etkileşimler gözlemlenir ve üyelere yorumlanır. Etkileşimler genellikle etkileşen üyelerin intrapsişik süreçleri ile ilgilidir ancak intrapsişik fazda olduğu gibi aynı derecede ayrıntı, sıklık ve yoğunluğa sahip değildirler. Etkileşimsel terapötik yaklaşımın altında yatan varsayım, önceki aşamaninkine benzerdir. Psikopatoloji, tanımlanan hastanın ve bir veya daha fazla aile üyesinin intrapsişik yapısında merkezlenir. Aile üyeleri arasındaki etkileşim gözlenir ve intrapsişik patolojik süreçlerin kilidini açmanın bir yolu olarak kullanılır. Epstein, terapilerinde her zaman çiftin etkileşim düzeyine odaklanmıştır. Bu yaklaşım makul sonuçlar vermiştir. McMaster modelinin ayrılmaz parçaları olan üç faktör şunlardır: (1) burada ve şimdi üzerinde vurgu, (2) terapi sürecinde aile üyelerinin güçlü yanlarının kullanılması ve (3) daha fazla çalışma

gerekiyorsa veya başka sorunlar ortaya çıkarsa geri dönmelerine yönelik aile üyeleri için terapist tarafından açık ve aktif bir teşvik (Ryan ve diğ, 2005).

1.11.3. Sistem Yaklaşımı

Sistem Yaklaşımı, biyolojik bir kuram olup temeli Ludvig von Bertalanffy tarafından atılmıştır. Bertalanffy'nın, 1937 yılında "Genel Sistem Teorisi" adıyla sunduğu bildirisi, bilim dünyasında oldukça ses getirmiş ve birçok bilim dalını etkilemiştir (Yenisu, Şahin ve Öztekkeli, 2019).

Sistem Yaklaşımı, Psikanaliz Yaklaşımının sosyal kavramına gereken önemi vermediğine yapılan vurguyla biyolojiden sosyal bilimlere uyarlanmıştır. Sosyal hizmet uygulamalarında etkili olan medikal modelin duygusal ve davranışsal sorunları bireyin içsel süreçlerinden kaynaklı olarak değerlendirip sosyal çevreyi önemsememesi bu modele eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Sorunların içsel süreçlerden kaynaklandığının düşünülmesi, sorunun sorumlusunun da ilgili birey olduğu fikrini beraberinde getirmiştir. Sistem yaklaşımı ile bireyin çevresindeki sosyal sistemlerin sorunlardaki etkilerinin önemi gündeme gelmiştir. Yaklaşımın biyolojideki halinde yer alan her canlı veya cansız varlığın bir sistem olduğu, alt sistemlerden oluşurken aynı zamanda bir üst sistemin parçası olduğu prensibi sosyal bilimlerde birey, aile, topluluk ve toplumlar için uygulanmıştır (Baykara Acar ve Acar, 2002; Teater, 2010).

Sistem; belirli bir görevi yerine getirme kapasitesine sahip, düzenli etkileşim gösteren, karşılıklı olarak bağlantılı olan elemanların oluşturduğu bütündür. Sistem parçalarının biraraya gelmesinden oluşur. Ancak sistem, parçalarının toplamından daha fazlasıdır. Bir ürünün işlenmesi veya bir hizmetin sağlanması için parçalarının birlikte çalıştığı karmaşık bir mekanizmadır. Sistem Yaklaşımı, çevreye ve sistemlerin birbiri üzerindeki etkilerine de vurgu yapar. Sistemde girdi olarak kaynaklar kullanılır ve bir ürün ya da hizmet çıktı olarak sunulur. Kendiliğinden etkileşimlerin göz ardı edilmesi söz konusu değildir. Sürekli değerlendirme ve ayarlama önemlidir (Ashman and Hull, 2017).

Sistem Yaklaşımının temel varsayımları:

- 1) Sistem, parçalarının toplamından daha fazlasıdır.
- 2) Sistemin parçaları birbirleri ile bağlantılı ve karşılıklı bağımlıdır.
- 3) Bir sistem doğrudan ya da dolaylı olacak şekilde diğer sistemlerden etkilenir.
- 4) Bütün sistemlerin sınırları vardır.
- 5) Tüm sistemler, dengede olmaya ve sabit durumu korumaya gereksinim duyar (Teater, 2010).

Sistem Yaklaşımının anahtar kavramları ilişki, denge ve bütüncülük; önemli kavramları ise; sistem, alt sistem, açık sistem, kapalı sistem, eşitlik, eşitsizlik, eşsonluluk, odak sistem, sınırlar, amaç, gelişim, yapı, roller, kurallar, iletişim, yaptırımlar, güç ve işlemlerdir (Duyan, 2016, Teater, 2010).

Sistem yaklaşımına göre bireylerle yapılacak olan müdahale planlarında bireylerarası bir noktadan değerlendirilme yapılarak bireyin ailesinin, içinde yaşadığı toplumun ve diğer kurumların dikkate alınması gerekmektedir (Payne, 2016). Bireyin yaşadığı problem, sosyal çevresindeki sistemler (aile, akraba, okul, arkadaş ve mahalle gibi) ya da dahil olduğu fiziksel sistemler (hava, su, besin, iletişim altyapısı, konut ve ulaşım gibi) göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

Sistem Yaklaşımı, ailelerle çalışmalarda kullanılmaktadır. Bu çerçevede aile; alt sistemlerden oluşan, üst sistemlerin bir parçası olan ve birçok sistemle etkileşim halinde bir sistem olarak değerlendirilir. McMaster Yaklaşımı'nda aileler değerlendirilirken ve tedavi edilirken açık bir sistem olarak görülmektedir. Aile sisteminin sergilediği yapı, organizasyon ve işlem örüntüleri, aile üyelerinin davranışlarını belirleyen önemli değişkenlerdir. Aile sistemini etkileyen içeriden veya dışarıdan gelen değişiklikler, sistemin tüm üyelerinin davranışlarını etkiler. Aileleri tedavi ederken odak, sistemdeki yapı, organizasyon veya işlem kalıpları açısından sistemdeki sorunlardır. Sistem üyelerinin intrapsişik süreçleri ikincil öneme sahiptir. Örtük varsayım, aile sisteminin değişkenleri iyi çalışır durumdaysa,

bireyin davranışının ve intrapsişik süreçlerinin olumlu etkileneceğidir (Ryan ve diğ, 2005).

Kişilerin kurduğu ailelerin işlevselliği, kök ailelerinde anne babalarının uyguladığı ebeveynlik tutumlarından etkilenmektedir. Ebeveynlik tutumları, yakınlık, iletişim, kontrol, beklenti, bakım gibi değişkenlere göre sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde uygulanan bu tutumlar çocukların kişilik gelişiminde, sosyalleşmelerinde, davranış kontrolünde, duygusal iletişimlerinde, özsaygılarında, yaşam doyumlarında, evliliklerinde ve boşanmalarında etkili olmaktadır.

1.12.Ebeveynlik Tutumları

Aile, çocuğun ilk sosyalleştiği kurumdur. Çocuğun çevresi, biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını giderdiği gibi kişilik gelişimine de katkıda bulunmaktadır. Kişilik gelişiminde ailenin rolü birçok araştırmaya konu olmaktadır. Kişilerin davranışlarını ve davranışlarının altında yatan sebepleri açıklayabilmek için, onların yetiştiği aile ortamının, nasıl bir sosyal çevrede, hangi etkileşimlerle büyüdüğü bilmesi gerekmektedir (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011).

Anne babaların çocuk yetiştirirken bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde uyguladıkları çeşitli ebeveynlik tutumları bulunmaktadır. Bu tutumlar, çocukların bütüncül gelişimlerinde ve sağlıklı bir yetişkin olmalarında etkilidir. Aileleri ile beraber yetiştirme imkanı bulamamış çocukların sevgi ve sosyalleşme konularında aileleri ile yetişen çocuklara kıyasla kişilik gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayamadıkları görülmektedir (Gökçe, 1976).

Anne ve babalar; aşırı koruma, hoşgörü sahibi olma, aşırı hoşgörü ve düşkünlük, reddetme, kabul etme, baskı altında bulundurma, çocuklara boyun eğme, çocuk ayırma gibi tutum ve davranışları çocuklarına karşı yaygın biçimde kullanmaktadırlar. Anne babalar çocuklarına uyguladığı disiplin yöntemlerini

seçerken kişisel deneyimleri kadar yakın çevrelerinden de etkilenmektedirler (Yavuzer, 1990). Kültürel kalıp içinde çocuk yetiştirerek anne-babalık yapan kişi, şimdinin ve geleceğin yerine farkına varmadan geçmişi getirip koymakta ve anne babası geçmişte kendisine ne demiş ve nasıl davranmışsa o da çocuklarına aynı şekilde davranmaktadır (Cüceloğlu, 2016).

Çocuk, anne ve babanın davranışlarını taklit ederek, özümseyerek ve özdeşim kurarak bazen de çatışarak bireyselliğini kazanır. Ebeveynlerin sağladığı sevgi ve eğitim ilişkisinde bazı kişilik özelliklerine yönelik belirgin durumlar oluşabilir. Gevşek bir eğitimle yetersiz sevgi ortamında büyütülmüş bireyler donukluk ve duygusal iletişim güçlüğü, gevşek eğitimle aşırı sevgi ortamında büyütülmüş çocuklar yetersiz sorumluluk bilinci, aşırı rahatlık, katı-sıkı eğitimle yetersiz sevgi ortamında büyütülmüş çocuklar saldırganlık ve antisosyal davranışlar ve katı-sıkı eğitimle aşırı sevgi ortamında büyütülmüş çocuklarda takıntı ve nevrotik davranış özellikleri göstermektedirler (Mavili, 2015). Anne baba tutumları, kişinin sağlıklı sosyalleşmesi ve otonom bir kişilik oluşturmada önemli rol oynamaktadır. Ebeveynlerin kabulü, sevgisi ve dozajında korumacılığı sayesinde kişi kendi otonomisini geliştirebilmektedir (Gürol Işık, 2016).

Anne ve babanın duygusal olarak yoksun bırakan ebeveynlik tutumu, negatif kişilik özellikleri, yetersiz benlik saygısı ve yetersiz yaşam doyumuyla ilişkilidir (Tuzcuoğlu Dost ve diğ, 2019). On Güneydoğu Avrupa ülkesinde 14 ile 29 yaş arasındaki gençlerle yapılan çalışma, her ülke için ilkökul sırasında daha yetkili ebeveynliğe maruz kalmanın, gençlik döneminde daha yüksek yaşam doyumuna ile ilişkisinin güçlü olduğunu göstermiştir (Lavric ve Naterer, 2020). Çocukluğunda kaliteli bir ebeveyn-çocuk ilişkisi deneyimleyip yetkili ebeveynlikle büyütülen yetişkinlerin ruh sağlığı noktasında daha avantajlı olduğu ve içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarını daha az yaşadıkları saptanmıştır (Steele ve McKinney, 2019).

Ebeveynler çocuklarına karşı demokratik tutumlar sergilediklerinde duygusal yönetim becerileri güçlenirken koruyucu tutumlar sergilediklerinde duygusal

yönetim becerileri zayıflamaktadır (Kılıç, Çalık Var ve Kumandas, 2014). İkisi de sevgi dolu olan, tutarlı anne-babaya sahip olmak; yüksek okul bağlılığı ve düşük depresyon ve suçluluk düzeyleriyle ilişkilidir (Simons ve Conger , 2017). Algılanan güçlü ebeveyn desteği alkol bağımlılığında içme düzeyi ile negatif yönlü ilişki içindedir (Chakroun-Baggioni ve diğ., 2021).

Otoriter ebeveynlere sahip erkek çocuklarının daha saldırgan, kız çocuklarının ise bağımlı ve itaatkar olduğu gözlemlenmiştir. Yetkili ebeveyne sahip çocuklar yetenekli olmaya meyillidir, kızlar başarı odaklı iken erkeklerin dost canlısı ve yardımsever olduğu görülmektedir. İzin verici anne-babası olan kızlar sosyal olarak kendini daha az göstermekte hem kızlar hem de erkekler daha az başarı odaklı olmaktadır (Plotnik ve Kouyoumdjan, 2007). Okul öncesi çocuklarda yetkili bir ebeveynlik tutumu ile çocuğun bilişsel gelişimi arasında pozitif bir ilişki ve otoriter bir ebeveynlik tutumu ile gelişim arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır (Wang ve ark, 2022). Ebeveynlik tutumları, çocukların akademik başarısını ve okul performansını etkilemektedir (Aunola, Stattin ve Nurmi, 2000).

Ebeveynlik tutumları, bireylerin evlilik ve boşanmalarında da etkili olmaktadır. Varan (2005), 245 evli ve ilişki yaşayan çiftle gerçekleştirdiği çalışmasında çocuklukta ebeveyn (hem anne hem de baba) kabulü ile yetişkinlikte samimi partner kabulü arasında anlamlı bir korelasyon saptamıştır. Eryavuz (2006) çocuklukta ebeveynleri tarafından reddedilen katılımcıların psikolojik uyumsuzluğunun daha yüksek olduğunu ve psikolojik uyumu etkileyen en önemli faktörlerin erkeklerde eş kabulü, kadınlarda ise ebeveyn kabulü olarak ortaya çıktığını bulmuştur. Ebeveynlerin küçümseyici, cezalandıran, sömürücü ve sınırsız ebeveynlik tutumlarının çocuklarının boşanmaları üzerinde olumlu ve anlamlı etkileri bulunmaktadır (Yöntem, 2017).

Etkisiz ebeveynlik modellerinin deşifre edilmesi ve daha etkili ebeveynlik davranışlarının uygulanması daha sağlıklı aile işlevselliği ile yüksek düzeyde uyum, uyumluluk ve yapıcı iletişim modelleri arasındaki ilişkinin kanıtlanması önemli faydalar oluşturabilir (Lee ve diğ, 2006). Örneğin Mohammadi ve Zarfhsan (2014),

otistik çocukların kardeşlerinin genetik yatkınlık nedeniyle daha büyük bir psikolojik uyumsuzluk riski altında olduğunu ancak ebeveynlik tarzları ve aile işlevi gibi çevresel faktörlerin psikolojik uyumsuzluk üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu saptamışlardır.

Sümer ve arkadaşları (2010); Türkiye’de ebeveynlik tutumları ile ilgili çalışmaları inceledikleri makalelerinde ebeveynlik tutumlarının sonuç değişkeni olarak benlik saygısı, kendini kabul etme, psikolojik uyum, bağlanma tarzları, akademik başarı, saldırganlık, kaygı ve romantik ilişkiler çalışıldığını gözlemlemişlerdir. Bilimsel çalışmalarda, disiplin, baskı ve aşırı koruyuculuk içeren ebeveyn tutum ve davranışlarının çocuk ve ergenler üzerindeki etkilerinin negatif olduğu; demokratik ve kabul eden tutum ve davranışlarının etkilerinin ise pozitif olduğu görülmüştür.

Psikiyatri alanında hastalıklarla ebeveynlik tutumlarının etkisine dair birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu (Yılmaz Türkel, 2019; Ergüven, 2017), kendine zarar verme (Erişen, 2020; Gökten Ulusoy, 2021), obezite (Yüksel, 2017; Önder, 2015; Acehan, 2020), diyabet (Şahin, 2010), kekemelik (Karataş, 2018), bağımlılık (Öztürk, 2020; Demirbaş, 2022) alanındaki doktora çalışmaları bunlardan bazılarıdır. Örneğin; Aslantaş Ertekin (2010:92), yeme bozukluğu hastalarının yetiştirilme tarzları ile ilgili olumsuz algılara sahip olduklarını, anne ve babaları ile ilgili reddedici ve aşırı korumacı tutumlar bildirdiklerini ve duygusal sıcaklık boyutunda babalarını uzak ve soğuk algıladıklarını saptamıştır.

Ebeveyn tutumlarının çocukların bedensel sağlıkları ile ilgili davranışlarında, duygusal yönetim becerilerinde, otonom bir kişilik geliştirmelerinde, problem çözme becerilerinde, sosyal uyumlarında, kişilerarası ilişkilerinde, akademik başarılarında, psikolojik sağlamlık hallerinde, evliliklerini sürdürmelerinde ve boşanmalarında etkili olduğu görülmektedir.

1.13. Ebeveynlik Tutumları ile İlgili Modeller

Bu bölümde Baumrind Ebeveynlik Modeli, Maccoby ve Martin'in Ebeveynlik Modeli, Belsky Ebeveynlik Modeli ve Şema Modeli kapsamında ebeveynlik tutumlarına yer verilmiştir.

1.13.1. Baumrind Ebeveynlik Modeli

Baumrind, 146 okul öncesi çocuk ve bu çocukların ailesi ile çalışarak ebeveyn-çocuk ilişkilerini ev ortamlarında ve laboratuvarında gözlemlemiş ve ebeveynlikte çeşitli boyutların olduğunu ileri sürmüştür. Bunlar; ebeveyn-çocuk iletişimde açıklık, ebeveyn kontrolü, olgunluk beklentisi ile bakım-destek olmak üzere ebeveynliğin dört boyutudur (Yılmaz, 1999).

Ebeveyn kontrolü, ebeveynin koyduğu kuralların etkililiği ve çocuk tarafından uygulanma derecesidir. Ebeveyn- çocuk iletişimde açıklık; ailenin kurallarında, işleyişinde çocuğun düşüncelerine, kararlarına ne oranda değer verildiği ile ilgilidir. Olması ve olmaması gerekenlerin nedenlerinin hem ebeveynler hem de çocuklar tarafından biliniyor oluşudur. Olgunluk beklentisi; çocuğun fiziksel, zihinsel, duyuşsal ve sosyal gelişiminin yaşına uygun bir şekilde desteklenmesini ifade eder. Çocuğun yeteneklerinin ve ilgi alanlarının teşvik edilmesi ile ilgilidir. Bakım ve destek boyutu da çocuğun ihtiyaçlarının zamanında ve uygun bir şekilde karşılanması ve bu esnada çocukla kurulan ilişkinin içerdiği yakınlık ve sıcaklık derecesidir. Bu boyutların çeşitli kombinasyonları sonucu Baumrind (1966); demokratik, otoriter ve izin verici olarak üç ebeveyn tutumu belirlemiştir. Demokratik ebeveynlik, yüksek düzeyde bakım, katılım, duyarlılık, akıl yürütme ve özerkliği teşvik eder. Akıl yürütme ve disiplin yoluyla çocukları için etkinlikleri ve kararları yönlendiren ebeveynler yetkili olarak tanımlanır. İzin verici ebeveynlik; az talepte bulunmak, kontrolsüz davranışlar sergilemek ve minimum ceza kullanmakla karakterize edilir. Otoriter olarak nitelendirilen ebeveynler; yüksek düzeyde yönlendirici davranışlar, yüksek düzeyde kısıtlama ve reddetme davranışları ve güç iddia eden davranışlar sergilerler (Turner ve diğ., 2009).

Baumrind (1971), otoriter ebeveynlerin çocuklarının diğer çocuklarla kıyaslandığında bağımsızlıktan yoksun olduğunu öne sürmüştür. Ancak sosyal sorumluluk için aynı durum söz konusu değildir. Demokratik ebeveynlerin çocukları, hem bağımsızdır hem de sosyal sorumluluk sahibidirler. İzin verici ebeveynlerin çocuklarının ise hem bağımsızlık hem de sosyal sorumluluk puanları düşüktür.

Baumrind (1966), literatürdeki ebeveyn kontrolü ile ilgili on iki makaleyi inceleyerek gerçekleştirdiği çalışmasında aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır:

- 1) Cezanın kaçınılmaz zararlı yan etkileri vardır ve çocuk davranışlarını kontrol etmede etkisizdir.
- 2) Yakın denetim, yüksek talepler ve ebeveyn otoritesinin diğer yansımaları çocuklarda özellikle ergenlik döneminde isyankarlığı teşvik etmektedir.
- 3) Sıkı ebeveyn kontrolü, pasiflik ve bağımlılık yaratmaktadır.
- 4) Ebeveyn kısıtlaması, girişkenliği ve canlılığı azaltır.
- 5) Hoşgörülü tutum, çocuğu ana-babanın varlığından ve otoritesinden özgürleştirir.
- 6) Kontrolcü ebeveynler, kontrolü kaybetme korkusuyla çocuğun özyönetim ve özerklik çabalarını kısıtlamaktadırlar.
- 7) Farklı ebeveyn tutumlarının çocukların kişilik ve davranışlarına etkileri de farklılaşmaktadır. Demokratik ebeveyn kontrolü, otoriter ve izin verici ebeveyn kontrolü ile karşılaştırıldığında erkeklerde sosyal sorumluluk davranışı ile ilişkili iken kızlarda yüksek başarı ile ilişkilendirilmiştir. Ebeveynlerin otoriter tutum sergileyip uyumsuz olması durumunda kızların düşmanca ve dirençli tavırlar sergilediği gözlemlenmiştir (Baumrind, 1971). Demokratik ebeveynlik tutumu akademik başarıyı önemli ölçüde yordamaktadır (Turner, Chandler ve Heffer, 2009).

1.13.2. Maccoby ve Martin'in Ebevenlik Modeli

Anne baba tutumlarını Baumrind' den farklı olarak değerlendiren Maccoby ve Martin (1983), duyarlılık ve talepkarlık/ kontrol olmak üzere iki boyutu baz alarak

dört çeşit ebeveynlik tutumundan bahsetmişlerdir. Baumrind'in sınıflandırmasındaki izin verici ebeveynliği, izin verici/hoşgörülü ve izin verici/ihmalkar olarak ikiye ayırmışlardır. Bu ayrımla beraber ebeveyn tutumlarını; demokratik, otoriter, izin verici/hoşgörülü ve izin verici/ ihmalkar ebeveynlik olarak dört grupta incelemişlerdir (Yılmaz;1999).

		Duyarlılık/Kabul/İlgi	
		Yüksek	Düşük
Talepkarlık/ Kontrol	Yüksek	Demokratik	Otoriter
	Düşük	İzin verici/ Hoşgörülü	İzin verici / İhmalkar

Şekil 1.13. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Modeli (Yılmaz, 1999:103)

Şekil 1.13'te görüldüğü gibi demokratik anne babalar, yüksek talepkarlık/kontrol ve yüksek duyarlılık gösterirler. Otoriter anne babalar, yüksek talepkarlık/kontrol gösterirken düşük duyarlılık/kabul/ilgi göstermektedirler. İzin verici hoşgörülü ebeveynlerde talepkarlık/kontrol boyutu düşük seviyede iken duyarlılık/kabul/ilgi boyutu yüksektir. İzin verici/ihmalkar ebeveynlerde ise talepkarlık/kontrol boyutu ve duyarlılık/kabul/ilgi boyutu düşük seviyededir.

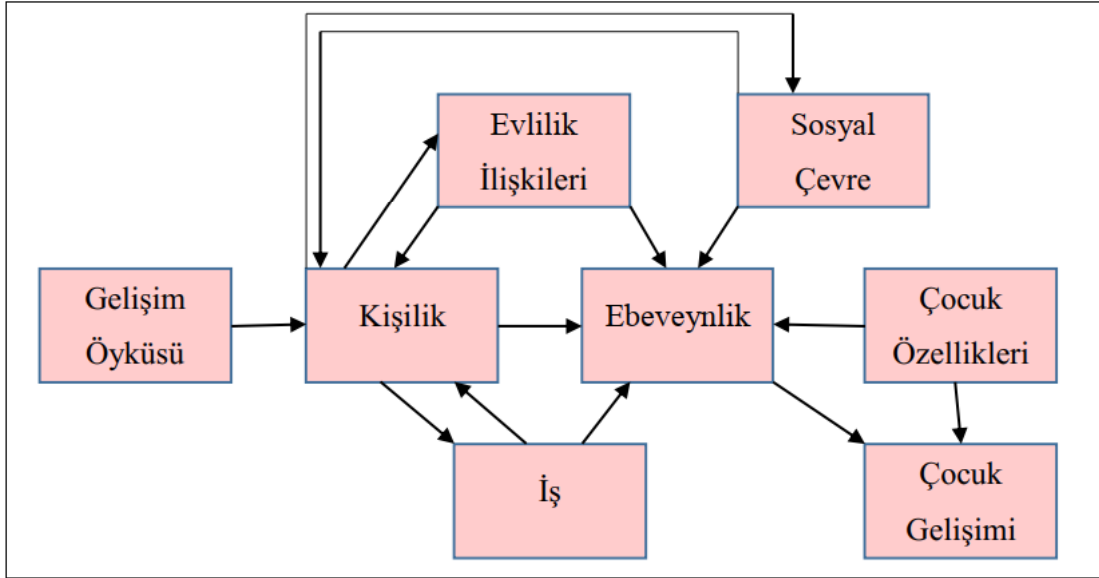
1.13.3. Belsky Ebeveynlik Modeli

Belsky'nin (1984) "Ebeveynliğin Belirleyicileri" modeline göre ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının üç belirleyicisi vardır. Bu belirleyicilerin ebeveynlik üzerindeki etkisi eşit değildir. Bu üç temel belirleyici;

- 1) Ebeveynlerin bireysel özellikleri ve kaynakları,
- 2) Çocuğun bireysel özellikleri ve
- 3) Bağlamsal stres ve destek faktörleridir.

Şekil 1. 14.'te belirtildiği gibi ebeveynlik, kişinin kalıcı kişilik özelliklerinden etkilenmektedir. Bireylerin gelişim öyküleri kişiliklerinde etkili olduğundan

ebeveynliği de dolaylı olarak etkilemektedir. Belsky'nin bu konudaki hipotezi, genel olarak, bireyin gelişim öyküsünde yer alan destekleyici gelişimsel deneyimlerin, optimal çocuk gelişimini destekleyen duyarlı ebeveyn bakımını sağlayabilecek olgun ve sağlıklı bir kişiliğe yol açtığı şeklindedir.

Şekil 1.14. Ebeveynlik Belirleyicilerinin Süreç Modeli (Belsky, 1984:84)

Çocuğun kişilik özelliklerinin ebeveynlik işleyişini etkilediğine dair birçok çalışma bulunmaktadır. Zorlayıcı özellikleri olan çocuklara etkili ebeveynlik uygulamak da zor olmaktadır.

Bağlamsal stres ve destek faktörleri ebeveyn ve çocuğun içinde yaşadığı sosyal çevreyi tanımlar ve evlilik uyumu, sosyal ilişkiler ve ebeveynlerin meslek türü gibi bileşenleri içerir. Bağlamsal stres ve destek, ebeveynliği direkt etkilemekte ya da ebeveynlerin psikolojik iyi oluşlarını etkileyerek dolaylı olarak etkilemektedir.

Evlilik uyumu, kadının psikolojik iyi oluşunu olumlu etkilediğı için çocuğa uygulanan ebeveynliği dolaylı olarak etkilemektedir.

Sosyal desteğin ebeveynlikteki işlevleri aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

- 1) Duygusal destek sağlamak,

- 2) Araçsal yardım sağlamak,
- 3) Sosyal beklentileri sağlamak.

Duygusal destek, bir bireyin ya açık ifadeler yoluyla ya da düşünceli ve özenli eylemlerin bir sonucu olarak diğerlerinden aldığı sevgi ve kişilerarası kabul olarak tanımlanmaktadır. Araçsal yardım, bilgi ve tavsiye sağlanması ve çocuk bakımı da dahil olmak üzere rutin görevlerde yardım şeklinde olmaktadır. Sosyal beklentiler de neyin uygun olup neyin olmadığına dair kılavuz görevi görmektedir. Beklentiler ve tavsiyeler, her zaman destekleyici işlev görmezler. Ebeveynliği zorlaştırdıkları durumlar da olabilir.

Kocanın karısına değer verdiğini ve sevgisini hissettirmesi ya da bir öğretmen ya da komşu tarafından çocuğun iyi davranışlarının övülerek ebeveynlik tutumlarının onaylanması gibi durumların annenin duygu durumuna olumlu etkisi de ebeveynliğe dolaylı katkı sunmaktadır. Yaşları 15 ile 19 arasında değişen elli anne ile yapılan çalışmada ergen annelere verilen desteğin miktarının anne davranışının en tutarlı yordayıcısı olduğu ve duygusal desteğin en önemli destek türü olduğu görülmüştür. Sonuçlar ayrıca akrabaların ve bir erkek partnerin en önemli destek kaynakları olduğunu göstermektedir (Colleta, 1981).

Ebeveynlerin iş sahibi olup olmadığı ve çalıştığı işin niteliği de ebeveynlik tutumunu dolaylı olarak etkilemektedir. Çocuğun yetenekleri ve gelişim dönemlerini dikkate alarak uygulanan ebeveynlik modelinin çocukla ilgili duygusal güvenlik, davranışsal bağımlılık, sosyal sorumluluk, entelektüel başarı ve yeterlilik gibi çok değerli gelişimsel sonuçları desteklediği görülmektedir (Belsky ve diğ., 1984).

1.13.4. Şema Modeli Kapsamında Ebeveynlik Tutumları

Şema Terapi, bilişsel-davranışçı terapi, yapısalcı yaklaşım Gestalt terapi, bağlanma kuramı, psikanalitik yaklaşımı ve nesne ilişkileri kuramını birleştirerek kavramsal ve tedaviye yönelik bütünleştirici bir model olarak Young ve arkadaşları

tarafından geliştirilmiştir. Başlangıçta kişilik bozukluğu ve değişime dirençli vakalar hedeflenerek yola çıkılmıştır. Şema terapide çocukluk dönemi ve ebeveynlik tutumlarına vurgu yapılır (Young ve diğ., 2003). Çocuğa uygulanan olumsuz ebeveynlik tutumlarının erken dönem uyumsuz şemaların gelişmesine neden olduğu (Fischer ve diğ, 2016), bu şemaların da daha sonra yaşanan duygusal zorluklara, ruhsal hastalıklara neden olduğu fikri temel görüştür. Olumsuz ebeveyn davranışları, ergenlerin uyumsuz şemalar geliştirmelerine neden olurken uyumsuz şemalar yeme problemleri, madde kullanımı, kaygı bozuklukları, depresyon ve yıkıcı davranışların nedenleri arasında yer almaktadır (Muris, 2006).

Bu modelde, deneyimlenen ebeveynlik tarzı ile daha sonraki duygusal zorluklar arasındaki ilişkide şemaların aracı bir rol oynadığı, her uyumsuz şemanın, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılamada başarısız olan belirli bir olumsuz ebeveynlik tarzından kaynaklandığı düşüncesinden hareket edilmektedir (Shute ve diğ, 2019).

Beş alan altında on yedi erken dönem uyumsuz şema bulunmaktadır. Bu şemalar Şekil 1.15.'de gösterilmiştir.

Kopukluk ve Reddedilmişlik Alanı	Terk Edilme Güvensizlik/ Kötüye Kullanılma Duygusal Yoksunluk Kusurluluk/Utanç Sosyal İzolasyon/ Yabancılaşma
Zedelenmiş Otonomi ve Kendini Ortaya Koyma Alanı	Bağımlılık/Yetersizlik Hastalıklar ve Tehditler Karşısında Dayanıksızlık İç İçelik/Gelişmemiş Benlik Başarısızlık
Zedelenmiş Sınırlar	Yetersiz Özdenetim Hak Görme/Büyükölülük
Diğerleri Yönelimlilik Alanı	Boyun Eğicilik Onay Arayıcılık Kendini Feda
Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık Alanı	Karamsarlık Duyguları Bastırma Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik Cezalandırıcılık

Şekil 1.15. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Sınıflandırılması (Rafaeli ve diğ, 2011:19-28)

Erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkili düşünce, duygu ve dürtülerin deneyimi, birey veya başkaları için sıkıntı verici olduğundan birey şemanın tetiklenmesi ile başa çıkmak için uzun süreli, fazla öğrenilmiş, genellikle tanınmayan, bilişsel, duygusal, kişilerarası ve davranışsal tepkiler verir. Bu tepkilere uyumsuz başa çıkma stilleri denir (Riso ve diğ, 2007). Uyumsuz şemalarla baş etmenin üç yolu vardır: teslimiyet, kaçınma ve aşırı telafi. Bu baş etme biçimleri çoğu zaman kısa süreli rahatlama sağlar, ancak uzun vadede hayatın temel alanlarında zorluklara yol açar (Vreeswijk ve diğ., 2012).

Young'un ebeveynlik sınıflaması, on yedi erken dönem uyumsuz şemanın alt yapısını oluşturan on yedi ebeveynlik tutumundan oluşmaktadır. Ancak Soygüt ve arkadaşları (2008), ölçeği Türkçe'ye uyarladıkları çalışmalarında kuralcı/kalıplayıcı, küçümseyici/kusur bulucu, duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, sömürücü/istismar edici, aşırı koruyucu/evhamlı, koşullu/başarı odaklı, aşırı izin verici/sınırsız, kötümser/endişeli , cezalandırıcı, değişime kapalı/duygularını bastıran ebeveynlik olarak on tutuma indirgemişlerdir. Şekil 1.16. 'da Şema Terapideki beş alan ve on yedi şemaya karşılık bu on ebeveynlik tutumu yer almaktadır. Kendini feda şeması ise herhangi bir ebeveynlik boyutunun altına yerleşmemiştir.

Ebeveynlik Tutumu	Erken Dönem Uyumsuz Şemalar
Sömürücü/İstismar Edici Ebeveynlik	Terk Edilme Güvensizlik/ Kötüye kullanılma
Aşırı Koruyucu/Evhamlı Ebeveynlik	Tehditler Karşısında Dayanısızlık Bağımlılık/Yetersizlik İç İçe Geçme/Gelişmemiş Benlik
Duygusal bakımdan Yoksun Bırakıcı Ebeveynlik	Duygusal Yoksunluk Kendini Feda Hak Görme/Büyüklik İç İçe Geçme/ Gelişmemiş Benlik
Küçümseyici/Kusur Bulucu Ebeveynlik	Kusurluluk/Utanç Başarısızlık Boyun Eğicilik
Kuralcı/Kalıplayıcı Ebeveynlik	Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik İç İçe Geçme/Gelişmemiş Benlik Duyguları Bastırma Cezalandırıcılık
Aşırı İzin Verici/Sınırsız Ebeveynlik	Yetersiz Özdenetim
Endişeli Ebeveynlik	Karamsarlık
Değişime Kapalı/Duygularını Bastıran Ebeveynlik	Duyguları Bastırma
Cezalandırıcılık	Cezalandırıcı
Koşullu/Başarı Odaklı Ebeveynlik	Onay Arayıcılık

Şekil 1.16. Ebeveynlik Tutumlarını Besleyen Şemalar (Soygüt ve ark., 2008:28)

2. GEREÇ ve YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma, nicel araştırma yöntemiyle tasarlanmış ilişkisel tarama modelinde korelasyonel bir araştırmadır. Nicel yaklaşımda araştırmacı belirlediği hipotezleri desteklemek veya çürütmek için veri toplayarak bir teoriyi test eder (Creswell, 2009). Farklı değişkenler arasındaki bağlantı ve ilişkileri inceleyen bilimsel araştırma, ilişkisel araştırma olarak adlandırılmaktadır. İki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek ve nedenle sonuç arasındaki bağlantıyı kurabilmek amacıyla yapılan araştırmalara korelasyonel araştırma denir (Büyüköztürk ve diğ., 2018).

Süresi bakımından araştırma kesitsel bir araştırmadır. Araştırma değişkenlerine ilişkin verilerin anlık olarak tek bir zamanda toplanarak incelenen olgunun o andaki durumunu ortaya koymaya çalışan araştırmalar kesitsel araştırmalardır (Gürbüz ve Şahin, 2018).

Araştırmanın bağımlı değişkenleri aile işlevselliği alt boyutları olan problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlardır. Bağımsız değişkenleri ise anne ve babaların kök ebeveynlik tutumlarıdır. Bu tutumlar; Young Ebeveynlik Tutumlarının Türkçe'ye uyarlanmış şeklinde yer alan kuralcı ebeveynlik, küçümseyici ebeveynlik, duygusal bakımdan yoksun bırakıcı ebeveynlik, sömürücü ebeveynlik, koruyucu ebeveynlik koşullu ebeveynlik, sınırsız ebeveynlik, endişeli ebeveynlik, cezalandıran ebeveynlik ve değişikliklere kapalı/duygularını bastıran ebeveynliktir.

Araştırmada ayrıca bağımlı değişkenlerin yaş, eğitim, meslek, ekonomik düzey, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, kök aile yapısı, evlenme şekli, evlilik sayısı, evlilik yaşı, kök ebeveynlerin evlilik şekli, çocuk sayısı, ebeveynlik

tutumu, kök ailedeki anne ve baba ebeveynlik tutumu değişkenlerine göre farklılaşma durumu incelenmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni Sakarya İlinde yaşayan 18-65 yaş arasındaki evli kadınlardır. 18 yaş altı ve 65 yaş üstü bireyler hassas grup olması nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir. Sakarya'daki evli kadın sayısı TÜİK 2020 verilerine göre 254. 226'dır.

Örneklem, olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme ile belirlenmiştir. Araştırma problemine uygun geldiği düşünülen belirli özellikleri taşıyan katılımcıların seçildiği örnekleme amaçlı örneklem denilmektedir (Büyüköztürk ve diğ., 2018; Gürbüz ve Şahin, 2018).

Bir çalışmada sürekli değişkenlerin ölçüleceği durumlarda evren ortalamasının tahmini için n örneklem büyüklüğü aşağıda belirtilen formül kullanılarak 384 olarak hesaplanmıştır (Büyüköztürk ve diğ, 2018):

$$N_0$$
$$n = \frac{N_0}{1 + (n_0 / N)}$$
$$n_0 = [(t \times S)/d]^2 = 384$$

Ancak araştırmanın geçerlilik, güvenilirliği, normal dağılımın sağlanması ve istatistiksel çözümlemelerden sağlıklı sonuçlar alınabilmesi açısından örneklem, G Power analizi ile %95 güç, %5 hata payı ve 0,04 etki büyüklüğü ile 619 olarak hesaplanmıştır. Geçersiz veriler olma olasılığı ve analizlerin sağlıklı yapılabilmesi için normallik varsayımlarının sağlanması amacıyla uç değerlerin çıkarılma olasılığı göz önünde bulundurularak araştırma kapsamında 654 evli kadına ulaşılmıştır.

En az beş yıllık evlilik deneyimi olan, zihinsel sağlığı yerinde, okur yazar olan ve Sakarya İli'nde merkez ve ilçelerde yaşayan kadınlar çalışmaya dahil edilmiştir. Aile kendisi bir sistem olduğu gibi alt sistemlerden oluşmaktadır. Bu sistemlerin sürdürülebilmesi ve belirli işleyiş kalıplarının oluşması ve yerleşmesi adına belirli bir süre geçmiş olması aile işlevselliği adına sağlıklı sonuçlar almak açısından önemlidir. Bu gerekçe ile en az beş yıl evlilik deneyimi olan kadınlar tercih edilmiştir. Katılımcıların bilişsel olarak yeterli olmaları ve okur yazar olmaları; soruları anlamaları ve ilgili cevapları verebilmeleri için araştırmaya katılım şartı olarak belirlenmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Yöntemi

Veri toplama araçları, sosyodemografik bilgi formu, Young Ebeveynlik Ölçeği (YEBÖ) ve Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)'dir.

Sosyodemografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından sosyodemografik soru formu (EK:2) oluşturulurken Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları, Türkiye'de Ailelerin Eğitim İhtiyaçları Araştırması ve alanyazındaki araştırmaların soru formlarından yararlanılmıştır.

Aile Değerlendirme Ölçeği

ADÖ, 503 bireyle çalışmalar sonucunda 1983 yılında ABD'de Brown Üniversitesi ile Butler Hastanesi'nde Epstein, Baldwin ve Bishop tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, Almanca, Yunanca, Hollandaca, Çince gibi birçok dile uyarlanmıştır. Bulut (1990), ölçeğin ülkemizdeki geçerlik ve güvenirlik çalışması gerçekleştirmiştir.

Mc Master Aile İşlevleri Modeli'nin (Mc Master Model of Family Functioning – MMFF) problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler olmak üzere aile fonksiyonlarını ölçen

yedi alt ölçekten oluşmaktadır. Bazı sorular sağlıklı işlevleri, bazı sorular ise sağlıklı işlevleri ölçmektedir. Alt ölçekler sırasıyla aşağıda verilmektedir.

Problem Çözme : Bu boyut, ailenin işlevlerini etkili bir şekilde yerine getirirken maddi ve manevi sorunlarını çözebilme beceresi ile ilgilidir. Problemin ortaya çıkmasından çözülmesine kadarki süreci kapsar.

İletişim : İletişim, aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişidir. Burada ailenin iletişiminin etkili olup olmadığı ölçülür. Üyeler arası sözlü iletişimin içeriğinin açık olup olmadığı, kişilerin söylemek istediklerini direkt olarak ifade edip edemedikleri üzerinde durulmaktadır. Etkili iletişim, açık ve direkt olmalıdır.

Roller: Roller, ailenin her türlü gereksinimini karşılayan davranış kalıplarıdır. McMaster Aile İşlevleri Modeli; ailenin kaynaklarının kullanımı, bakım sağlama, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konulardaki davranış kalıplarına odaklanmaktadır. Roller ile ilgili boyutta görevlerin belirgin ve eşit olarak aile üyeleri arasında dağılımını ve yerine getirilip getirilmemesini kapsamaktadır. Başka bir deyişle para, barınma, giyim, yeme gibi maddi ihtiyaçların karşılanması roller kapsamında ele alınmaktadır. Bu boyutta işlevsel bir aile; çocukların ve ebeveynlerin bakımını, beslenmesini ve gelişmesini sağlayacak şekilde rollerini belirlemiş olan ailedir. İşlevler, görevlerle ilgili kural koymayı ve karar vermeyi gerektirir.

Duygusal Tepki Verebilme: Aile üyelerinin çeşitli uyaranlar karşısında uygun tepkiler gösterebilmesidir. Bu boyutta sevgi, mutluluk, neşe gibi refah duyguları yanında kızgınlık, üzüntü, korku gibi acil durum duyguları da içerilmektedir. Farklı bir ifade ile duygusal tepki verebilme işlevini yerine getirebilen bir ailede aile üyeleri her türlü duygularını sözleriyle veya hareketleriyle ifade edebilirler.

Gereken İlgiyi Gösterme: Bu boyut aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgiyi, bakımı ve sevgiyi içerir. Sağlıklı aileler, birbirleriyle orta derecede ilgilenirler. Az

veya çok ilgilenen aileler, bu boyutta sağlıklı işlev gösteriyor demektir. İlginin çok olması aile üyelerinin birbirine bağımlı olduğunun, az olması ise birbirlerine az sevgi ve ilgi gösterdiklerinin göstergesidir.

Davranış Kontrolü : Davranış kontrolü, ailenin her bir üyesi için davranışlara standart koyma ve disiplin sağlama biçimidir. Bu modelde psikolojik ve sosyal tehlike karşısındaki davranışlar değerlendirilir.

Genel Fonksiyonlar: Genel fonksiyonlar boyutu yukarıda açıklanan altı boyutu da kapsamaktadır.

Aile Değerlendirme Ölçeğinde seçenekler, 1 ‘den 4’e kadar puanlanmaktadır. Yani “aynen katılıyorum” seçeneğini işaretleyenler 1 puan, “büyük ölçüde katılıyorum” seçeneğini seçenler 2 puan, “biraz katılıyorum” diyenler 3 puan, “hiç katılmıyorum” şeklinde cevap verenler de 4 puan almaktadırlar. Bazı maddeler ters hazırlanmış olduğundan puanlama da ters yapılmaktadır. Her bir alt boyutta 2 ve üzeri değerler ailenin sağlıklı olduğunu göstermektedir. Puanın yüksek olması aile işlevselliğinin sağlıklılık seviyesinin yüksek olduğunu göstermektedir (Bulut,1990).

Aile Değerlendirme Ölçeğinin test-tekrar test ile güvenilirliği $r = .62$ ile $r = .89$ arasında değişmiştir. İç tutarlılık değerleri için Cronbach alfa değeri problem çözme için $\alpha = .80$, iletişim için $\alpha = .71$, roller için $\alpha = .42$, duygusal tepki verebilme için $\alpha = .59$, gereken ilgiyi gösterme için $\alpha = .38$, davranış kontrolü için $\alpha = .52$ ve genel fonksiyonlar için $\alpha = .86$ olarak belirlenmiştir (Bulut, 1990).

Çizelge 2.1. Bu Çalışmada Aile Değerlendirme Ölçeğinin Güvenilirlik Değerleri (α)

Ölçek	Alt Boyut	X	Ss	α
Aile Değerlendirme Ölçeği	Problem Çözme	10.48	3.65	.76
	İletişim	20.86	3.71	.45
	Roller	26.66	4.36	.46
	Duygusal Tepki Verebilme	13.06	4.00	.67
	Gereken İlgii Gösterme	18.48	4.29	.71
	Davranış Kontrolü	19.99	3.39	.29
	Genel Fonksiyonlar	26.61	4.46	.54

“Kök Ebeveynlik Tutumlarının Evli Kadınların Aile İşlevselliğine Etkisi” isimli bu çalışmadaki 654 veri ile Aile Değerlendirme Ölçeği’nin güvenilirlik çalışmasında Cronbach α iç tutarlılık katsayısı her bir alt boyut için belirlenmiştir. Çizelge 2.1.’te Cronbach alfa değerlerinin .29 ile .76 arasında değiştiği görülmektedir. Bulut’un (1990) uyarlama çalışmasında da iç tutarlılık değerleri .38 ile .80 arasında değişmektedir.

Young Ebeveynlik Ölçeği

Young Ebeveynlik Ölçeği (YEBÖ), 72 sorudan oluşmaktadır. Çocuklarda erken dönem uyumsuz şemalara temel oluşturduğu düşünülen çeşitli ebeveyn davranışlarını içermektedir. Ölçekte, katılımcılardan çocukluğu sırasında anne-babasının davranışlarını en iyi tanımlayan şekliyle anne ve babası için ayrı ayrı 1 (tamamıyla yanlış) ile 6 (ona tamamı ile uyuyor) arasında derecelendirmesi istenmektedir. Duygusal Yoksunluk şeması ile ilgili ilk beş madde ters olarak puanlanmaktadır. Yüksek puanlar, olumsuz ebeveynlik tutumlarına işaret etmektedir.

Ölçeğin asıl formu, on yedi erken dönem şemayı ayrı ayrı etkilediği düşünülen ebeveynlik tutumlarının 17 alt boyutundan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlamasını Soygüt ve arkadaşları (2008) yapmıştır. Anne ve Baba formları için on faktörlü ortak bir yapıya ulaşmışlardır. Bu faktörler: kuralcı/kalıplayıcı, küçümseyici/kusur bulucu, duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, izin verici/sınırsız, endişeli , cezalandıran ve değişime kapalı/duygularını bastıran ebeveynliktir.

Young Ebeveynlik Ölçeğinin yapı geçerliliğini incelemek amacıyla Temel Bileşenler Analizi ile Açımlayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda hem anne hem baba formunda özdeğeri 1’in üzerinde olan 10 faktörlü yapının veriye uygun olduğu gözlenmiştir. Test tekrar test sonuçları da, YEBÖ-A formu için Pearson korelasyon katsayıları .38 ile .83 ($p < .01$) arasında değişirken YEBÖ-B formu için ise Pearson korelasyon katsayıları ise .56 ile .85 ($p < .01$) arasında değişmektedir (Soygüt ve ark, 2008).

Bu araştırmada Young Ebeveynlik Ölçeği'nin güvenilirlik çalışmasında annelerden elde edilen verilerle ve babalardan elde edilen verilerle Cronbach α iç tutarlılık katsayısı her bir alt boyut için belirlenmiştir.

Çizelge 2.2. Young Ebeveynlik Ölçeği'nin Güvenilirlik Katsayıları (α)

Ölçek	Alt Boyut	X	Ss	α
Young Anne Ebeveynlik Tutumları	Kuralcı	31.87	8.90	.72
	Küçümseyici	17.34	7.72	.80
	Duygusal olarak Yoksun Bırakıcı	20.63	7.81	.77
	Sömürücü	11.15	5.94	.84
	Koruyucu	24.24	5.43	.46
	Koşullu	14.28	5.38	.66
	Aşırı İzin Verici/Sınırsız	12.57	5.51	.66
	Endişeli	7.14	3.38	.57
	Cezalandıran	9.05	3.36	.38
	Değişikliklere Kapalı/Duygularının Baskılayan	8.45	3.64	.56
Young Baba Ebeveynlik Tutumları	Kuralcı	31.67	8.93	.72
	Küçümseyici	18.23	7.48	.79
	Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	23.61	6.37	.52
	Sömürücü	11.97	5.65	.81
	Koruyucu	21.53	5.09	.43
	Koşullu	14.28	5.27	.63
	Sınırsız	14.24	5.46	.65
	Endişeli	7.05	3.27	.46
	Cezalandıran	9.27	3.28	.28
	Değişikliklere Kapalı/Duygularının Baskılayan	8.20	3.62	.49

Çizelge 2.2'te Young Ebeveynlik Ölçeği'ne ait X , Ss ve Cronbach α değerleri verilmiştir. Anne ebeveynlik tutumlarının Cronbach alfa (α) değerleri .38 ile .84 arasında, baba ebeveynlik tutumlarının değerleri ise .28 ile .81 arasında değişmektedir. Ancak ebeveynlik tutumlarından Koruyucu ve cezalandıran ebeveynlik tutumlarının α değerleri hem anne ve baba ebeveynlik tutumları için .50'in altında olması nedeniyle araştırma kapsamında analizlere dâhil edilmemiştir. Hisli Şahin ve Özer'in (2012) ve Yöntem (2017)' in çalışmalarında da bazı boyutların faktörleşmediği ve çalışmaya dahil edilmediği görülmüştür. Bu farklılıkların örneklem farklılıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Katılımcılara uygulanacak ölçekler ve sosyodemografik bilgi formundan elde edilen veriler, IBM SPSS de betimsel analizler, t testi, Anova, çoklu doğrusal

regresyon analizleri kullanılarak evli kadınların kök ailelerindeki ebeveynlik tutumları ile kendi aile işlevsellikleri arasındaki ilişkiler yorumlanmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmalarda kullanılmak üzere hazırlanan sorularla ilgili bazı konulara dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu konulardan bazıları; sorularda anlamın belirsiz olması, anlamı belirsiz kelimelerin varlığı, yönlendirici soru veya ifadeler, soruların zor olması, çakışan cevaplar, eksik cevaplar, eksik sorular, her sorunun gereklilik derecesi, ayrımcı sorular, cevapsız sorular, çok seçenekli cevaplı sorularda seçeneklerin konumu, şekil veya resimlerin algılanması ve katılımcıların dikkat derecesidir (Altunışık,2008).

Sosyodemografik Bilgi Formunda oluşturulan on yedi sorunun cevap seçeneklerinin araştırmalarda ve literatürde genel kabul gören seçenekler olmasına dikkat edilmiştir. Sosyodemografik formun dil ve anlam yönünden anlaşılabilirliğini, soruların yönlendirme ya da önyargı içerip içermediğini ölçebilmek adına uzman görüşü alınmış ve 15 Ekim 2021 ile 15 Kasım 2021 tarihleri arasında otuz gönüllü katılımcıya uygulanıp elde edilen veriler incelenmiştir. Formdaki soruların hangi oranda cevaplandığı, katılımcıları bilişsel olarak zorlayıp zorlamadığı test edilmiştir. Sosyodemografik formun dil ve anlam yönünden anlaşılır olduğu ve katılımcıların cevaplarken zorlanmadığı sonucuna ulaşılmış ve herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Açıklayıcı metin, bilgilendirilmiş onam, sosyodemografik bilgi formu, Young Ebeveynlik Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği birleştirilerek araştırmanın veri toplama araçları tek parça haline getirilmiş ve veri toplama aşamasına geçilmiştir.

Katılımcılara ulaşılırken Sakarya Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Merkezi (SAÜKAM)' nden destek alınmıştır. Sosyodemografik form ve ilgili ölçekler uygulanırken katılımcılara gerekli bilgilendirme yapılmış ve onamları

alınmıştır. Gönüllülük esas alınarak araştırmanın verileri toplanmıştır. Pandemi şartları elverişli hale geldiğinde de yüz yüze veri toplanmaya devam edilmiştir. Telefon görüşmelerinde veri toplama araçları araştırmacı tarafından, yüz yüze görüşmelerde ise katılımcılar tarafından doldurulmuştur. Yüzyüze görüşmelerde maske ve sosyal mesafe kuralına riayet edilmiştir. İlgili veri araçlarının bir katılımcı tarafından cevaplandırılması yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

2.5. Verilerin Analizi

Nicel veriyi betimlemenin amacı, verinin eksiksiz bir resmini olabildiğince kısa ve bilgilendirici bir biçimde sunabilmektir (Krysik ve Finn, 2018). Araştırmaya katılan bireylerden sosyodemografik bilgi formu ve ölçeklerle toplanan verilerin analizi, IBM SPSS 22 ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler analiz edilirken aritmetik ortalama ($\bar{x}$), frekans (f), yüzde (%) ve standart sapmalar (ss) hesaplanmış, t testi, Anova ve çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılarak veriler değerlendirilmiştir. Demografik değişkenlerle ilgili verilerde frekans (f) ve yüzde (%) kullanılmıştır. Katılımcılardan ölçeklerle toplanan veriler analiz edilirken aritmetik ortalama ($\bar{x}$) ve standart sapma (ss) kullanılmıştır.

Katılımcılardan toplanan verilerin çoklu doğrusal regresyon analizinin ön koşulları olan çok değişkenli normallik, doğrusallık ve çoklu doğrusallık şartları kontrol edilmiştir. Çok değişkenli normallik için çoklu uç değerlerin analizinde de Mahalanobis uzaklıkları hesaplanmıştır. Sosyal bilimlerde birlikte analiz edilecek değişkenlerin uç değerlerini çoklu uç değer analizi ile kontrol etmek daha uygun bir yöntemdir (Gürbüz ve Şahin, 2018). Anne ebeveynlik tutumları için hesaplanan Mahalanobis uzaklıklarına göre anlamlı derecede yüksek olan 24 katılımcının verileri ve baba ebeveynlik tutumlarına göre hesaplanan Mahalanobis uzaklıklarına göre anlamlı derecede yüksek olan 4 katılımcının verileri veri setinden çıkarılmıştır. ($p < .001$). Mahalanobis uzaklığına göre uç değerler çıkarılırken .01 ya da daha tutucu olarak .001 anlamlılık düzeyi önerilmektedir (Büyüköztürk, 2018). Bu işlemler sonucunda toplam 28 katılımcının verileri, veri setinden çıkarılmış ve analizlere 626 katılımcının verileri ile devam edilmiştir.

Çoklu doğrusallık sorununun sınanması için değişkenler arasındaki korelasyon ilişkileri, durum indeksi (CI), Tolerans ve varyans artış faktörü (VIF) değerleri incelenmiştir. Sonra araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik değerleri (α) hesaplanmıştır. Bir sonraki adımda ortalama, standart sapma, maksimum ve minimum değerlere bakılmıştır.

Young anne ebeveynlik tutumları ve baba ebeveynlik tutumları için korelasyon katsayıları ayrı ayrı hesaplanmıştır. Anne ebeveynlik tutumlarına ait korelasyon katsayıları Çizelge 2.3.'de ve baba ebeveynlik tutumlarına ait korelasyon katsayıları da Çizelge 2.4.'de gösterilmiştir. Bağımsız değişkenler arasındaki ikili korelasyon katsayılarının .80 den küçük olması beklenmektedir. .80 den büyük değerler çoklu bağlantı, .90 dan büyük değerler ise ciddi bir çoklu bağlantı sorunu olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2018). Hem anne ebeveynlik tutumları hem de baba ebeveynlik tutumları için elde edilen korelasyon katsayıları .80'den küçük olduğu için çoklu bağlantı sorununun olmadığı görülmektedir.

Çizelge 2.3. Anne Ebeveynlik Tutumuyla İlgili Değişkenlerin Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1Problem Çözme	1								
2Kuralcı	,05	1							
3Küçümseyici	,10*	,55*	1						
4Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	,16*	,14*	,29*	1					
5Sömürücü	,03	,31*	,39*	,16*	1				
6Koşullu	,01	,29*	,17*	-,04	,15*	1			
7Sınırsız	,08**	,39*	,46*	,10*	,31*	,11*	1		
8Endişeli	-,01	,41*	,30*	,08**	,29*	,10*	,25*	1	
9Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-,04	,39*	,24*	,09**	,22*	,23*	,16*	,30**	1

* $p < .05$, ** $P < .01$, $n = 626$

Anne ebeveynlik tutumları arasındaki ikili korelasyon katsayılarının .80 den küçük değerler aldığı Çizelge 2.3.'de görülmektedir. Yani anne ebeveynlik tutumları için çoklu bağlantı sorunu bulunmamaktadır.

Çizelge 2.4. Baba Ebeveynlik Tutumuyla İlgili Değişkenlerin Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1Problem Çözme	1								
2Kuralcı	,09**	1							
3Küçümseyici	,15*	,49*	1						
4Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	,22*	,02	,20*	1					
5Sömürücü	,05	,19*	,41*	,14*	1				
6Koşullu	,01	,30*	,14*	-,03	,13*	1			
7Sınırsız	,10*	,25*	,43*	,13*	,35*	,10*	1		
8Endişeli	-,01	,32*	,35*	,04	,25*	,10*	,28*	1	
9Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-,06	,34*	,15*	,06	,17*	,25*	,11*	,20*	1

* $p < .05$, ** $P < .01$, $n = 626$

Baba ebeveynlik tutumları arasındaki ikili korelasyon katsayılarının .80 den küçük değerler aldığı Çizelge 2.4.'de görülmektedir. Yani baba ebeveynlik tutumları için çoklu bağlantı sorunu bulunmamaktadır.

Tolerans değerinin .20'den düşük, VIF değerinin 10'dan daha yüksek, durum indeksi (CI)'nin 30'dan yüksek çıkması durumunda bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunu var demektir (Büyüköztürk, 2018).

Çizelge 2.5. Anne Ebeveynlik Tutumları için Durum İndeksi (CI), Tolerans ve Varyans Artış Faktörü (VIF) Değerlerinin Dağılımı

Değişkenler	CI	Tolerans	VIF
Kuralcı	1.000	.55	1.82
Küçümseyici	7.564	.56	1.80
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	7.733	.90	1.11
Sömürücü	8.395	.79	1.27
Koşullu	8.856	.89	1.13
Sınırsız	9.243	.74	1.35
Endişeli	10.960	.78	1.28
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	14.442	.80	1.25

Anne ebeveynlik tutumları için tolerans değerlerinin .20 den büyük, varyans büyütme faktörü (VIF) değerlerinin 10 dan küçük ve durum indekslerinin (CI) 30 dan küçük olduğu Çizelge 2.5.'te gözlenmektedir.

Çizelge 2.6. Baba Ebeveynlik Tutumları için Durum İndeksi (CI), Tolerans ve Varyans Artış Faktörü (VIF) Değerlerinin Dağılımı

Değişkenler	CI	Tolerans	VIF
Kuralcı	7.366	.63	1.58
Küçümseyici	7.938	.57	1.75
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	9.216	.94	1.06
Sömürücü	9.944	.78	1.29
Koşullu	10.429	.88	1.14
Sınırsız	11.058	.76	1.31
Endişeli	14.626	.81	1.23
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	20.197	.84	1.20

Tolerans değerlerinin .20 den büyük, varyans büyütme faktörü (VIF) değerlerinin 10 dan küçük ve durum indekslerinin (CI) 30 dan küçük olduğu Çizelge 3.4.'te gözlenmektedir.

Çizelge 2.5.'te ve Çizelge 2.6.'da belirtildiği üzere anne ebeveynlik tutumları ve baba ebeveynlik tutumları için ilgili değerler hesaplandığında çoklu bağlantı sorununun olmadığı gözlenmiştir.

Normal ya da normale yakın dağılımlarda, verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri sıfıra yakın olacak şekilde +1 ile -1 arasında değişmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2018, Büyüköztürk ve diğ, 2018). George ve Mallery'e (2010) göre ise bu değerlerin -2 ile +2 aralığında olması normallik için yeterli görülmektedir.

Çizelge 2.7. Aile Değerlendirme Ölçeği'nden Elde Edilen Puanların Skewness Kurtosis Değerleri

	Skewness	Kurtosis
Problem çözme	,897	,799
İletişim	-,328	,703
Roller	-,343	,224
Duygusal tepki verebilme	-,067	-,836
Gereken ilgiyi gösterme	-,248	-,572
Davranış kontrolü	-,495	-,048
Genel fonksiyonlar	-,513	,313

Aile işlevselliğinin alt boyutları olan problem çözme, roller, iletişim, gereken ilgiyi gösterme, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel işlevler için normallik testleri yapılmış ve Çizelge 2.7.'de belirtildiği gibi skewness-kurtosis

değerlerinin -1 ile +1 değerleri arasında çeşitli değerler alarak normallik şartına uygun olduğu görülmüştür.

Anova testi sonrasında post-hoc çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD ve Games-Howell testleri kullanılmıştır. İstatistikçi John Tukey tarafından önerilen dürüstçe anlamlı fark testi (Honestly Significant Difference Test), faktörün tüm yüzeylerinde n'in eşit olduğu durumlar için uygun bir çoklu karşılaştırma testidir (Büyüköztürk ve diğ., 2009). n'in eşit olmadığı durumlarda Games-Howell çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır.

2.6. Süre ve Olanaklar

Araştırmanın verileri, Kasım 2021- Nisan 2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmanın tüm maliyeti, araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

2.7. Etik Kurul Onayı

Çalışmanın Etik Kurul Onayı 11.10.2021 tarih ve 70148 sayılı protokol numarası ile Sakarya Üniversitesi Etik Kurul Birimi tarafından verilmiştir. (Ek:5)

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın hedeflediği amaçlar kapsamında elde edilen bulgular, grafik ve çizelgeler şeklinde gösterilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmaya katılan bireylerden sosyodemografik bilgi formu ve ölçeklerle toplanan verilerin analizi, IBM SPSS 22 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler analiz edilirken frekanslar, yüzdelere, aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar hesaplanmış, değişkenler arasındaki ilişkilerin tespiti için t testi, Anova ve çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

3.1. Katılımcıların Sosyodemografik, Evlilik ve Ebeveynlikle İlgili Göstergelere Göre Dağılımları

3.1.1. Katılımcıların Sosyodemografik Göstergelere Göre Dağılımları

Çizelge 3.1. Katılımcıların Sosyodemografik Göstergelere Göre Dağılımları (n=626)

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş		
20-35	164	26,2
36-50	288	46,0
51-65	174	27,8
Toplam	626	100,0
Eğitim		
Okur-yazar	78	12,5
İlköğretim (İlkokul, ortaokul)	214	34,2
Ortaöğretim (lise)	171	27,3
Önlisans	47	7,5
Lisans ve üstü	116	18,5
Toplam	626	100,0
Meslek		
İşsiz	38	6,1
Ev hanımı	368	58,8
İşçi	33	5,3
Memur	96	15,3
Diğer	91	14,5
Toplam	626	100,0

Çizelge 3.1. Katılımcıların Sosyodemografik Göstergelere Göre Dağılımları (n=626) (Devamı)

Ekonomik düzey		
Yüksek	41	6,5
Orta	418	66,8
Düşük	167	26,7
Toplam	626	100,0
Anne eğitim durumu		
Okur -yazar	221	35,3
İlköğrenim (ilkokul, ortaokul)	356	56,9
Ortaöğrenim (lise)	49	7,8
Toplam	626	100,0
Baba eğitim durumu		
Okur -yazar	146	23,3
İlköğrenim (ilkokul, ortaokul)	363	58,0
Ortaöğrenim (lise)	83	13,3
Lise üstü	34	5,4
Toplam	626	100,0
Kök aile yapısı		
Çekirdek aile	380	60,7
Geniş aile	232	37,1
Parçalanmış aile	14	2,2
Toplam	626	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin yaş, eğitim, meslek, ekonomik düzey, ebeveyn eğitim durumları ve kök aile yapısına göre dağılımları Çizelge 3.1.'de verilmiştir. Katılımcıların %26.2'sinin (n=164) 20-35 yaş aralığında, %46'sının (n=288) 36-50 yaş aralığında ve %27.8'inin (n=174) 51-65 yaş aralığında olduğu görülmektedir. 626 katılımcının %12.5'i (n=78) okur-yazar, %34.2'si (n=214) ilköğretim mezunu, %27.3'ü (n=171) ortaöğretim mezunu, %7.5'i (n=47) önlisans mezunu ve %18.5'i (n=116) lisans ve üstü mezunudur. Meslek değişkenine göre dağılıma bakıldığında % 6.1'lik dilimin (n=38) işsiz kadınlara, %58.8'lik dilimin (n=368) ev hanımlarına, % 5.3'lük dilimin (n=33) işçi kadınlara, % 15.3'lük dilimin (n=96) memur kadınlara ve % 14.5'lik dilimin (n=91) diğer meslek gruplarından olan kadınlara ait olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan kadınların % 6.5'i (n=41) ekonomik düzeyinin yüksek, % 66.8'i (n=418) orta ve % 26.7'si (n=167) ise düşük olduğunu belirtmiştir. Anne eğitim durumu irdelendiğinde katılımcıların % 35.3'ünün (n=221) annesi okur-yazar, % 56.9'unun (n=356) annesi ilköğretim ve %7.8'inin (n=49) annesi de ortaöğretim mezunudur. Katılımcılar; babalarının eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde %

23.3'ünün (n=146) babası okur-yazar, % 58'inin (n=363) babası ilköğretim mezunu, % 13.3'ünün (n=83) babası ortaöğretim mezunu ve % 5.4'ünün babası da lise ve üstü mezunudur. Araştırmaya katılan 626 kadının % 60.7'si (n=380) çekirdek ailede, % 37.1'i (n=232) geniş ailede ve %2.2'si (n=14) parçalanmış ailede büyüdüğünü ifade etmiştir.

3.1.2. Katılımcıların Evlilikle İlgili Göstergelere Göre Dağılımları

Çizelge 3.2. Katılımcıların Evlilikle İlgili Göstergelere Göre Dağılımları (n=626)

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evlenme şekli		
Görücü usulü	242	38,7
Anlaşmalı	381	60,9
Diğer	3	,5
Toplam	626	100,0
Evlilik Sayısı		
Birinci	575	91,9
İki ve üstü	51	8,1
Toplam	626	100,0
Evlilik Yaşı		
14-17	80	12,8
18-24	372	59,4
25-30	137	21,9
31-35	33	5,3
36-45	4	,6
Toplam	626	100,0
Kök ebeveynlerin evlenme şekli		
Görücü usulü	387	61,8
Anlaşmalı	231	36,9
Diğer	8	1,3
Toplam	626	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin evlenme şekli, evlilik sayısı, evlilik yaşı ve kök ebeveyn evlilik şekli değişkenlerine göre dağılımları Çizelge 3.2. 'de verilmiştir. Katılımcıların %38.7'si (n=242) görücü usulü ile %60.9'u (n=381) anlaşarak ve %0.5'i (n=3) ise diğer evlenme şekilleri (kaçırılarak,vb.) ile evlenmiştir. %91.9'u (n=575) bir kez evlenmiş iken %8.1'inin iki ve daha fazla kez evlenmiştir. Araştırmaya katılan kadınların %12.8'i (n=80) 14-17 yaş aralığında, %59.4'ü (n=372)18-24 yaş aralığında, %21.9'u (n=137) 25-30 yaş aralığında, %5.3'ü (n=33) 31-35 yaş aralığında ve %0.6'sı (n=4) ise 36-45 yaş aralığında evlendiğini ifade

etmiştir. Anne-babalarının evlilik tarzı ile ilgili verdikleri cevaplara göre %61.8'inin (n=387) anne-babası görücü usulü ile, %36.9'unun (n=231) anne-babası anlaşmalı ve %1.3'ünün (n=8) anne-babası diğer evlenme şekilleri (kaçırılarak,vb.) ile evlenmiştir.

3.1.3. Katılımcıların Ebeveynlikle İlgili Göstergelere Göre Dağılımları

Çizelge 3.3. Katılımcıların Ebeveynlikle İlgili Göstergelere Göre Dağılımları (n=626)

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Çocuk sayısı		
Bir	156	24,9
İki	263	42,0
Üç	147	23,5
Dört ve üzeri	60	9,6
Toplam	626	100,0
Ebeveynlik tutumu		
Otoriter-Baskıcı	76	12,1
Hoşgörülü- İzin verici	368	58,8
İlgisiz-Kayıtsız	5	,8
Tutarsız-Dengesiz	5	,8
Aşırı korumacı	74	11,8
Demokratik-Güven verici	98	15,7
Toplam	626	100,0
Anne ebeveynlik tutumu		
Otoriter-Baskıcı	157	25,1
Hoşgörülü- İzin verici	351	56,1
İlgisiz-Kayıtsız	19	3,0
Tutarsız-Dengesiz	12	1,9
Aşırı korumacı	49	7,8
Demokratik-Güven verici	38	6,1
Toplam	626	100,0
Baba ebeveynlik tutumu		
Otoriter-Baskıcı	142	22,7
Hoşgörülü- İzin verici	329	52,6
İlgisiz-Kayıtsız	40	6,4
Tutarsız-Dengesiz	27	4,3
Aşırı korumacı	43	6,9
Demokratik-Güven verici	45	7,2
Toplam	626	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin çocuk sayısı, ebeveynlik tutumu, anne ebeveynlik tutumu ve baba ebeveynlik tutumu değişkenlerine göre dağılımları Çizelge 3.3'de verilmiştir.

Katılımcılar, çocuk sayılarına göre gruplandırıldığında; %24.9'unun (n=156) bir çocuğunun, %42'sinin (n=263) iki çocuğunun, %23.5'inin (n=147) üç çocuğunun ve %9.6'sının (n=60) dört ve üzeri sayıda çocuğunun olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan evli kadınların %12.1' (n=76) çocuklarını otoriter-baskıcı tutumla, %58.8'i (n=368) hoşgörülü-izin verici tutumla, %0.8'i (n=5) ilgisiz-kayıtsız tutumla, %0.8'i (n=5) tutarsız-dengesiz tutumla, %11.8'i (n=74) aşırı korumacı tutumla ve %15.7'si (n=98) demokratik-güven verici tutumla büyüttüklerini belirtmiştir.

Katılımcıların %25.1'inin (n=157) annesi otoriter-baskıcı ebeveynlik tarzını, %56.1'inin (n=351) annesi hoşgörülü-izin verici ebeveynlik tutumunu, %3'ünün (n=19) annesi ilgisiz kayıtsız ebeveynlik tutumunu, %1.9'unun (n=12) annesi tutarsız-dengesiz ebeveynlik tutumunu, %7.8'inin (n=49) annesi aşırı korumacı ebeveynlik tutumunu ve % 6.1'inin (n=38) annesi ise demokratik-güven verici ebeveynlik tutumunu benimsemiştir. Katılımcıların %22.7'sinin (n=142) babası otoriter-baskıcı ebeveynlik tarzını, %52.6'sının (n=329) babası hoşgörülü-izin verici ebeveynlik tutumunu, %6.4'ünün (n=40) babası ilgisiz kayıtsız ebeveynlik tutumunu, %4.3'ünün (n=27) babası tutarsız-dengesiz ebeveynlik tutumunu, %6.9'unun (n=43) babası aşırı korumacı ebeveynlik tutumunu ve % 7.2'sinin (n=45) babası ise demokratik-güven verici ebeveynlik tutumunu benimsemiştir.

3.2. YEBÖ Anne ve Baba Ebeveynlik Tutumlarının Aile İşlevselliğini Yordamasına Dair Sonuçlar

3.2.1. YEBÖ Anne Ebeveynlik Tutumlarının Aile İşlevselliği Yordamasına Dair Sonuçlar

Çizelge 3.4. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının Problem Çözme Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	β	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	1.451	.123		11.829	.000**	-	-
Kuralcı	.014	.048	.016	.304	.761	.047	.012
Küçümseyici	.045	.045	.054	1.015	.311	.101	.041
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	.091	.027	.143	3.435	.001**	.155	.137
Sömürücü	-.018	.041	-.019	-.437	.662	.025	-.018
Koşullu	.009	.025	.015	.348	.728	.007	.014
Sınırsız	.044	.034	.059	1.291	.197	.081	.052
Endişeli	-.017	.026	-.029	-.644	.520	-.006	-.026
Değişime Kapalı /Duygularını Bastıran	-.038	.023	-.073	-1.663	.097	-.042	-.067
$R = .190, R^2 = .036, F(8,617) = 2.877, P = 0.004^{**}$							

Çizelge 3.4'deki verilere göre aile işlevselliğinin problem çözme alt boyutu ile Young Anne Ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [$F(8,617) = 2.877, p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken problem çözme boyutundaki toplam varyansın % 4'ünü ($R = 0.19, R^2 = 0.036$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan duygusal olarak yoksun bırakıcı anne ebeveyn tutumunun aile işlevselliğinin problem çözme alt boyutunu ($t = 3.435, p < .01$) istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Problem çözme boyutunda puanın artması işlevsizliği arttırdığı için bu durum “evli kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin problem çözme alt boyutu, kök ailelerinde annelerinin uyguladığı duygusal olarak yoksun bırakıcı ebeveynlik tutumundan olumsuz etkilenmektedir” şeklinde ifade edilebilir.

Çizelge 3.5. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının İletişim Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	β	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	2.323	.080		29.194	.000**	-	-
Kuralcı	.012	.031	.020	.402	.688	.027	.016
Küçümseyici	.166	.029	.291	5.723	.000**	.169	.225
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	.038	.017	.089	2.233	.026*	.121	.090
Sömürücü	-.126	.027	-.200	-4.680	.000**	-.134	-.185
Koşullu	.006	.016	.016	.391	.696	-.010	.016
Sınırsız	-.027	.022	-.054	-1.232	.218	-.006	-.050
Endişeli	-.026	.017	-.066	-1.545	.123	-.082	-.062
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.056	.015	-.160	-3.795	.000**	-.143	-.151
$R = .340, R^2 = .116, F(8,617) = 10.107, P = 0.000^{**}$							

Çizelge 3.5.'deki verilere göre aile işlevselliğinin iletişim alt boyutu ile Young anne ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [$F(8,617) = 10.107, p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken iletişim boyutundaki toplam varyansın % 12'sini ($R = 0.340, R^2 = 0.116$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan küçümseyici ($t=5.723, p < .01$) ve duygusal olarak yoksun bırakıcı ($t=2.233, p < .05$) anne ebeveynlik tutumları ile aile işlevselliğinin iletişim alt boyutunu istatistiksel olarak pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Ancak ADÖ'de puanların yükselmesi, aile işlevselliğinin azaldığını göstermektedir. Yani annelerinin küçümseyici ve duygusal olarak yoksun bırakan ebeveynlik tutumları, kadınların kurduğu ailenin iletişim alt boyutunu olumsuz etkilemektedir. Sömürücü ($t=-4.680, p < .01$) ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t= -3.795, p < .01$) anne ebeveynlik tutumları ile aile işlevselliğinin iletişim alt boyut puanları istatistiksel olarak pozitif bir ilişki içinde olmakla beraber ADÖ 'de puanların artması sağlıksızlık halini arttırdığı için bu tutumlar iletişim boyutunu olumlu olarak etkilemektedir. Bu sonuçlara göre evli kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin iletişim alt boyutu, kök ailelerinde annelerinin uyguladığı küçümseyici ve duygusal olarak yoksun bırakan ebeveynlik tutumundan olumsuz olarak sömürücü ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ebeveynlik tutumlarından ise olumlu olarak etkilenmektedir.

Çizelge 3.6. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının Roller Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	B	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	2.268	.078		29.158	.000**	-	-
Kuralcı	.026	.030	.045	.872	.383	.124	.035
Küçümseyici	.137	.028	.250	4.837	.000**	.234	.191
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	.006	.017	.014	.348	.728	.077	.014
Sömürücü	-.041	.026	-.067	-1.543	.123	.030	-.062
Koşullu	-.011	.016	-.028	-.681	.496	-.013	-.027
Sınırsız	.008	.022	.016	.369	.712	.117	.015
Endişeli	.027	.016	.073	1.678	.094	.095	.067
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.060	.015	-.177	-4.137	.000**	-.094	-.164
$R = .298, R^2 = .089, F(8,617) = 7.531, P = 0.000^{**}$							

Çizelge 3.6'daki verilere göre aile işlevselliğinin roller alt boyutu ile Young anne ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [$F(8,617) = 7.531, p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken roller boyutundaki toplam varyansın % 9'unu ($R = 0.298, R^2 = 0.089$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan küçümseyici anne ebeveynlik tutumunun ($t = 4.837, p < .01$) istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t = -4.137, p < .01$) anne ebeveynlik tutumlarının ise istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin roller alt boyutunu yordadığı görülmektedir. ADÖ puanlarının artması işlevselliğin azaldığını göstermektedir. Buna göre bu istatiki sonuçlar, en az beş yıl evli olan kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin roller alt boyutunun; kök ailelerindeki anne küçümseyici ebeveynlik tutumundan olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan anne ebeveynlik tutumundan da olumlu olarak etkilenmekte olduğunu göstermektedir.

Çizelge 3.7. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının Duygusal Tepki Verebilme Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	β	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	1.654	.130		12.687	.000**	-	-
Kuralcı	.115	.050	.117	2.272	.023*	.156	.091
Küçümseyici	.176	.047	.190	3.722	.000**	.235	.148
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	.102	.028	.145	3.609	.000**	.195	.144
Sömürücü	-.036	.044	-.035	-.827	.409	.054	-.033
Koşullu	-.002	.027	-.004	-.090	.928	.010	-.004
Sınırsız	-.002	.036	-.003	-.060	.952	.103	-.002
Endişeli	-.001	.027	-.002	-.054	.957	.047	-.002
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.106	.024	-.186	-4.374	.000**	-.091	-.173
$R = .325, R^2 = .106, F(8,617) = 9.125, P = 0.000^{**}$							

Çizelge 3.7'deki verilere göre aile işlevselliğinin duygusal tepki verebilme alt boyutu ile Young anne ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [$F(8,617) = 9.125, p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken duygusal tepki verebilme boyutundaki toplam varyansın % 11'ini ($R = 0.325, R^2 = 0.106$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan kuralcı ($t=2.272, p<.05$), küçümseyici ($t=3.722, p<.01$) ve duygusal olarak yoksun bırakıcı ($t=3.609, p<.01$) anne ebeveynlik tutumlarının istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t= -4.374, p<.01$) anne ebeveynlik tutumunun ise istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin duygusal tepki verebilme alt boyutunu yordadığı görülmektedir. ADÖ de puanlar arttıkça işlevsellik azalmakta ve puanlar azaldıkça işlevsellik artmaktadır. Bu ters yönlü ilişki göz önünde bulundurulduğunda bu sonuçlara göre evli kadınların kök ailelerinde anneleri tarafından uygulanan kuralcı, küçümseyici ve duygusal olarak yoksun bırakıcı ebeveynlik tutumlarının, kurdukları ailenin işlevselliğinin duygusal tepki verebilme alt boyutunu olumsuz olarak etkilediği ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan anne ebeveynlik tutumunun ise olumlu olarak etkilediği görülmektedir.

Çizelge 3.8. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının Gereken İlgiyi Gösterme Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	β	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	2.722	.119		22.937	.000**	-	-
Kuralcı	.001	.046	.002	.030	.976	.040	.001
Küçümseyici	.260	.043	.303	6.038	.000**	.177	.236
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	.005	.026	.007	.188	.851	.044	.008
Sömürücü	-.272	.040	-.286	-6.779	.000**	-.185	-.263
Koşullu	-.005	.024	-.008	-.198	.843	-.030	-.008
Sınırsız	.032	.033	.042	.962	.336	.073	.039
Endişeli	.014	.025	.025	.580	.562	-.009	.023
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.092	.022	-.173	-4.145	.000**	-.149	-.165
$R = .369$, $R^2 = .136$, $F(8,617) = 12.126$, $P = 0.000^{**}$							

Çizelge 3.8'deki verilere göre aile işlevselliğinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutu ile Young anne ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur [$F(8,617) = 12.126$, $p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken gereken ilgiyi gösterme boyutundaki toplam varyansın % 14'ünü ($R = 0.369$, $R^2 = 0.136$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan küçümseyici ($t=6.038$, $p<.01$) anne ebeveynlik tutumunun istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t= -4.145$, $p<.01$) anne ebeveynlik tutumunun ise istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin duygusal tepki verebilme alt boyutunu yordadığı görülmektedir. ADÖ de puanlar arttıkça aile işlevselliğinin azaldığı göz önünde bulundurulduğunda en az beş yıldır evli olan kadınların verdiği cevaplara göre aile işlevselliğinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutu, kök ailedeki küçümseyici anne ebeveynlik tutumundan olumsuz olarak değişikliklere kapalı/duygularını baskılayan ve sömürücü anne ebeveynlik tutumundan ise olumlu olarak etkilenmektedir.

Çizelge 3.9. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının Davranış Kontrolü Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	β	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	2.242	.076		29.678	.000**	-	-
Kuralcı	.030	.029	.054	1.023	.307	.020	.041
Küçümseyici	.058	.027	.111	2.105	.036*	.078	.084
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	.020	.016	.051	1.239	.216	.068	.050
Sömürücü	-.009	.026	-.015	-.341	.733	-.006	-.014
Koşullu	-.006	.016	-.017	-.412	.680	-.037	-.017
Sınırsız	-.025	.021	-.054	-1.188	.235	-.011	-.048
Endişeli	.008	.016	.024	.530	.596	.000	.021
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.067	.014	-.209	-4.774	.000**	-.165	-.189
$R = .222, R^2 = .049, F(8,617) = 3.987, P = 0.000^{**}$							

Çizelge 3.9'daki verilere göre aile işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutu ile Young anne ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [$F(8,617) = 3.987, p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken davranış kontrolü boyutundaki toplam varyansın % 5'ini ($R = 0.222, R^2 = 0.049$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan küçümseyici ($t=2.105, p<.05$) anne ebeveynlik tutumunun istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t= -4.774, p<.01$) anne ebeveynlik tutumunun ise istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutunu yordadığı görülmektedir. ADÖ de puanların artması ile işlevsellik azaldığı için ters yönlü bir ilişki bulunduğundan bu sonuçlar, evli kadınların kendi ailelerinin işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutunun, kök ailelerinde kendilerine uygulanan küçümseyici anne ebeveynlik tutumundan olumsuz olarak ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan anne ebeveynlik tutumundan ise olumlu olarak etkilendiği şeklinde yorumlanmalıdır.

Çizelge 3.10. Young Anne Ebeveynlik Tutumlarının Genel Fonksiyonlar Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	β	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	2.082	.072		29.069	.000**	-	-
Kuralcı	.066	.028	.123	2.366	.018*	.109	.095
Küçümseyici	.062	.026	.124	2.396	.017*	.151	.096
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	.028	.015	.075	1.841	.066	.106	.074
Sömürücü	-.015	.024	-.026	-.607	.544	.024	-.024
Koşullu	-.004	.015	-.010	-.252	.801	-.011	-.010
Sınırsız	-.003	.020	-.007	-.147	.883	.067	-.006
Endişeli	.011	.015	.033	.761	.447	.045	.031
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.074	.013	-.240	-5.554	.000**	-.154	-.218
$R = .279$, $R^2 = .078$, $F(8,617) = 6.489$, $P = 0.000^{**}$							

Çizelge 3.10'daki verilere göre aile işlevselliğinin genel fonksiyonlar alt boyutu ile Young anne ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır [$F(8,617) = 6.489$, $p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken genel fonksiyonlar boyutundaki toplam varyansın % 8'ini ($R = 0.279$, $R^2 = 0.078$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan kuralcı ($t=2.366$, $p<.05$) ve küçümseyici ($t=2.396$, $p<.05$) anne ebeveynlik tutumlarının istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t= -5.554$, $p<.01$) anne ebeveynlik tutumunun ise istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin genel fonksiyonlar alt boyutunu yordadığı görülmektedir. ADÖ'den alınan puanların yüksek olması ilgili boyutta işlevselliğin azaldığını göstermektedir. Yani bu sonuçlar, kadınların kurdukları ailenin işlevselliğinin genel fonksiyonlar alt boyutunun, kendi kök ailelerindeki annelerinin kuralcı ve küçümseyici ebeveynlik tutumları ile olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ebeveynlik tutumu ile de olumlu yönlü bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

3.2.2. YEBÖ Baba Ebeveynlik Tutumlarının Aile İşlevselliğini Yordamasına Dair Sonuçlar

Çizelge 3.11. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının Problem Çözme Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	β	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	1.098	.139		7.892	.000**	-	-
Kuralcı	.081	.045	.087	1.791	.074	.089	.072
Küçümseyici	.077	.044	.089	1.748	.081	.151	.070
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	.161	.031	.208	5.215	.000**	.223	.205
Sömürücü	-.013	.044	-.014	-.310	.757	.051	-.012
Koşullu	.003	.025	.006	.134	.894	.007	.005
Sınırsız	.035	.033	.047	1.071	.285	.100	.043
Endişeli	-.035	.025	-.061	-1.415	.158	-.006	-.057
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.057	.022	-.110	-2.610	.009**	-.063	-.104
$R = .281, R^2 = .079, F(8,617) = 6.599, P = 0.000**$							

Çizelge 3.11'deki verilere göre aile işlevselliğinin genel problem çözme alt boyutu ile Young baba ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır [$F(8,617) = 6.599, p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken problem çözme boyutundaki toplam varyansın % 8'ini ($R = 0.281, R^2 = 0.079$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan duygusal olarak yoksun bırakıcı ($t = 5.215, p < .05$) baba ebeveynlik tutumunun istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t = -2.610, p < .01$) baba ebeveynlik tutumunun ise istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin problem çözme alt boyutunu yordadığı görülmektedir. ADÖ'den alınan puanların artması ilgili boyuttaki işlevselliğin azalması anlamına gelmektedir. Böylece bu sonuçlar, kadınların kurdukları ailenin işlevselliğinin problem çözme alt boyutunun kök ailelerindeki babalarının duygusal olarak yoksun bırakıcı ebeveynlik tutumu ile olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ebeveynlik tutumu ile de olumlu bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan duygusal olarak yoksun bırakıcı ($T = 5.215, P < .05$) baba ebeveynlik tutumunun olumsuz olarak anlamlı bir

şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($T = -2.610$, $p < .01$) baba ebeveynlik tutumunun ise olumlu olarak anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin problem çözme alt boyutunu yordadığı görülmektedir. Kadınlardan elde edilen veriler; kurdukları ailenin işlevselliğinin problem çözme alt boyutunun kök ailedeki babalarının duygusal olarak yoksun bırakıcı ebeveynlik tutumu ile olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ebeveynlik tutumu ile de olumlu bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

Çizelge 3.12. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının İletişim Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	β	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	2.216	.093		23.828	.000**	-	-
Kuralcı	.071	.030	.113	2.355	.019*	.081	.094
Küçümseyici	.124	.029	.213	4.216	.000**	.154	.167
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	.049	.021	.094	2.401	.017*	.103	.096
Sömürücü	-.044	.029	-.065	-1.499	.134	-.036	-.060
Koşullu	.004	.017	.010	.250	.803	-.010	.010
Sınırsız	-.041	.022	-.082	-1.887	.060	-.029	-.076
Endişeli	-.045	.016	-.116	-2.743	.006**	-.082	-.110
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.073	.015	-.210	-5.041	.000**	-.175	-.199
$R = .320$, $R^2 = .103$, $F(8,617) = 8.816$, $P = 0.000^{**}$							

Çizelge 3.12'deki verilere göre aile işlevselliğinin iletişim alt boyutu ile Young baba ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır [$F(8,617) = 8.816$, $p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken iletişim boyutundaki toplam varyansın % 10'unu ($R = 0.320$, $R^2 = 0.103$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan kuralcı ($t=2.355$, $p<.05$), küçümseyici ($t=4.216$, $p<.01$) ve duygusal olarak yoksun bırakıcı ($t=2.401$, $p<.05$) baba ebeveynlik tutumlarının istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir şekilde ve endişeli ($t= -2.743$, $p<.01$) ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t= -5.041$, $p<.01$) baba ebeveynlik tutumunun istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı olarak anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin iletişim alt boyutunu yordadığı görülmektedir. ADÖ'den elde edilen puanlar arttıkça ters orantılı bir şekilde ilgili boyuttaki işlevsellik azalmaktadır. Yani evli kadınların kendi ailelerinin

işlevselliğinin iletişim alt boyutu kök ailelerinde kendilerine babalarının uyguladığı kuralcı, küçümseyici ve duygusal olarak yoksun bırakıcı ebeveynlik tutumları ile olumsuz; endişeli ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan bab ebeveynlik tutumları ile de olumlu bir ilişki içinde bulunmaktadır.

Çizelge 3.13. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının Roller Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	β	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	2.273	.090		25.279	.000**	-	-
Kuralcı	.052	.029	.086	1.785	.075	.134	.072
Küçümseyici	.128	.028	.229	4.516	.000**	.243	.179
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	-.017	.020	-.033	-.834	.405	.006	-.034
Sömürücü	.000	.028	.001	.013	.990	.078	.001
Koşullu	-.011	.016	-.027	-.659	.510	-.013	-.027
Sınırsız	.002	.021	.003	.073	.942	.102	.003
Endişeli	.011	.016	.029	.693	.488	.095	.028
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.064	.014	-.192	-4.582	.000**	-.130	-.181
$R = .309, R^2 = .095, F(8,617) = 8.138, P = 0.000^{**}$							

Çizelge 3.13'deki verilere göre aile işlevselliğinin roller alt boyutu ile Young baba ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır [$F(8,617) = 8.138, p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken roller boyutundaki toplam varyansın % 10'unu ($R = 0.309, R^2 = 0.95$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise aile işlevselliğinin roller alt boyutunun Young ebeveynlik tutumlarından olan küçümseyici ($t=4.516, p<.01$) baba ebeveynlik tutumu tarafından istatistiksel olarak anlamlı olarak pozitif yönlü bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t= -4.582, p<.01$) baba ebeveynlik tutumu tarafından ise istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir şekilde yordandığı görülmektedir. ADÖ puanların artması ile ilgili boyuttaki işlevselliğin azaldığı bir ölçektir. Yani kadınların kurduğu ailenin işlevselliğinin roller alt boyutu, kök ailedeki babaların küçümseyici ebeveynlik tutumu ile olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ebeveynlik tutumu ile de olumlu bir ilişki içindedir.

Çizelge 3.14. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının Duygusal Tepki Verebilme Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	B	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	1.606	.150		10.738	.000**	-	-
Kuralcı	.076	.049	.075	1.577	.115	.133	.063
Küçümseyici	.224	.047	.237	4.756	.000**	.274	.188
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	.055	.033	.065	1.673	.095	.109	.067
Sömürücü	-.050	.047	-.046	-1.065	.287	.071	-.043
Koşullu	.003	.027	.004	.101	.919	.010	.004
Sınırsız	.097	.035	.119	2.770	.006**	.197	.111
Endişeli	-.029	.026	-.045	-1.086	.278	.047	-.044
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.111	.023	-.196	-4.761	.000**	-.133	-.188
$R = .355, R^2 = .126, F(8,617) = 11.123, P = 0.000^{**}$							

Çizelge 3.14'deki verilere göre aile işlevselliğinin duygusal tepki verebilme alt boyutu ile Young baba ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır [$F(8,617) = 11.123, p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken duygusal tepki verebilme boyutundaki toplam varyansın % 13'ünü ($R = 0.355, R^2 = 0.126$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan küçümseyici ($t = 4.756, p < .05$) ve sınırsız ($t = 2.770, p < .01$) baba ebeveynlik tutumlarının istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t = -4.761, p < .01$) baba ebeveynlik tutumunun ise istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin duygusal tepki verebilme alt boyutunu yordadığı görülmektedir. ADÖ, puanların artması ile ilgili boyuttaki işlevselliğin azaldığını göstermektedir. Yani evli kadınların kurdukları ailenin işlevselliğinin duygusal tepki verebilme alt boyutu, kök ailedeki babaların küçümseyici ve sınırsız ebeveynlik tutumları ile olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ebeveynlik tutumu ile de olumlu bir ilişki içindedir.

Çizelge 3.15. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının Gereken İlgiyi Gösterme Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	B	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	2.802	.141		19.811	.000**	-	-
Kuralcı	.092	.046	.097	2.014	.044*	.087	.081
Küçümseyici	.183	.045	.209	4.104	.000**	.142	.163
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	-.051	.031	-.064	-1.618	.106	-.052	-.065
Sömürücü	-.135	.044	-.133	-3.039	.002**	-.085	-.121
Koşullu	-.012	.025	-.019	-.461	.645	-.030	-.019
Sınırsız	-.006	.033	-.009	-.195	.846	.017	-.008
Endişeli	-.020	.025	-.034	-.787	.432	-.009	-.032
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.104	.022	-.198	-4.716	.000**	-.172	-.187
$R = .296, R^2 = .087, F(8,617) = 7.394, P = 0.000^{**}$							

Çizelge 3.15'deki verilere göre aile işlevselliğinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutu ile Young baba ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır [$F(8,617) = 7.394, p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken gereken ilgiyi gösterme boyutundaki toplam varyansın % 9'unu ($R = 0.296, R^2 = 0.087$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan kuralcı ($t=2.014, p<.05$) ve küçümseyici ($t=4.104, p<.01$) baba ebeveynlik tutumlarının istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir şekilde, sömürü/istismar edici ($t=-3.039, p<.01$) ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t= -4.716, p<.01$) baba ebeveynlik tutumlarının ise istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutunu yordadığı görülmektedir. ADÖ'de puanlar arttıkça ilgili boyuttaki işlevsellik azalmaktadır. Yani kadınlardan elde edilen veriler, kurulan ailenin işlevselliğinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutunun kök ailedeki babaların kuralcı ve küçümseyici tutumları ile olumsuz, sömürücü ve değişikliklere kapalı/duygularını baskılayan ebeveynlik tutumu ile olumlu bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

Çizelge 3.16. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının Davranış Kontrolü Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	B	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	2.257	.087		26.000	.000**	-	-
Kuralcı	-.038	.028	-.066	-1.345	.179	-.033	-.054
Küçümseyici	.085	.027	.159	3.090	.002**	.124	.123
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	-.005	.019	-.010	-.253	.801	.018	-.010
Sömürücü	-.032	.027	-.052	-1.172	.241	.009	-.047
Koşullu	.000	.015	.000	.006	.995	-.037	.000
Sınırsız	.057	.020	.124	2.797	.005**	.132	.112
Endişeli	-.007	.015	-.020	-.457	.648	.000	-.018
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.056	.014	-.175	-4.124	.000**	-.173	-.164
$R = .260, R^2 = .068, F(8,617) = 5.610, P = 0.000^{**}$							

Çizelge 3.16'daki verilere göre aile işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutu ile Young baba ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır [$F(8,617) = 5.610, p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken davranış kontrolü boyutundaki toplam varyansın % 7'sini ($R = 0.260, R^2 = 0.068$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan küçümseyici ($t=3.090, p < .01$) ve sınırsız ($t= 2.797, p < .01$) baba ebeveynlik tutumunun istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t= -4.124, p < .01$) baba ebeveynlik tutumlarının ise istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutunu yordadığı görülmektedir. ADÖ'den elde edilen puanların artması ilgili boyutta işlevselliğin azalması olarak değerlendirilmektedir. Yani kadınların aile işlevselliklerinin davranış kontrolü alt boyutu, babalarının kök ailelerinde uyguladığı küçümseyici ve sınırsız ebeveynlik tutumu ile olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ebeveynlik tutumları ile de olumlu bir etkileşim göstermektedir.

Çizelge 3.17. Young Baba Ebeveynlik Tutumlarının Genel Fonksiyonlar Alt Boyutunu Yordamasına Dair Sonuçlar

Değişken	B	SH	B	T	P	İkili R	Kısmi R
Sabit	1.965	.082		23.978	.000**	-	-
Kuralcı	.019	.027	.035	.720	.472	.079	.029
Küçümseyici	.086	.026	.167	3.320	.001*	.208	.132
Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	.037	.018	.080	2.028	.043*	.114	.081
Sömürücü	-.048	.026	-.080	-1.854	.064	.031	-.074
Koşullu	-.002	.015	-.005	-.112	.911	-.011	-.004
Sınırsız	.077	.019	.174	3.993	.000**	.211	.159
Endişeli	-.007	.014	-.021	-.497	.619	.045	-.020
Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan	-.053	.013	-.172	-4.131	.000**	-.129	-.164
$R = .320, R^2 = .102, F(8,617) = 8.793, P = 0.000^{**}$							

Çizelge 3.17'deki verilere göre aile işlevselliğinin genel fonksiyonlar alt boyutu ile Young baba ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır [$F(8,617) = 8.793, p < .01$]. Bu sekiz bağımsız değişken genel fonksiyonlar boyutundaki toplam varyansın % 10'unu ($R = 0.320, R^2 = 0.102$) açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığını değerlendirmek için t testi sonuçları incelendiğinde ise Young ebeveynlik tutumlarından olan küçümseyici ($t = 3.320, p < .01$), sınırsız ($t = 3.993, p < .01$) ve duygusal olarak yoksun bırakıcı ($t = 2.028, p < .05$) baba ebeveynlik tutumunun istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir şekilde, ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ($t = -4.131, p < .01$) baba ebeveynlik tutumlarının ise istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin genel fonksiyonlar alt boyutunu yordadığı görülmektedir. Yani evli kadınların değerlendirmelerine göre, kurdukları ailenin işlevselliğinin alt boyutu olan genel fonksiyonlar; babalarının küçümseyici, sınırsız ve duygusal olarak yoksun bırakıcı ebeveynlik tutumu ile olumsuz ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ebeveynlik tutumu ile olumlu etkileşmektedir.

3.3. Aile İşlevselliği Alt Boyut Değerlerinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

Bulgular bölümünün bu kısmında ADÖ'ye göre aile işlevselliğinin problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyut değerlerinin yaş, eğitim, meslek, ekonomik düzey, anne eğitim seviyesi, baba eğitim seviyesi, kök aile yapısı, evlenme şekli, evlilik sayısı, evlilik yaşı, kök ebeveyn evlenme şekli, çocuk sayısı, ebeveynlik tutumu, anne ebeveynlik tutumu ve baba ebeveynlik tutumu değişkenlerine göre farklılıklarının incelenmesi hedeflenmiştir.

Elde edilen bulgular arasındaki anlamlı farklar incelenirken iki gruplu değişkenler için bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla gruplu değişkenler için ise Anova kullanılmıştır. Anova sonrasında post-hoc çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey ve Games–Howell testleri kullanılmıştır.

3.3.1. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Farklılaşması

ADÖ'ye göre aile işlevselliğinin problem çözme, duygusal tepki verebilme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, genel fonksiyonlar ve davranış kontrolü alt boyut değerlerinin yaş, eğitim, meslek, ekonomik düzey, anne eğitim seviyesi, baba eğitim seviyesi ve kök aile yapısına göre farklılığını incelemek için yapılan analiz sonuçları aşağıdaki çizelgelerde yer almaktadır.

Çizelge 3.18. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Yaş Değişkeni için Farklılaşması

Alt Boyut		N	Ort	SS	F(2,623)	P	Anlamlı Fark
Problem çözme	20-35	164	1.77	.58	.35	.700	
	36-50	288	1.75	.59			
	51-65	174	1.72	.61			
	Toplam	626	1.74	.59			
İletişim	20-35	164	2.40	.41	18.34	.000**	20-35/51-65
	36-50	288	2.36	.40			
	51-65	174	2.16	.35			36-50/51-65
	Toplam	626	2.31	.40			
Roller	20-35	164	2.48	.41	6.51	.002**	20-35/51-65
	36-50	288	2.44	.41			
	51-65	174	2.34	.30			36-50/51-65
	Toplam	626	2.42	.39			
Duygusal tepki verebilme	20-35	164	2.21	.71	.99	.372	
	36-50	288	2.13	.66			
	51-65	174	2.20	.60			
	Toplam	626	2.17	.66			
Gereken ilgiyi gösterme	20-35	164	2.77	.65	14.77	.000**	20-35/51-65
	36-50	288	2.68	.60			
	51-65	174	2.43	.53			36-50/51-65
	Toplam	626	2.64	.61			
Davranış kontrolü	20-35	164	2.17	.38	3.08	.047*	
	36-50	288	2.24	.36			
	51-65	174	2.26	.36			
	Toplam	626	2.23	.37			
Genel fonksiyonlar	20-35	164	2.20	.38	.31	.727	
	36-50	288	2.23	.35			
	51-65	174	2.22	.33			
	Toplam	626	2.22	.35			

*p<.05 **p<.01

(Post Hoc karşılaştırmalar Tukey ve Games-Howell Testleri uygulanarak yapılmıştır.)

Yaş değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin iletişim [$F(2,623)=18.34$, $p=0.000<0.05$], roller [$F(2,623)=6.51$, $p=0.002<0.05$], gereken ilgiyi gösterme [$F(2,623)=14.77$, $p=0.000<0.05$] ve davranış kontrolü [$F(2,623)=3.08$, $p=0.047<0.05$] alt boyutundaki ortalamalar, yaş gruplarına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Problem çözme [$F(2,623)=.35$, $p=.700>.05$], duygusal tepki verebilme [$F(2,623)=.99$, $p=.372>.05$] ve genel fonksiyonlar [$F(2,623)=.31$, $p=.727>.05$] alt boyutlarının puan ortalamaları yaş değişkenine göre oluşturulan gruplara göre farklılık göstermemektedir.

Çizelge 3.18’de görüldüğü üzere yaş değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin iletişim alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmaktadır [$F(2,623)=18.34, p=0.000<0.05$]. İletişim alt boyutunda en yüksek ortalama 25-35 yaş grubunda (ort=2.40), daha sonra 36-50 yaş grubunda (ort=2.36) ve en düşük ortalama (ort=2.16) 51-65 yaş grubundadır. Yaş arttıkça evli kadınların iletişim alt boyutunda işlevsizliklerinin azaldığı söylenebilir.

Yaş değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin roller alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu görülmektedir [$F(2,623)=6.51, p=0.002<0.05$]. Roller alt boyutunda en yüksek ortalama 25-35 yaş grubunda (ort=2.48), daha sonra 36-50 yaş grubunda (ort=2.44) ve en düşük ortalama (ort=2.34) 51-65 yaş grubundadır. Yaş arttıkça evli kadınların roller alt boyutunda sağlıksızlık hallerinin azaldığı söylenebilir.

Yaş değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu görülmektedir [$F(2,623)=14.77, p=0.000<0.05$]. Gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda en yüksek ortalama 25-35 yaş grubunda (ort=2.77), daha sonra 36-50 yaş grubunda (ort=2.68) ve en düşük ortalama (ort=2.43) 51-65 yaş grubundadır. Yaş arttıkça evli kadınların roller alt boyutunda daha sağlıklı hale geldiği söylenebilir.

Davranış kontrolü alt boyutundaki ortalamalar, yaş gruplarına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır [$F(2,623)=3.08, p=0.047<0.05$]. Ancak .05’ e çok yakın bir p değeri olmasının da etkisi ile Tukey testi gruplar arası farklılığı göstermemektedir.

Problem çözme [$F(2,623)=.35, p=.700>.05$], duygusal tepki verebilme [$F(2,623)=.99, p=.372>.05$] ve genel fonksiyonlar [$F(2,623)=.31, p=.727>.05$] alt boyutlarının puan ortalamaları yaş değişkenine göre oluşturulan gruplara göre farklılık göstermemektedir.

Çizelge 3.19. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Eğitim Değişkeni için Farklılaşması

		n	Ort	SS	F(4,621)	p	Anlamlı Fark
Problem çözme	Okur-yazar	78	1.67	.42	1.022	.395	
	İlköğretim	214	1.71	.62			
	Ortaöğretim	171	1.76	.64			
	Önlisans	47	1.77	.60			
	Lisans ve üstü	116	1.82	.59			
	Toplam	626	1.74	.59			
İletişim	Okur-yazar	78	2.39	.27	3.958	.004**	Okur-yazar/İlköğretim İlköğretim/Ortaöğretim
	İlköğretim	214	2.23	.41			
	Ortaöğretim	171	2.37	.43			
	Önlisans	47	2.29	.38			
	Lisans ve üstü	116	2.34	.41			
	Toplam	626	2.31	.40			
Roller	Okur-yazar	78	2.60	.31	5.090	.000**	Okur-yazar/İlköğretim Okur-yazar/Ortaöğretim Okur-yazar/Önlisans Okur-yazar/Lisans ve üstü
	İlköğretim	214	2.37	.35			
	Ortaöğretim	171	2.41	.42			
	Önlisans	47	2.39	.42			
	Lisans ve üstü	116	2.42	.40			
	Toplam	626	2.42	.39			
Duygusal tepki verebilme	Okur-yazar	78	2.59	.39	10.051	.000**	Okur-yazar/İlköğretim Okur-yazar/Ortaöğretim Okur-yazar/Önlisans Okur-yazar/Lisans ve üstü
	İlköğretim	214	2.13	.62			
	Ortaöğretim	171	2.09	.71			
	Önlisans	47	2.02	.68			
	Lisans ve üstü	116	2.15	.68			
	Toplam	626	2.17	.66			
Gereken ilgiyi gösterme	Okur-yazar	78	2.92	.51	7.848	.000**	Okur-yazar/İlköğretim Okur-yazar/Ortaöğretim Okur-yazar/Lisans ve üstü İlköğretim/Ortaöğretim
	İlköğretim	214	2.49	.55			
	Ortaöğretim	171	2.68	.66			
	Önlisans	47	2.72	.60			
	Lisans ve üstü	116	2.61	.61			
	Toplam	626	2.64	.61			
Davranış kontrolü	Okur-yazar	78	2.47	.26	11.897	.000**	Okur-yazar/İlköğretim Okur-yazar/Ortaöğretim Okur-yazar/Önlisans Okur-yazar/Lisans ve üstü
	İlköğretim	214	2.23	.35			
	Ortaöğretim	171	2.19	.36			
	Önlisans	47	2.13	.40			
	Lisans ve üstü	116	2.14	.38			
	Toplam	626	2.23	.37			
Genel fonksiyonlar	Okur-yazar	78	2.39	.22	6.151	.000**	Okur-yazar/İlköğretim Okur-yazar/Ortaöğretim Okur-yazar/Önlisans Okur-yazar/Lisans ve üstü
	İlköğretim	214	2.19	.33			
	Ortaöğretim	171	2.23	.38			
	Önlisans	47	2.12	.36			
	Lisans ve üstü	116	2.18	.39			
	Toplam	626	2.22	.35			

*p<.05 **p<.01

(Post Hoc karşılaştırmalar Games-Howell Testleri uygulanarak yapılmıştır.)

Çizelge 3.19'da görüldüğü üzere eğitim değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin iletişim [$F(4,621)=3.958$, $p=0.004<0.05$], roller [$F(4,621)=5.090$,

$p=0.000<0.05$], duygusal tepki verebilme [$F(4,621)=10.051$, $p=0.000<0.05$], gereken ilgiyi gösterme [$F(4,621)=.848$, $p=0.000<0.05$], davranış kontrolü [$F(4,621)=11.897$, $p=0.000<0.05$], genel fonksiyonlar [$F(4,621)=6.151$, $p=0.000<0.05$] alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu görülmektedir. Aile işlevselliğinin problem çözme alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmamaktadır [$F(4,621)=1.022$, $p=.395>.05$].

Eğitim değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin iletişim alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu görülmektedir [$F(4,621)=3.958$, $p=0.004<0.05$]. İletişim alt boyutunda okur-yazar kadınların ortalama puanı (ort=2.39), ilköğretim mezunu kadınların ortalama puanı (ort=2.23) ve ortaöğretim mezunu kadınların ortalama puanı (ort=2.37) anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Aile işlevselliğinin roller alt boyutundaki puan ortalamaları eğitim değişkenine göre oluşturulan grupların arasında anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır [$F(4,621)=5.090$, $p=0.000<0.05$]. Roller alt boyutuna göre ortalamalarda çoklu karşılaştırma Games-Howell testi sonuçlarına göre okur-yazar kadınların roller alt boyutundaki ortalamaları(ort=2.60) diğer eğitim grubundaki kadınların ortalamaları ile anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($p<.05$). Ancak ilköğretim mezunu (ort=2.37), ortaöğretim mezunu (ort=2.41), önlisans mezunu (ort=2.39) ve lisans ve üstü mezunu (ort=2.42) kadınların ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$).

Duygusal tepki verebilme alt boyutundaki ortalama puanlar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır [$F(4,621)=10.051$, $p=0.000<0.05$]. Duygusal tepki verebilme alt boyutuna göre ortalamalarda çoklu karşılaştırma Games-Howell testi sonuçlarına göre okur-yazar kadınların roller alt boyutundaki ortalamaları(ort=2.60) diğer eğitim grubundaki kadınların ortalamaları ile anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($p<.05$). Ancak ilköğretim mezunu (ort=2.37), ortaöğretim mezunu (ort=2.41), önlisans mezunu (ort=2.39) ve lisans ve üstü mezunu (ort=2.42) kadınların ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$).

Eğitim seviyelerine göre elde edilen grupların ortalamaları, gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F(4,621)=.848$, $p=0.000<0.05$]. Gereken ilgiyi gösterme alt boyutuna göre ortalamalarda çoklu karşılaştırma Games-Howell testi sonuçlarına göre okur-yazar kadınların roller alt boyutundaki ortalaması (ort=2.60), ilköğretim mezunu (ort=2.37), ortaöğretim mezunu (ort=2.41) ve lisans ve üstü mezunu (ort=2.42) kadınların ortalamaları ile anlamlı bir fark göstermektedir ($p<.05$). Benzer şekilde ilköğretim mezunu kadınların ortalamaları (ort=2.37) ile ortaöğretim mezunu (ort=2.41) kadınların ortalamaları da anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<.05$).

ADÖ 'ye göre aile işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutunda eğitim değişkenine göre elde edilen grupların ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F(4,621)=11.897$, $p=0.000<0.05$]. Davranış kontrolü alt boyutuna göre ortalamalarda çoklu karşılaştırma Games-Howell testi sonuçlarına göre okur-yazar kadınların roller alt boyutundaki ortalamaları (ort=2.47), ilköğretim mezunu (ort=2.23), ortaöğretim mezunu (ort=2.19), önlisans mezunu (ort=2.13) ve lisans ve üstü mezunu (ort=2.14) kadınların ortalamaları ile anlamlı bir fark göstermektedir ($p<.05$).

Genel fonksiyonlar alt boyut ortalamaları eğitim seviyelerine göre oluşturulmuş gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F(4,621)=6.151$, $p=0.000<0.05$]. Genel fonksiyonlar alt boyutuna göre ortalamalarda çoklu karşılaştırma Games-Howell testi sonuçlarına göre okur-yazar kadınların roller alt boyutundaki ortalamaları (ort=2.39) diğer eğitim grubundaki kadınların ortalamaları (ilköğretim=2.19, ortaöğretim=2.23, önlisans=2.12, lisans ve üstü=2.18) ile anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($p<.05$).

Çizelge 3.20. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Meslek Değişkeni için Farklılaşması

		n	Ort	SS	F(4,621)	P	Anlamlı Fark
Problem çözme	İşsiz	38	1.66	.36	.503	.733	
	Ev hanımı	368	1.73	.61			
	İşçi	33	1.81	.71			
	Memur	96	1.76	.58			
	Diğer	91	1.79	.60			
	Toplam	626	1.74	.59			
İletişim	İşsiz	38	2.43	.33	1.846	.118	
	Ev hanımı	368	2.31	.41			
	İşçi	33	2.36	.35			
	Memur	96	2.35	.39			
	Diğer	91	2.24	.41			
	Toplam	626	2.31	.40			
Roller	İşsiz	38	2.56	.32	1.286	.274	
	Ev hanımı	368	2.42	.36			
	İşçi	33	2.39	.42			
	Memur	96	2.41	.46			
	Diğer	91	2.41	.39			
	Toplam	626	2.42	.39			
Duygusal tepki verebilme	İşsiz	38	2.59	.53	5.678	.000**	İşsiz/Ev hanımı İşsiz/Memur İşsiz/Diğer
	Ev hanımı	368	2.18	.65			
	İşçi	33	2.22	.61			
	Memur	96	2.07	.66			
	Diğer	91	2.03	.68			
	Toplam	626	2.17	.66			
Gereken ilgiyi gösterme	İşsiz	38	3.07	.41	5.646	.000**	İşsiz/Ev hanımı İşsiz/İşçi İşsiz/Memur İşsiz/Diğer
	Ev hanımı	368	2.63	.59			
	İşçi	33	2.52	.64			
	Memur	96	2.57	.62			
	Diğer	91	2.59	.67			
	Toplam	626	2.64	.61			
Davranış kontrolü	İşsiz	38	2.51	.27	7.233	.000**	İşsiz/Ev hanımı İşsiz/İşçi İşsiz/Memur İşsiz/Diğer
	Ev hanımı	368	2.23	.35			
	İşçi	33	2.19	.36			
	Memur	96	2.15	.43			
	Diğer	91	2.19	.34			
	Toplam	626	2.23	.37			
Genel fonksiyonlar	İşsiz	38	2.40	.25	3.283	.011*	İşsiz/Ev hanımı İşsiz/Memur İşsiz/Diğer
	Ev hanımı	368	2.21	.35			
	İşçi	33	2.28	.33			
	Memur	96	2.19	.39			
	Diğer	91	2.17	.36			
	Toplam	626	2.23	.37			

*p<.05 **p<.01

(Post Hoc karşılaştırmalar Tukey ve Games-Howell Testleri uygulanarak yapılmıştır.)

Çizelge 3.20’de görüldüğü üzere meslek değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin problem çözme [$F(4,621)=.503$, $p=.733>.05$], iletişim

[F(4,621)=1.846, $p=.118>.05$], roller [F(4,621)=1.286, $p=.274>.05$] alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamaktadır. Duygusal tepki verebilme [F(4,621)=5.678, $p=.000<.05$], gereken ilgiyi gösterme [F(4,621)=5.646, $p=.000<.05$], davranış kontrolü [F(4,621)=7.233, $p=.000<.05$] ve genel fonksiyonlar [F(4,621)=3.283, $p=.011<.05$] alt boyutlarında farklı mesleklere göre oluşmuş grupların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Duygusal tepki verebilme alt boyutunda işsiz kadınların ortalamaları (ort=2.59), ev hanımlarının (ort=2.18), memur kadınların (ort=2.07) ve diğer meslek grubundan olan kadınların (ort=2.03) ortalamaları ile farklılık göstermektedir.. Duygusal tepki verebilme alt boyutunda en yüksek işlevsizlik işsiz kadınlarda görülmektedir.

Gereken ilgiyi gösterme alt boyutunun puan ortalamaları incelendiğinde işsiz kadınların ortalamalarının (ort=3.07), ev hanımı (ort=2.63), işçi (ort=2.52), memur (ort=2.57) ve diğer meslek gruplarından olan (ort=2.59) kadınların ortalamalarından farklılaştığı ve en yüksek ortalama olduğu görülmektedir. Ortalamanın yüksek oluşu sağlıklılık halinin azaldığının göstergesidir.

Davranış kontrolü alt boyutundaki ortalamalar karşılaştırıldığında işsiz kadınların ortalamalarının (ort=3.07), ev hanımı (ort=2.63), işçi (ort=2.52), memur (ort=2.57) ve diğer meslek gruplarından olan (ort=2.59) kadınların ortalamalarından farklılaştığı ve en yüksek ortalama olduğu görülmektedir.

Genel fonksiyonlar alt boyutunda işsiz kadınların ortalamaları (ort=2.59), ev hanımlarının (ort=2.18), memur kadınların (ort=2.07) ve diğer meslek gruplarından olan kadınların (ort=2.03) ortalamaları ile farklılık göstermektedir. Duygusal tepki verebilme boyutunda en sağlıksız halin işsiz kadınlara ait olduğu gözlenmektedir.

Çizelge 3.21. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Ekonomik Düzey Değişkeni için Farklılaşması

		N	Ort	SS	F(2,623)	p	Anlamlı Fark
Problem çözme	Yüksek	41	1.80	.59	1.238	.291	
	Orta	418	1.72	.56			
	Düşük	167	1.80	.66			
	Toplam	626	1.74	.59			
İletişim	Yüksek	41	2.27	.42	.732	.481	
	Orta	418	2.33	.40			
	Düşük	167	2.29	.41			
	Toplam	626	2.31	.40			
Roller	Yüksek	41	2.29	.41	3.467	.032*	Yüksek/Düşük
	Orta	418	2.42	.40			
	Düşük	167	2.47	.34			
	Toplam	626	2.42	.39			
Duygusal tepki verebilme	Yüksek	41	2.32	.67	1.116	.328	
	Orta	418	2.16	.65			
	Düşük	167	2.16	.67			
	Toplam	626	2.17	.66			
Gereken ilgiyi gösterme	Yüksek	41	2.36	.70	4.792	.009**	Yüksek/Orta Yüksek/Düşük
	Orta	418	2.67	.61			
	Düşük	167	2.63	.57			
	Toplam	626	2.64	.61			
Davranış kontrolü	Yüksek	41	2.21	.40	.135	.874	
	Orta	418	2.23	.37			
	Düşük	167	2.22	.34			
	Toplam	626	2.23	.37			
Genel fonksiyonlar	Yüksek	41	2.20	.37	.598	.550	
	Orta	418	2.21	.36			
	Düşük	167	2.24	.33			
	Toplam	626	2.22	.35			

*p<.05 **p<.01

(Post Hoc karşılaştırmalar Tukey ve Games-Howell Testleri uygulanarak yapılmıştır.)

Çizelge 3.21’de görüldüğü üzere ekonomik düzey değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin problem çözme [$F(2,623)=1.238$, $p=.291>.05$], iletişim [$F(2,623)=.732$, $p=.481>.05$], duygusal tepki verebilme [$F(2,623)=1.116$, $p=.328>.05$], davranış kontrolü [$F(2,623)=.135$, $p=.874>.05$] ve genel fonksiyonlar [$F(2,623)=.598$, $p=.550>.05$] alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamaktadır. Roller [$F(2,623)=3.467$, $p=.032<.05$] ve gereken ilgiyi gösterme [$F(2,623)=4.792$, $p=.009<.05$] alt boyutlarına ait puanlar ekeonomik durumu yüksek, orta ve düşük olan kadınlar için farklılık göstermektedir.

Roller alt boyutu için ekonomik düzeyi yüksek olan kadınların ortalaması (ort=2.29) ile düşük olanların ortalaması (ort=2.47) arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Katılımcıların ekonomik düzeyi yükseldikçe işlevsizliği azalmaktadır. Bir başka anlatımla ekonomik düzey yükseldikçe ters orantılı olarak işlevsellik artmaktadır. Gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda ekonomik düzeyi yüksek (ort=2.36) olan kadınların orta (ort=2.67) ve düşük (ort=2.63) olanlara göre daha sağlıklı olduğu gözlenmektedir.

Çizelge 3.22. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Anne Eğitim Durumu Değişkeni için Farklılaşması

		N	Ort	SS	F(2,623)	P	Anlamlı farklılık
Problem çözme	Okur-yazar	221	1.70	.56	1.094	.335	
	İlköğrenim	356	1.76	.62			
	Ortaöğrenim ve üzeri	49	1.82	.57			
	Toplam	626	1.74	.59			
İletişim	Okur-yazar	221	2.26	.38	2.709	.067	
	İlköğrenim	356	2.34	.41			
	Ortaöğrenim ve üzeri	49	2.36	.41			
	Toplam	626	2.31	.40			
Roller	Okur-yazar	221	2.46	.36	3.625	.027*	Okuryazar/İl köğretim
	İlköğrenim	356	2.39	.40			
	Ortaöğrenim ve üzeri	49	2.49	.43			
	Toplam	626	2.42	.39			
Duygusal tepki verebilme	Okur-yazar	221	2.24	.62	2.053	.129	
	İlköğrenim	356	2.13	.68			
	Ortaöğrenim ve üzeri	49	2.15	.65			
	Toplam	626	2.17	.66			
Gereken ilgiyi gösterme	Okur-yazar	221	2.63	.60	.387	.679	
	İlköğrenim	356	2.63	.60			
	Ortaöğrenim ve üzeri	49	2.71	.70			
	Toplam	626	2.64	.61			
Davranış kontrolü	Okur-yazar	221	2.30	.35	6.477	.002**	Okuryazar/İl köğretim
	İlköğrenim	356	2.18	.37			
	Ortaöğrenim ve üzeri	49	2.24	.36			
	Toplam	626	2.23	.37			
Genel fonksiyonlar	Okur-yazar	221	2.28	.31	6.606	.001**	Okuryazar/İl köğretim
	İlköğrenim	356	2.17	.37			
	Ortaöğrenim ve üzeri	49	2.25	.37			
	Toplam	626	2.22	.35			

*p<.05 **p<.01

(Post Hoc karşılaştırmalar Tukey ve Games-Howell Testleri uygulanarak yapılmıştır.)

Çizelge 3.22’de görüldüğü üzere anne eğitim durumu değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin problem çözme [$F(2,623)=1.094$, $p=.335>.05$], iletişim [$F(2,623)=2.709$, $p=.067>.05$], duygusal tepki verebilme [$F(2,623)=2.053$, $p=.129>.05$], gereken ilgiyi gösterme [$F(2,623)=.387$, $p=.679>.05$] ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Roller [$F(2,623)=3.625$, $p=.027<.05$], davranış kontrolü [$F(2,623)=6.477$, $p=.002<.05$] ve genel fonksiyonlar [$F(2,623)=6.606$, $p=.001<.05$] alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmaktadır.

Roller alt boyutunda annesi okuryazar olan kadınların ortalamaları (ort=2.46) ile annesi ilköğretim mezunu olan kadınların ortalamaları (ort=2.39) istatistiki olarak farklılık göstermektedir.

Davranış kontrolü alt boyutunda annesi okuryazar olan kadınların ortalamaları (ort=2.30) ile annesi ilköğretim mezunu olan kadınların ortalamaları (ort=2.18) farklılaşmaktadır.

Genel fonksiyonlar alt boyutunda annesi okuryazar olan kadınların ortalamaları (ort=2.28) ile annesi ilköğretim mezunu olan kadınların ortalamaları (ort=2.17) arasında farklılık bulunmaktadır.

Çizelge 3.23. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Baba Eğitim Durumu Değişkeni İçin Farklılaşması

		N	Ort	SS	F(3,622)	P	Anlamlı fark
Problem çözme	Okur-yazar	146	1.75	.56	.033	.992	
	İlköğrenim	363	1.74	.62			
	Ortaöğrenim	83	1.75	.59			
	Lise üstü	34	1.77	.52			
	Toplam	626	1.74	.59			
İletişim	Okur-yazar	146	2.33	.36	.333	.801	
	İlköğrenim	363	2.30	.41			
	Ortaöğrenim	83	2.33	.40			
	Lise üstü	34	2.35	.44			
	Toplam	626	2.31	.40			
Roller	Okur-yazar	146	2.51	.35	3.618	.013*	Okuryazar/İlköğretim
	İlköğrenim	363	2.39	.38			
	Ortaöğrenim	83	2.42	.41			
	Lise üstü	34	2.37	.43			
	Toplam	626	2.42	.39			
Duygusal tepki verebilme	Okur-yazar	146	2.35	.62	5.086	.002**	Okuryazar/İlköğretim Okuryazar/Ortaöğretim
	İlköğrenim	363	2.13	.65			
	Ortaöğrenim	83	2.07	.70			
	Lise üstü	34	2.09	.64			
	Toplam	626	2.17	.66			
Gereken ilgiyi gösterme	Okur-yazar	146	2.75	.61	2.528	.056	
	İlköğrenim	363	2.59	.60			
	Ortaöğrenim	83	2.61	.59			
	Lise üstü	34	2.65	.72			
	Toplam	626	2.64	.61			
Davranış kontrolü	Okur-yazar	146	2.35	.32	8.323	.000**	Okuryazar/İlköğretim Okuryazar/Ortaöğretim Okuryazar/Lise üstü
	İlköğrenim	363	2.19	.37			
	Ortaöğrenim	83	2.22	.36			
	Lise üstü	34	2.13	.43			
	Toplam	626	2.23	.37			
Genel fonksiyonlar	Okur-yazar	146	2.36	.26	11.391	.000**	Okuryazar/İlköğretim Okuryazar/Ortaöğretim Okuryazar/Lise üstü
	İlköğrenim	363	2.17	.35			
	Ortaöğrenim	83	2.20	.37			
	Lise üstü	34	2.16	.47			
	Toplam	626	2.22	.35			

*p<.05 **p<.01

(Post Hoc karşılaştırmalar Tukey ve Games-Howell Testleri uygulanarak yapılmıştır.)

Çizelge 3.23’de görüldüğü üzere baba eğitim durumu değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin problem çözme [$F(3,622)=.033$, $p=.992>.05$], iletişim [$F(3,622)=.333$, $p=.801>.05$] ve gereken ilgiyi gösterme [$F(3,622)=2.528$, $p=.056>.05$] alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamaktadır.

Roller [F(3,622)=3.618, $p=.013<.05$], duygusal tepki verebilme [F(3,622)=5.080, $p=.002<.05$], davranış kontrolü [F(3,622)=8.323, $p=.000<.05$] ve genel fonksiyonlar [F(3,622)=11.391, $p=.000<.05$] alt boyutlarındaki ortalamaların baba eğitim durumu değişkeni ile ilgili gruplar için anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir.

Roller alt boyutu için babası okuryazar olan kadınların ortalaması (ort=2.51) ile babası ilköğretim mezunu olan kadınların ortalaması (ort=2.39) arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Duygusal tepki verebilme alt boyutu için babası okuryazar olan kadınların ortalaması (ort=2.35) ile ilköğretim mezunu babaya sahip kadınların ortalaması (ort=2.13) arasında ve babası ortaöğretim mezunu olan kadınların ortalamaları (ort=2.07) arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Davranış kontrolü alt boyutu için babası okuryazar olan kadınların ortalaması (ort=2.35) ile ilköğretim mezunu babaya sahip kadınların ortalaması (ort=2.19) arasında babası ortaöğretim mezunu olan kadınların ortalamaları (ort=2.22) ve babası lise üstü eğitime sahip babası olan kadınların ortalamaları (ort=2.13) arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Genel fonksiyonlar alt boyutu için babası okuryazar olan kadınların ortalaması (ort=2.36) ile ilköğretim mezunu babaya sahip kadınların ortalaması (ort=2.17) arasında babası ortaöğretim mezunu olan kadınların ortalamaları (ort=2.20) ve lise üstü bir eğitime sahip babası olan kadınların ortalamaları (ort=2.16) arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Çizelge 3.24. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Kök Aile Yapısı için Farklılaşması

		N	Ort	SS	T(618)	P
Problem Çözme	Çekirdek	380	1,74	,60	,117	.907
	Geniş	232	1,73	,57		
İletişim	Çekirdek	380	2.34	.39	1.935	.053
	Geniş	232	2.27	.40		
Roller	Çekirdek	380	2.42	.40	-.116	.907
	Geniş	232	2.42	.37		
Duygusal Tepki Verebilme	Çekirdek	380	2.22	.67	2.609	.009*
	Geniş	232	2.08	.64		
Gereken İlgiyi Gösterme	Çekirdek	380	2.69	.63	2.647	.008*
	Geniş	232	2.56	.56		
Davranış Kontrolü	Çekirdek	380	2.23	.37	.529	.597
	Geniş	232	2.22	.37		
Genel Fonksiyonlar	Çekirdek	380	2.23	.36	1.773	.077
	Geniş	232	2.18	.34		

*p<.05 **p<.01

Kök aile yapısının evli kadınların aile işlevselliğinin alt boyut değerlerinde bir farklılığa neden olup olmadığını sınamak amacıyla %95 güven ile yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları, problem çözme, roller, genel fonksiyonlar, iletişim ve davranış kontrolü alt boyut değerlerinde çekirdek aile ya da geniş ailede büyümek anlamlı bir farklılığa neden olmadığını Çizelge 3.24’de göstermektedir ($p>.05$).

Aile işlevselliğinin duygusal tepki verebilme ($p=.009<.05$) ve gereken ilgiyi gösterme ($p=.008<.05$) alt boyutlarında ise kök aile yapısı anlamlı bir farklılığı göstermektedir. Duygusal tepki verebilme boyutunda geniş ailede büyümüş olan kadınların (ort=2.08), çekirdek ailede büyümüş olanlardan (ort=2.22) daha sağlıklı bir durum sergilediği görülmektedir. Gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda da geniş ailede büyüyen kadınların ortalamaları (ort=2.56), çekirdek ailede büyüyen kadınların ortalamalarından (ort=2.69) daha düşüktür. Yani geniş ailede büyümek gereken ilgiyi gösterme boyutu için de daha sağlıklı bir duruma işaret etmektedir.

3.3.2. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Evlilikle İlgili Değişkenlere Göre Farklılaşması

Çizelge 3.25. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Evlenme Şekli için Farklılaşması

		N	Ort	SS	T(623)	P
Problem Çözme	Görücü usulü	242	1.69	.58	-1.617	.106
	Anlaşmalı	381	1.77	.61		
İletişim	Görücü usulü	242	2.28	.38	-1.567	.118
	Anlaşmalı	381	2.33	.42		
Roller	Görücü usulü	242	2.42	.38	-.217	.829
	Anlaşmalı	381	2.43	.39		
Duygusal Tepki Verebilme	Görücü usulü	242	2.20	.61	.802	.423
	Anlaşmalı	381	2.16	.68		
Gereken İlgiyi Gösterme	Görücü usulü	242	2.62	.58	-.431	.667
	Anlaşmalı	381	2.64	.62		
Davranış Kontrolü	Görücü usulü	242	2.26	.35	1.759	.079
	Anlaşmalı	381	2.21	.38		
Genel Fonksiyonlar	Görücü usulü	242	2.21	.35	-.457	.648
	Anlaşmalı	381	2.22	.35		

% 95 güven ile yapılan bağımsız örneklem t testi analizi sonucunda kadınların görücü usulü (n=242) ile ya da anlaşmalı olarak (n=381) evlenmiş olmalarının aile işlevselliğinin hiç bir boyutunda anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$).

Çizelge 3.26. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Evlilik Sayısı için Farklılaşması

		N	Ort	SS	T(626)	P
Problem Çözme	Bir	575	1.74	.59	-.108	.914
	İki ve üstü	51	1.75	.62		
İletişim	Bir	575	2.31	.41	-1.801	.076
	İki ve üstü	51	2.40	.34		
Roller	Bir	575	2.42	.39	-1.534	.130
	İki ve üstü	51	2.49	.31		
Duygusal Tepki Verebilme	Bir	575	2.15	.66	-2.552	.011*
	İki ve üstü	51	2.40	.62		
Gereken İlgiyi Gösterme	Bir	575	2.63	.60	-1.237	.216
	İki ve üstü	51	2.74	.70		
Davranış Kontrolü	Bir	575	2.21	.37	-2.676	.008**
	İki ve üstü	51	2.36	.33		
Genel Fonksiyonlar	Bir	575	2.21	.36	-2.590	.012*
	İki ve üstü	51	2.31	.25		

* $p<.05$ ** $p<.01$

Bağımsız örneklem t testi analizi, % 95 güvenle aile işlevselliğinin tüm boyutlardaki değerlerinin evli kadınların evlilik sayısına göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar; problem çözme, iletişim, roller ve

gereken ilgiyi gösterme boyutlarında birinci evlilik ya da ikinci ve üzeri evlilik durumu ortlamalarda anlamlı bir farklılığa neden olmamaktadır ($p>.05$).

Aile işlevselliğinin duygusal tepki verebilme ($p=.011<.05$), davranış kontrolü ($p=.008<.05$) ve genel fonksiyonlar ($p=.012<.05$) alt boyutlarında ise evlilik sayısı anlamlı bir farklılığı göstermektedir.

Bir kez evlenmiş kadınların duygusal tepki verebilme ortalaması 2.15 iken en az iki kez evlenmiş kadınların ortalaması 2.40 olmuştur. Her iki puan ortalaması da sağlıklı hali gösterse de bir kez evlenmiş kadınlar duygusal tepki verebilme boyutunda daha sağlıklı bir hal sergilemektedir. Bir kez evlenmiş kadınların davranış kontrolü ortalaması 2.21 iken en az iki kez evlenmiş kadınların ortalaması 2.36 olmuştur. Bir kez evlenmiş kadınlar, davranış kontrolü boyutunda daha sağlıklı bir hal sergilemektedir. Genel fonksiyonlar alt boyutunda bir kez evlenmiş kadınların ortalaması 2.21 ve en az iki kez evlenmiş kadınların ortalaması ise 2.31'dir. En az iki kez evlenmiş kadınlar genel fonksiyonlar boyutunda bir kez evlenmiş kadınlara göre daha sağlıklı bir hal sergilemektedir.

Çizelge 3.27. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Evlilik Yaşı Değişkeni için Farklılaşması

		N	Ort	SS	F(3,618)	P	Anlamlı Fark
Problem çözme	14-17	80	1.75	.59	1.811	.144	
	18-24	372	1.71	.58			
	25-30	137	1.79	.61			
	31-35	33	1.92	.69			
	Toplam	622	1.74	.60			
İletişim	14-17	80	2.27	.39	.508	.677	
	18-24	372	2.32	.41			
	25-30	137	2.31	.40			
	31-35	33	2.28	.35			
	Toplam	622	2.31	.40			
Roller	14-17	80	2.43	.40	.321	.810	
	18-24	372	2.43	.38			
	25-30	137	2.39	.39			
	31-35	33	2.41	.44			
	Toplam	622	2.42	.39			
Duygusal tepki verebilme	14-17	80	2.25	.68	1.190	.313	
	18-24	372	2.19	.66			
	25-30	137	2.08	.66			
	31-35	33	2.17	.63			
	Toplam	622	2.17	.66			
Gereken ilgiyi gösterme	14-17	80	2.59	.60	.760	.517	
	18-24	372	2.64	.62			
	25-30	137	2.62	.58			
	31-35	33	2.77	.58			
	Toplam	622	2.64	.61			
Davranış kontrolü	14-17	80	2.32	.33	3.432	.017*	14-17/25-30
	18-24	372	2.23	.35			
	25-30	137	2.16	.41			
	31-35	33	2.26	.39			
	Toplam	622	2.23	.37			
Genel fonksiyonlar	14-17	80	2.27	.32	1.192	.312	
	18-24	372	2.22	.35			
	25-30	137	2.18	.38			
	31-35	33	2.19	.36			
	Toplam	622	2.22	.35			

*p<.05 **p<.01

(Post Hoc karşılaştırmalar Tukey ve Games-Howell Testleri uygulanarak yapılmıştır.)

Çizelge 3.27’de görüldüğü üzere evlilik yaşı değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin davranış kontrolü [F(3,618)=3.432, p=.017<.05] alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmaktadır. Problem çözme [F(3,618)=1.811, p=.144>.05], iletişim [F(3,618)=.508, p=.677>.05], roller [F(3,618)=.321, p=.810>.05], duygusal tepki verebilme [F(3,618)=1.190, p=.313>.05], gereken ilgiyi gösterme [F(3,618)=.760, p=.517>.05], genel

fonksiyonlar $[F(3,618)=1.192, p=.312>.05]$ alt boyutlarında ise grupların ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanamamıştır.

Davranış kontrolü alt boyutunda 14-17 yaş aralığında evlenen kadınların ortalaması (ort=2.32) ile 25-30 yaş aralığında evlenen kadınların ortalamaları (ort=2.16) arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. 25-30 yaş aralığında evlenmiş kadınların davranış kontrolü boyutundaki sağlıksızlık hali daha azdır.

Çizelge 3.28. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Ebeveyn Evlenme Şekli İçin Farklılaşması

		N	Ort	SS	T(618)	P
Problem Çözme	Görücü usulü	387	1.76	.60	1.029	.304
	Anlaşmalı	231	1.71	.59		
İletişim	Görücü usulü	387	2.31	.41	-.404	.687
	Anlaşmalı	231	2.32	.39		
Roller	Görücü usulü	387	2.40	.39	-2.441	.015*
	Anlaşmalı	231	2.47	.37		
Duygusal Tepki Verebilme	Görücü usulü	387	2.15	.67	-1.284	.200
	Anlaşmalı	231	2.22	.63		
Gereken İlgiyi Gösterme	Görücü usulü	387	2.60	.58	-1.690	.092
	Anlaşmalı	231	2.69	.65		
Davranış Kontrolü	Görücü usulü	387	2.21	.37	-1.341	.180
	Anlaşmalı	231	2.25	.36		
Genel Fonksiyonlar	Görücü usulü	387	2.21	.34	-.645	.519
	Anlaşmalı	231	2.23	.37		

*p<.05 **p<.01

% 95 güvenle bağımsız örneklem t testi analizi, aile işlevselliğinin tüm boyutlardaki değerlerinin evli kadınların ebeveynlerinin evlilik şekline göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar; problem çözme, duygusal tepki verebilme, iletişim, davranış kontrolü, gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında evli kadınların ebeveynlerinin görücü usulü ya da anlaşmalı olarak evlenmiş olmalarının ortalamalarda anlamlı bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir ($p>.05$). Aile işlevselliğinin roller ($p=.015<.05$) alt boyutunda ise ebeveyn evlilik şekli anlamlı bir farklılığa neden olmaktadır. Ebeveyni görücü usulü ile evlenen kadınların ailelerinde roller alt boyutu ortalaması 2.40, ebeveyni anlaşmalı olarak evlenenlerde ise 2.47'dir. Ortalamalar, ebeveyni görücü usulü ile evlenen kadınların ailelerinin roller boyutunda daha sağlıklı olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Ebeveynlikle İlgili Değişkenlere Göre Farklılaşması

Çizelge 3.29. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Çocuk Sayısı Değişkeni için Farklılaşması

		N	Ort	SS	F(3,622)	P
Problem Çözme	Bir	156	1,81	,64	1,110	,345
	iki	263	1,75	,58		
	Üç	147	1,69	,55		
	Dört ve üzeri	60	1,69	,66		
	Toplam	626	1,74	,59		
İletişim	Bir	156	2,33	,39	,890	,446
	iki	263	2,33	,42		
	Üç	147	2,30	,41		
	Dört ve üzeri	60	2,24	,29		
	Toplam	626	2,31	,40		
Roller	Bir	156	2,40	,43	,829	,478
	iki	263	2,45	,38		
	Üç	147	2,41	,36		
	Dört ve üzeri	60	2,39	,34		
	Toplam	626	2,42	,39		
Duygusal Tepki Verebilme	Bir	156	2,14	,68	1,566	,196
	iki	263	2,23	,66		
	Üç	147	2,09	,64		
	Dört ve üzeri	60	2,20	,58		
	Toplam	626	2,17	,66		
Gereken İlgiyi Gösterme	Bir	156	2,66	,64	1,862	,135
	iki	263	2,68	,61		
	Üç	147	2,58	,57		
	Dört ve üzeri	60	2,50	,61		
	Toplam	626	2,64	,61		
Davranış Kontrolü	Bir	156	2,21	,40	,742	,527
	iki	263	2,24	,35		
	Üç	147	2,24	,37		
	Dört ve üzeri	60	2,18	,32		
	Toplam	626	2,23	,37		
Genel Fonksiyonlar	Bir	156	2,20	,40	,858	,463
	iki	263	2,25	,34		
	Üç	147	2,20	,34		
	Dört ve üzeri	60	2,20	,33		
	Toplam	626	2,22	,35		

*p<.05 **p<.01

(Post Hoc karşılaştırmalar Tukey ve Games-Howell Testleri uygulanarak yapılmıştır.)

Evli kadınların çocuk sayısı değişkenine göre oluşan grupların ortalamaları arasında aile işlevselliğinin hiç bir boyutunda anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Her bir alt boyut için p anlamlılık değerleri .05'ten daha büyüktür.

Çizelge 3.30. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Ebeveynlik Tutumu Değişkeni için Farklılaşması

		N	Ort	SS	F(3,612)	p	Anlamlı fark
Problem çözme	Otoriter-Baskıcı	76	1.66	.56	1.313	.269	
	Hoşgörülü- İzin verici	368	1.74	.60			
	Aşırı korumacı	74	1.72	.58			
	Demokratik-Güven verici	98	1.84	.60			
	Toplam	616	1.74	.59			
İletişim	Otoriter-Baskıcı	76	2.31	.41	.552	.647	
	Hoşgörülü- İzin verici	368	2.30	.42			
	Aşırı korumacı	74	2.35	.38			
	Demokratik-Güven verici	98	2.34	.37			
	Toplam	616	2.31	.40			
Roller	Otoriter-Baskıcı	76	2.36	.44	2.263	.080	
	Hoşgörülü- İzin verici	368	2.40	.36			
	Aşırı korumacı	74	2.49	.37			
	Demokratik-Güven verici	98	2.48	.44			
	Toplam	616	2.42	.39			
Duygusal tepki verebilme	Otoriter-Baskıcı	76	2.24	.69	.340	.796	
	Hoşgörülü- İzin verici	368	2.16	.66			
	Aşırı korumacı	74	2.15	.66			
	Demokratik-Güven verici	98	2.15	.65			
	Toplam	616	2.17	.66			
Gereken ilgiyi gösterme	Otoriter-Baskıcı	76	2.63	.65	.961	.411	
	Hoşgörülü- İzin verici	368	2.61	.60			
	Aşırı korumacı	74	2.61	.58			
	Demokratik-Güven verici	98	2.73	.61			
	Toplam	616	2.63	.61			
Davranış kontrolü	Otoriter-Baskıcı	76	2.22	.34	.645	.586	
	Hoşgörülü- İzin verici	368	2.24	.36			
	Aşırı korumacı	74	2.18	.38			
	Demokratik-Güven verici	98	2.21	.41			
	Toplam	616	2.23	.37			
Genel fonksiyonlar	Otoriter-Baskıcı	76	2.23	.38	.143	.934	
	Hoşgörülü- İzin verici	368	2.21	.34			
	Aşırı korumacı	74	2.21	.37			
	Demokratik-Güven verici	98	2.23	.37			
	Toplam	616	2.22	.35			

*p<.05 **p<.01

(Post Hoc karşılaştırmalar Tukey ve Games-Howell Testleri uygulanarak yapılmıştır.)

Evli kadınların kendi çocuklarına uyguladığı ebeveynlik tutumu ile ilgili analiz yapılmadık önce ilgisiz/kayıtsız (5 katılımcı) ve tutarsız/dengesiz ebeveynlikle (5 katılımcı) ilgili veriler analiz için yetersiz sayıda olduğu için analize dahil edilmemiştir. Çizelge 3.30'de görüldüğü üzere evli kadınların çocuklarına uyguladıkları ebeveynlik tarzlarına göre oluşan grupların ortalamaları arasında aile işlevselliğinin hiçbir boyutunda anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Her bir alt boyut için p anlamlılık değerleri .05'ten daha büyüktür.

Çizelge 3.31. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Anne Ebeveynlik Tutumu Değişkeni için Farklılaşması

		N	Ort	SS	F(3,591)	p	Anlamlı fark
Problem çözme	Otoriter-Baskıcı	157	1.71	.62	.148	.931	
	Hoşgörülü- İzin verici	351	1.74	.59			
	Aşırı korumacı	49	1.74	.57			
	Demokratik-Güven verici	38	1.78	.51			
	Toplam	595	1.73	.59			
İletişim	Otoriter-Baskıcı	157	2.32	.39	1.836	.139	
	Hoşgörülü- İzin verici	351	2.28	.43			
	Aşırı korumacı	49	2.39	.24			
	Demokratik-Güven verici	38	2.38	.27			
	Toplam	595	2.30	.40			
Roller	Otoriter-Baskıcı	157	2.42	.37	.575	.632	
	Hoşgörülü- İzin verici	351	2.41	.38			
	Aşırı korumacı	49	2.48	.46			
	Demokratik-Güven verici	38	2.41	.48			
	Toplam	595	2.42	.39			
Duygusal tepki verebilme	Otoriter-Baskıcı	157	2.21	.68	2.012	.111	
	Hoşgörülü- İzin verici	351	2.11	.64			
	Aşırı korumacı	49	2.31	.70			
	Demokratik-Güven verici	38	2.21	.62			
	Toplam	595	2.16	.65			
Gereken ilgiyi gösterme	Otoriter-Baskıcı	157	2.69	.61	3.270	.021*	
	Hoşgörülü- İzin verici	351	2.56	.61			
	Aşırı korumacı	49	2.77	.55			
	Demokratik-Güven verici	38	2.74	.50			
	Toplam	595	2.62	.60			
Davranış kontrolü	Otoriter-Baskıcı	157	2.21	.36	4.041	.007*	Otoriter-Baskıcı/ Aşırı korumacı Hoşgörülü- İzin verici/ Aşırı korumacı
	Hoşgörülü- İzin verici	351	2.19	.37			
	Aşırı korumacı	49	2.38	.28			
	Demokratik-Güven verici	38	2.29	.44			
	Toplam	595	2.22	.37			
Genel fonksiyonlar	Otoriter-Baskıcı	157	2.23	.33	1.157	.326	
	Hoşgörülü- İzin verici	351	2.19	.37			
	Aşırı korumacı	49	2.27	.32			
	Demokratik-Güven verici	38	2.26	.37			
	Toplam	595	2.21	.35			

*p<.05 **p<.01

(Post Hoc karşılaştırmalar Tukey ve Games-Howell Testleri uygulanarak yapılmıştır.)

Evli kadınların annelerinin ebeveynlik tutumu ile ilgili analiz yapılmadım önce ilgisiz/kayıtsız (19 katılımcı) ve tutarsız/dengesiz ebeveynlikle (12 katılımcı) ilgili veriler analiz için yetersiz sayıda olduğu için analize dahil edilmemiştir.

Çizelge 3.31’de görüldüğü üzere anne ebeveynlik tutumu değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin problem çözme $[F(3,591)= .148,$

$p=.931>.05$], iletişim [$F(3,591)= 1.836, p=.139>.05$], roller [$F(3,591)= .575, p=.632>.05$], duygusal tepki verebilme [$F(3,591)= 2.012, p=.111>.05$], genel fonksiyonlar [$F(3,591)= 1.836, p=.139>.05$] alt boyutlarında anlamlı bir farklılık gözlenmezken gereken ilgiyi gösterme [$F(3,591)= 3.270, p=.021<.05$] ve davranış kontrolü [$F(3,591)= 4.041, p=.007<.05$] alt boyutunda gözlenmiştir.

Aşırı korumacı anne ebeveynlik tutumu ile büyümüş kadınların kendi ailelerinin davranış kontrolü işlevsellik boyutu (ort=2.31), otoriter/baskıcı (ort=2.21) ve hoşgörülü/izin verici (ort=2.19) anne ebeveynlik tutumu ile büyütülmüş kadınlarınkinden daha yüksek yani daha sağlıklıdır.

Çizelge 3.32. Aile İşlevselliğinin Alt Boyut Değerlerinin Baba Ebeveynlik Tutumu Değişkeni Farklılaşması

		N	Ort	SS	F(4,594)	P	Anlamlı fark
Problem çözme	Otoriter-Baskıcı	142	1.79	.57	3.248	.012*	Hoşgörülü- İzin verici/ İlgisiz-Kayıtsız
	Hoşgörülü- İzin verici	329	1.67	.57			
	İlgisiz-Kayıtsız	40	1.99	.79			
	Aşırı korumacı	43	1.73	.56			
	Demokratik-Güven verici	45	1.78	.50			
	Toplam	599	1.73	.59			
İletişim	Otoriter-Baskıcı	142	2.34	.40	1.655	.159	
	Hoşgörülü- İzin verici	329	2.27	.43			
	İlgisiz-Kayıtsız	40	2.39	.36			
	Aşırı korumacı	43	2.36	.34			
	Demokratik-Güven verici	45	2.33	.29			
	Toplam	599	2.30	.40			
Roller	Otoriter-Baskıcı	142	2.45	.36	.866	.484	
	Hoşgörülü- İzin verici	329	2.39	.39			
	İlgisiz-Kayıtsız	40	2.40	.40			
	Aşırı korumacı	43	2.40	.44			
	Demokratik-Güven verici	45	2.48	.40			
	Toplam	599	2.41	.39			
Duygusal tepki verebilme	Otoriter-Baskıcı	142	2.21	.64	4.446	.002**	Hoşgörülü- İzin verici/ Aşırı korumacı
	Hoşgörülü- İzin verici	329	2.06	.65			
	İlgisiz-Kayıtsız	40	2.29	.68			
	Aşırı korumacı	43	2.43	.68			
	Demokratik-Güven verici	45	2.22	.60			
	Toplam	599	2.15	.66			
Gereken ilgiyi gösterme	Otoriter-Baskıcı	142	2.60	.62	.218	.928	
	Hoşgörülü- İzin verici	329	2.62	.61			
	İlgisiz-Kayıtsız	40	2.69	.58			
	Aşırı korumacı	43	2.63	.60			
	Demokratik-Güven verici	45	2.65	.53			
	Toplam	599	2.62	.60			
Davranış kontrolü	Otoriter-Baskıcı	142	2.23	.37	1.799	.127	
	Hoşgörülü- İzin verici	329	2.19	.37			
	İlgisiz-Kayıtsız	40	2.20	.37			
	Aşırı korumacı	43	2.33	.34			
	Demokratik-Güven verici	45	2.27	.33			
	Toplam	599	2.22	.36			
Genel fonksiyonlar	Otoriter-Baskıcı	142	2.25	.31	2.863	.023*	
	Hoşgörülü- İzin verici	329	2.17	.38			
	İlgisiz-Kayıtsız	40	2.31	.30			
	Aşırı korumacı	43	2.24	.34			
	Demokratik-Güven verici	45	2.27	.38			
	Toplam	599	2.21	.36			

*p<.05 **p<.01

(Post Hoc karşılaştırmalar Tukey ve Games-Howell Testleri uygulanarak yapılmıştır.)

Evli kadınların babalarının ebeveynlik tutumu ile ilgili analiz yapılmadım önce tutarsız/dengesiz ebeveynlikle (27 katılımcı) ilgili veriler analiz için yetersiz sayıda olduğu için analize dahil edilmemiştir.

Çizelge 3.32’de görüldüğü üzere baba ebeveynlik tutumu değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin problem çözme [$F(4,594)=3.248$, $p=.012<.05$], duygusal tepki verebilme [$F(4,594)=4.446$, $p=.002<.05$] ve genel fonksiyonlar [$F(4,594)=2.863$, $p=.023<.05$] alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık varken iletişim [$F(5,594)=1.655$, $p=.159>.05$], roller [$F(4,594)=.866$, $p=.484>.05$], gereken ilgiyi gösterme [$F(4,594)=.218$, $p=.928>.05$], davranış kontrolü [$F(4,594)=1.799$, $p=.127>.05$] alt boyutlarında ise grupların ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanamamıştır.

Problem çözme alt boyutunda [$F(4,594)=3.248$, $p=.012<.05$] en yüksek ortalamalar, ilgisiz/kayıtsız (ort=1,99) ve otoriter/baskıcı (ort=1.79) baba tutumları ile ilgilidir. Post Hoc Tukey testine göre hoşgörülü/izin verici (ort=1,67) baba tutumu ile ilgisiz/kayıtsız (ort=1,99) baba tutumu problem çözme alt boyutunda anlamlı farklılaşmaktadır.

Duygusal tepki verebilme [$F(4,594)=4.446$, $p=.002<.05$] aile işlevsellik boyutunda en yüksek ortalamalar aşırı korumacı (ort=2,43), ilgisiz/kayıtsız (ort=2,29) baba ebeveynlik tutumları ile ve en düşük puanlar da hoşgörülü/izin verici (ort=2,06) babalık tutumu ile ilgilidir. Post Hoc Tukey testine göre hoşgörülü/izin verici (ort=1,67) baba tutumu ile aşırı korumacı (ort=2,43) baba tutumu duygusal tepki verebilme alt boyutunda anlamlı farklılaşmaktadır.

Genel fonksiyonlar [$F(4,594)=2.863$, $p=.023<.05$] alt boyutunda en yüksek ortalama ilgisiz/kayıtsız (ort=2,31) baba tutumu ile ilgili iken en düşük ortalama hoşgörülü/izin verici (ort=2,17) baba tutumu ile ilgilidir.

4. TARTIŞMA

Bu bölümde ilk olarak Young Ebeveynlik Ölçeği'nde yer alan kuralcı, küçümseyici, duygusal olarak yoksun bırakıcı, sömürücü, koşullu, sınırsız, endişeli ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ebeveynlik tutumlarının aile işlevselliğinin alt boyutları olan problem çözme, duygusal tepki verebilme, iletişim, roller, davranış kontrolü, gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonları yordaması literatürle karşılaştırılarak tartışılmıştır. Ancak yerli ve yabancı literatürde kök ebeveynlik tutumlarının yetişkinlerin aile işlevselliğini yordadığı herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ebeveynlik tutumları ile aile işlevselliğini bağımsız değişkenler olarak alıp başka bir değişkene etkilerini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca ebeveynlik tutumları ile ilgili çalışmaların örnekleme, genelde çocuklar ve ergenlerden oluşmakta, yetişkinlerle yapılan çalışmalar oldukça yetersiz sayıda kalmaktadır. Ayrıca çalışmanın ebeveynlik tutumları ile ilgili ölçüm aracı olan Young'ın ebeveynlik modeli çok az incelenmiştir (Shute, 2019).

İkinci olarak aile işlevselliğinin alt boyutları, sosyodemografik değişkenlere göre tartışılmıştır. Yaş, eğitim, meslek, ekonomik düzey, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, kök aile yapısı, bireylerin evlenme şekli, evlilik sayısı, evlilik yaşı, kök ebeveynlerin evlilik şekli, çocuk sayısı, ebeveynlik tutumu, anne ebeveynlik tutumu ve baba ebeveynlik tutumu değişkenlerine göre problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyutlarının puan ortalamalarının farklılıkları değerlendirilmiştir.

Ebeveynlik tutumu ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesi, çocuğun kişiliğinin ve dolaylı olarak olası geleceğinin bir göstergesi olabilir. Bu nedenle, uygun ebeveynlik stratejilerini öğrenmek ebeveynler için çok önemlidir. Aile eğitimi, aile işlevlerinin iyileştirilmesi için en önemli önleyici yaklaşımlardan biridir (Shokoohi-Yekta ve diğ., 2011). Aile işlevselliği ile güvenli bağlanma biçimi arasında doğrusal, güvensiz bağlanma biçimleri (korkulu, saplantılı, kayıtsız) ile ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır (Özeren, 2021).

Olumsuz ebeveynlik kalıplarının çocukların şemalarını etkilediği (Shute,2019) ve bu şemaların da çocukların daha sonraki hayatlarındaki tutum ve davranışlarında etkili olduğu bilinmektedir. Aileyi oluşturan üyelerin tutum ve davranışları aile işlevselliğini etkilediği gibi aile işlevselliği de aile üyelerinin tutum ve davranışlarından etkilenen her an güncellenen dinamik bir süreçtir. Bu çalışmada evli kadınların aile işlevselliği boyutlarını etkileyen kök ebeveynlik tutumlarından önem sırasına göre küçümseyici, duygusal olarak yoksun bırakıcı ve kuralcı tutumlar öne çıkmaktadır. Hinrichsen ve arkadaşlarının (2007) çalışmasında da Young Ebeveynlik Ölçeği kullanılmış ve ebeveynlik tutumlarından sadece ikisi katılımcıların kaygı düzeyleri ile ilişkilendirilmiştir.

Aile işlevselliğinin problem çözme, duygusal tepki verebilme, iletişim, roller, davranış kontrolü, gereken ilgiyi gösterme olarak altı boyutta incelendiği bu çalışmada bütün boyutlarla ilintili genel fonksiyonlar boyutu da bulunmaktadır. Bu boyutlar tamamen ayrılmış, birbirinden bağımsız birimler olmayıp karşılıklı etkileşim halindedirler. Davranış kontrolü işlevi ile rollerin yerine getirilmesi işlevi arasında ve iletişim işlevi ile duygusal tepki verebilme arasında pozitif bir korelasyon bulunmaktadır ve ailelerin yerine getirmekte sorun yaşadıkları en önemli işlev, üyelerinin birbirlerine gereken ilgiyi gösterme işlevidir (Alacahan, 2010).

Young anne ve baba ebeveynlik tutumları, aile işlevselliğinin her bir alt boyutu ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermektedir. Toplam varyansları çeşitli oranlarda açıklamaktadır. Aşağıda her bir alt boyutla ilgili sonuçlar paylaşılmış ve literatürdeki benzer çalışmalar ışığında tartışılmıştır.

Aile işlevselliğinin problem çözme alt boyutu ile Young anne ve baba ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Young anne ebeveynlik tutumları; problem çözme boyutundaki toplam varyansın % 4'ünü, baba ebeveynlik tutumları ise % 8'ini açıklamaktadır. Hem anneler hem de babalar için duygusal olarak yoksun bırakıcı ebeveynlik tutumunun aile işlevselliğinin problem çözme alt boyutunu olumsuz olarak anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Yani bu boyuttaki sağlıksızlık halini arttırmaktadırlar. Değişikliklere kapalı/duygularının

baskılayan anne ve baba ebeveynlik tutumunun ise olumlu olarak anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin iletişim alt boyutunu yordadığı görülmektedir.

Evli kadınların anne ve babalarının ayrı ayrı kök ailede uyguladığı duygusal olarak yoksun bırakıcı ebeveynlik tutumu, halihazırdaki ailelerinde problem çözme boyutundaki sağlıksızlık halini arttırmaktadır. Zhao ve Yang'ın (2021) çalışması, ebeveynin duygusal sıcaklık boyutunun öğrencilerin yaratıcı düşünmesiyle pozitif bir şekilde ilişkili olduğunu, ebeveyn reddi ve aşırı korumanın ise yaratıcı düşünme ile negatif olarak ilişkili olduğunu ve hatta anne reddinin yaratıcı düşünme üzerinde babaninkinden daha fazla olumsuz etkiye ve babanın duygusal sıcaklığının, yaratıcı düşünme üzerinde anneninkinden daha fazla olumlu etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Okul öncesi çocuklarda yetkili bir ebeveynlik tutumu ile çocuğun bilişsel gelişimi arasında pozitif bir ilişki ve otoriter bir ebeveynlik tutumu ile gelişim arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır (Wang ve ark, 2022).

Çocuklarına yüksek kabul ve düşük kontrol (hoşgörülü ebeveynlik) gösteren ebeveynler; onların yaratıcı, kendine yeterli ve özerk özellikler kazanmalarına yardımcı olmaktadır (Boz ve Ergeneli, 2014). Ebeveynleri yetkili ve izin verici olan öğrencilerin etkili başa çıkma yöntemlerini, yani destek arama ve/veya problem çözme yöntemlerini daha çok kullandıkları görülmüştür (Nijhof ve Engels, 2007; Chng ve diğ, 2014). Duygusal olarak yoksun bırakıcı anne ve baba ebeveynlik tutumunun evli kadınların ailelerindeki problem çözme boyutunun işlevselliğini olumsuz etkilediği bilgisi bu çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Ebeveynlerin duygusal yakınlığının yeterli olmaması; kızlarının kurduğu ailede problemlerin çözümüne ilişkin alternatif üretmesini, uygun alternatifi seçip uygulayarak sonuca gitmesini zorlaştırmaktadır. Babaların duygusal olarak yoksun bırakıcı tutumunun bu boyutta daha olumsuz etkisi olduğu görülmektedir.

Aile işlevselliğinin iletişim alt boyutu ile Young anne ebeveynlik tutumları ve baba ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Anne ebeveynlik tutumları, iletişim boyutundaki toplam varyansın % 12'sini, baba ebeveynlik tutumları ise % 10'unu açıklamaktadır. Küçümseyici anne ebeveynlik tutumunun ve

kuralcı, küçümseyici ve duygusal olarak yoksun bırakıcı baba ebeveynlik tutumlarının negatif yönlü olarak anlamlı bir şekilde sömürücü ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan hem anne hem de baba ebeveynlik tutumlarının ise pozitif yönlü olarak anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin iletişim alt boyutunu yordadığı görülmektedir. Bu sonuçlar duygusal tepki verebilme boyutunu da dolaylı olarak etkilemektedir.

Küçümseyici anne ebeveynlik tutumu ile büyütülmüş kadınların, kurdukları kendi ailelerinin işlevselliğinde iletişim alt boyutunda daha sağlıklıdırlar. Etkili ebeveynlik tutumları, aile içi iletişimle pozitif korelasyon göstermektedir (Chng ve diğ, 2014). Babanın duygusal olarak yoksun bırakıcı, davranışları arttıkça üniversite öğrencilerinin dışadönüklükleri azalmaktadır (Tuzcuoğlu Dost ve diğ, 2019). Annesi ve babası tarafından kusurları üzerine yoğunlaşılması, yeterli duygusal sıcaklığı deneyimlemeden küçümşenerek büyütülmek, bireylerin bu durumla baş ederken daha az iletişim kurmayı tercih etmesi ile sonuçlanabilir. McMaster Modelinde iletişim alt boyutunda beklenen açık ve doğrudan iletişim, iletişimden kaçınan kişiler tarafından kurulamayacağı için bu boyutta sağlıksızlık oluşması normaldir.

Aile işlevselliğinin roller alt boyutu ile hem anne hem de baba ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Anne ebeveynlik tutumları; roller boyutundaki toplam varyansın % 9'unu, baba ebeveynlik tutumları ise % 10'unu açıklamaktadır. Young ebeveynlik ölçeğinin alt boyutlarından olan küçümseyici anne ebeveynlik tutumu ve baba ebeveynlik tutumu negatif yönlü olarak anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan hem anne hem de baba ebeveynlik tutumu ise pozitif yönlü olarak anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin roller alt boyutunu yordamaktadır. Bu sonuçlar davranış kontrolü boyutunu da dolaylı olarak etkilemektedir.

Anne ve babaları tarafından küçümseyici ebeveynlik tutumu ile büyütülmüş kızların kurduğu ailenin işlevselliğinin roller alt boyutunda daha yüksek puanlar saptanmıştır. Yani daha sağlıklı bir durum söz konusudur. Olson çember modelinde aile işlevselliğinin esneklik boyutu, rol ilişkileri kuralındaki değişimin de miktarıdır.

Dengeli esneklik, demokratik/yetkili ebeveynlik tutumu ile ilişkilidir. Otoriter ebeveynlik tarzı ise aile işleyişinin tüm işlevsel kalıpları ile olumsuz bir ilişki içindedir (Matejevic, Todorovic ve Jovanovic, 2014). Aile işlevselliğinin sağlanmasında araçsal ve duyuşsal rollerin aile üyeleri tarafından benimsenmesi ve yerine getirilmesi gerekmektedir. Rol dağılımının adil olması, önemli olan diğer bir husustur. Olumlu ebeveynlik tarzı rollerin gerekli şartlarla yerine getirilmesinde olumlu bir etkiye sahipken olumsuz ebeveynlik tutumları olumsuz bir etki oluşturmaktadır. Küçümseyici ebeveynlikle büyütülmüş kadınların aile işlevselliğinin roller boyutunda sorun yaşanması da bu kapsamda değerlendirilebilir. Ailenin sağlıklılığı için rol ve görevlerin üyeler arasında dengeli ve açık bir şekilde dağıtılmasında yerine getirilmesinde problemler yaşanması olasıdır. Ailenin günlük işleyişi ya da sahip olduğu sistemlerin devamlılığının sağlanmasında eksiklikler yaşanması veya bu eksikliklerin giderilmesi için bazı üyelerin daha fazla sorumluluk alma durumu söz konusu olmaktadır.

Aile işlevselliğinin duygusal tepki verebilme alt boyutu ile Young anne ebeveynlik tutumları arasında ve baba ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Anne ebeveynlik tutumları, duygusal tepki verebilme boyutundaki toplam varyansın % 11'ini ve baba ebeveynlik tutumları ise % 13'ünü açıklamaktadır. Young ebeveynlik ölçeğinin alt boyutlarından olan kuralcı, küçümseyici ve duygusal olarak yoksun bırakıcı anne ebeveynlik tutumlarının ve küçümseyici, sınırsız baba ebeveynlik tutumlarının negatif yönlü olarak anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan anne ve baba ebeveynlik tutumlarının ise pozitif yönlü olarak anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin duygusal tepki verebilme alt boyutunu yordadığı görülmektedir. Yani kuralcı, küçümseyici ve duygusal olarak yoksun bırakıcı annelerin ve küçümseyici, sınırsız babaların kızlarının kurdukları ailenin duygusal tepki verebilme boyutu daha sağlıklıdır. Bu sonuçlar iletişim boyutunu da dolaylı olarak etkilemektedir.

Anne babaların sergilediği demokratik ebeveynlik tutumları, erken yaştaki yetişkinlerin duygu yönetimi becerilerini olumlu yönde etkilemektedir (Kılıç ve diğ, 2015). Ayrıca annenin demokratik ebeveynlik tutumu, yüksek düzeyde benlik

saygısı, yüksek seviyede duyguların nedenlerini anlama düzeyi ve ortalama düzeyde duyguları tanıma ile ilgilidir (Troshikhina ve Manukyan, 2016). Çocuğun annesi ile ilişki kalitesi, küçük yaşlardan itibaren olumlu, sıcak ve duyarlı ebeveynlik, duygu düzenlemeyi ve olumlu sosyal davranışı kolaylaştırmaktadır (Romo, Chagolla ve Bravo, 2022). Gevşek bir eğitimle yetersiz sevgi ortamında büyütölmüş bireyler donukluk ve duygusal iletişim güçlüğü yaşamaktadır (Mavili, 2015). Babanın reddedici tutumu sürekli öfke üzerinde annenin kontrol edici tutumu depresyon ve anksiyete belirtileri üzerinde ve babanın kontrolcü tutumu da kaygı belirtileri üzerinde etkili olmaktadır (Shute, 2019). Yüksek düzeyde sosyal kaygı, babaların duygusal olarak yoksun bırakıcı ebeveynliği ile ilgilidir (Hinrichsen ve diğ, 2007). Hem anne hem de babanın duygusal olarak yoksun bırakıcı ebeveynlik tutumu ile babaların sömürücü ebeveynlik tutumunun çocuklarının ceza hassasiyeti geliştirmelerinde etkili olduğı ve çocukların bu konuda daha kaygılı hale geldikleri belirlenmiştir (Aypay,2017).

Algılanan ebeveynlik. psikolojik dayanıklılığı etkilemektedir (Fischer ve diğ, 2016). Üniversite birinci sınıfta evinden ayrılmış öğrencilerle yapılan bir çalışma, ebeveynleri otoriter ve ilgisiz olan öğrencilerin ebeveynleri yetkili ve izin verici olan öğrencilerden daha az ev özlemi çektikleri halde bu sorunu daha çok içselleştirdiklerini ve dışa yansıttıklarını göstermiştir. Ebeveynleri yetkili ve izin verici olan öğrenciler, bu durumla daha etkili bir şekilde başa çıkmışlardır (Nijhof ve Engels, 2007). Küçümseyici anne tutumu ve duygusal olarak yoksun bırakıcı baba tutumu, duygu düzenleme güçlüğünde etkilidir (Arıcı Özcan ve Çelik, 2018). Kurallarla kalıplanarak büyütölmüş kadınların duygularını keşfetmek ve uygun tepkileri verebilmek için daha dar bir alanları bulunmaktadır. Kim tarafından geldiğı önemsenmeksizin küçömsenmek yıkıcı bir olaydır. Bireyin özsaygı geliştirmesini, diğeri kişilerle etkileşimini ve duygularının farkında olmasını zorlaştırabilir. Ebeveynlerinin duygusal yakınlığını deneyimleyerek duygular konusunda sağlıklı rol modellere sahip olmak kendi duygularını tanıyıp ilgili kişilere dengeli, yerinde ve uygun tepkileri vermede avantajlı bir durum oluşturmaktadır. Sınırsız ebeveynlik tutumunu benimsemiş baba tarafından büyütölmek duygular noktasında da sınırların farkında olmayıp aşırı tepkiler vermeye neden olabilir. Bu araştırmada literatürle

uyumlu bir şekilde kuralcı, küçümseyici, duygusal olarak yoksun bırakıcı ve sınırsız ebeveynlerin kızlarının evlendiklerinde ailelerinin duygusal tepki verebilme boyutunda daha çok sorun yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aile işlevselliğinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutu ile Young anne ve baba ebeveynlik tutumları arasında ayrı ayrı anlamlı bir ilişki vardır. Anne ebeveynlik tutumları, gereken ilgiyi gösterme boyutundaki toplam varyansın % 14'ünü, baba ebeveynlik tutumları ise % 9'unu açıklamaktadır. Young ebeveynlik ölçeğinin alt boyutlarından olan küçümseyici anne ebeveynlik tutumu, negatif yönlü olarak anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan anne ebeveynlik tutumu ise pozitif yönlü olarak anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutunu yordamaktadır. Benzer şekilde kuralcı ve küçümseyici baba ebeveynlik tutumlarının negatif yönlü olarak anlamlı bir şekilde, sömürü/istismar edici ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan baba ebeveynlik tutumlarının ise pozitif yönlü olarak anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutunu yordadığı görülmektedir.

Küçümseyici anne ebeveynlik tutumu ile ya da kuralcı ve küçümseyici baba ebeveynlik tutumları ile büyütülmüş kadınlar, kurdukları kendi ailelerinin işlevselliğinde gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda daha sağlıksızdırlar. Problem çözme becerisinin aile ilişkilerini geliştirmedeki rolünü incelemek amacıyla gerçekleştirilen bir çalıştayın bulguları, uygulanan etkinliklerin aile üyelerinin duygusal katılımını (gereken ilgiyi gösterme) artırdığını ve bunun da iletişim sorunlarının çözülmesiyle sonuçlandığını göstermektedir (Shokoohi–Yekta ve diğ., 2011). Aile üyelerinin birbirine gereken ilgiyi göstermesi, aile işlevselliğinin diğer boyutlarındaki sağlıklılık halini de olumlu etkilemektedir. Oysa eksik yönlerine vurgu yapılarak, aşağınarak ve yüksek kontrolle büyütülmüş kadının, bu eksiklikleri içselleştirmesi, kurduğu ailede eşine ve çocuklarına gereken ilgi göstermekte zorlanması ve aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgiyi de yetersiz olarak algılaması beklenebilir sonuçlardır. Aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilginin orta düzeyde olması sağlıklılık hali olarak değerlendirilmektedir. Olumsuz ebeveynlik tutumları ile

büyütülen kadınların kurdukları ailede bu dengeli düzeyi tutturmakta zorlanmaları olağan bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Aile işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutu ile Young anne ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardı. Anne ebeveynlik tutumları, davranış kontrolü boyutundaki toplam varyansın % 5'ini açıklamaktadır. Küçümseyici anne ebeveynlik tutumunun negatif yönlü olarak anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan anne ebeveynlik tutumunun ise pozitif yönlü olarak anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutunu yordadığı görülmektedir. Aile işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutu ile Young baba ebeveynlik tutumları arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Bu sekiz bağımsız değişken davranış kontrolü boyutundaki toplam varyansın % 7'sini açıklamaktadır. Young ebeveynlik ölçeğinin alt boyutlarından olan küçümseyici baba ebeveynlik tutumunun negatif yönlü olarak anlamlı bir şekilde, sınırsız ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan baba ebeveynlik tutumlarının ise pozitif yönlü olarak anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutunu yordadığı görülmektedir. Bu sonuçlar roller boyutunu da dolaylı olarak etkilemektedir.

Küçümseyici anne veya baba ebeveynlik tutumu ile büyütülmüş kadınlar, kurdukları kendi ailelerinin işlevselliğinde davranış kontrolü alt boyutunda daha sağlıksızdırlar. Aşırı rahatlık, katı-sıkı eğitimle yetersiz sevgi ortamında büyütülmüş çocuklar saldırganlık ve antisosyal davranışlar sergilemektedir (Mavili, 2015). Çocuğun annesi ile ilişki kalitesi ve küçük yaşlardan itibaren olumlu, sıcak ve duyarlı ebeveynlik özdenetimi kolaylaştırmaktadır (Romo, Chagolla ve Bravo, 2022). Özdenetimi yüksek olan bireylerden yüksek davranış kontrolü beklenebilir. Yeme bozukluğu, madde bağımlılığı, kendine zarar verme, intihar ve öfke kontrolü gibi dürtüsel davranışlar, olumsuz ebeveynlik deneyimleri ile ilişkilidir (Hinrichsen ve diğ., 2007; Calafat ve diğ., 2014). Algılanan güçlü ebeveyn desteği alkol bağımlılığında içme düzeyi ile negatif yönlü ilişki içindedir (Chakroun-Baggioni ve diğ., 2021). Otoriter ebeveynle büyümüş erkek çocuklarının daha saldırgan olduğu belirtilmiştir (Plotnik ve Kouyoumdjan, 2007). Küçümseyici anne ve baba tutumları, üniversite öğrencilerinin riskli davranışlarını yordamaktadır (Arıcı Özcan ve Çelik,

2018). Ebeveynlerinin küçümseyici tutumlarının olumsuz doğası göz önüne alındığında birey bu durumun oluşturduğu duygusal uyarılmayı azaltmak için dürtüsel davranışları kullanmayı tercih edebilir. Olumsuz ebeveyn tutumlarının bireyin davranış kontrolü üzerindeki negatif etkisi, bu bireylerin aile içinde davranışlarını kontrol edememesi durumunda da etkili olabilir .

Aile işlevselliğinin genel fonksiyonlar alt boyutu ile Young anne ve baba ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki vardır ve anne ebeveynlik tutumları, genel fonksiyonlar boyutundaki toplam varyansın % 8'ini açıklamaktadır. Baba ebeveynlik tutumları ise toplam varyansın % 10'unu açıklamaktadır. Kuralcı ve küçümseyici anne ebeveynlik tutumlarının negatif yönlü olarak anlamlı bir şekilde ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan anne ebeveynlik tutumunun ise pozitif yönlü olarak anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin genel fonksiyonlar alt boyutunu yordadığı görülmektedir. Benzer şekilde küçümseyici baba ebeveynlik tutumunun negatif yönlü olarak anlamlı bir şekilde, sınırsız ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan baba ebeveynlik tutumlarının ise pozitif yönlü olarak anlamlı bir şekilde aile işlevselliğinin genel fonksiyonlar alt boyutunu yordadığı görülmektedir.

Annelerinin kuralcı ve küçümseyici ebeveynlik tutumu veya babaların küçümseyici tutumu evli kadınların ailelerindeki işlevselliğin genel fonksiyonlar alt boyutundaki sağlıksızlık hali ile olumlu bir ilişki göstermiştir. Kuralcı ve küçümseyici ebeveynlik tutumları, kadınların duygusal olarak ihmal ve istismar edilmesini de içermektedir. Çocukluk döneminde yaşanan çeşitli istismarlardan kaynaklanan travma yaşantıları ailede birçok soruna yol açabilmekte ve çocukların başarısız problem çözme, olumsuz duygusal katılım, kadın cinsiyet rollerini edinmede güçlük, aile işlevlerini yerine getirmede sorunlar, bilgi alışverişini sağlamada, istekleri doğrudan ifade etmede, aile gereksinimlerini sağlayacak davranış biçimini gerçekleştirmede ve birçok durumda en uygun tepkiyi göstermelerinde sorunlar oluşturmaktadır (Tanju ve Demirbaş, 2012). Demokratik ebeveynlik, ebeveynlerin ve genç yetişkinlerin aile memnuniyetini olumlu etkilemektedir (Givertz and Segrin, 2014). Gürsoy ve Coşkun (2006), problem

çözme ve genel işlevler boyutlarındaki sağlıksızlık halinin annelerin eğitim düzeylerinin düşük olması nedeniyle otoriter ve koruyucu geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarını benimsemelerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. İzin verici anne-babası olan kızlar sosyal olarak kendini daha az göstermektedir (Plotnik ve Kouyoumdjan, 2007). Olumsuz ebeveynlik tutumları, genel fonksiyonlar boyutundaki sağlıksızlığa neden olmaktadır. Genel fonksiyonlar alt boyutu diğer altı boyutu da kapsadığı için diğer boyutlarda verileri destekleyen tartışmalar genel fonksiyonlar alt boyutundaki sonuçları da desteklemektedir.

Çizelge 4.1.'de anne ebeveynlik tutumlarının ve Çizelge 4.2.'de baba ebeveynlik tutumlarının kadınların kurduğu ailenin işlevsellik boyutlarına etkisi özet halde gösterilmiştir.

Çizelge 4.1. Anne Ebeveynlik Tutumlarının Aile İşlevselliğinin Alt Boyutlarına Etkisi

İşlev	%	Olumsuz İlişki	Olumlu İlişki
Problem çözme	4	Duygusal olarak yoksun bırakıcı	
İletişim	12	Küçümseyici Duygusal olarak yoksun bırakıcı	Sömürücü Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan
Roller	9	Küçümseyici	Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan
Duygusal Tepki Verebilme	11	Küçümseyici Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı Kuralcı	Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan
Gereken ilgiyi gösterme	14	Küçümseyici	Sömürücü Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan
Davranış kontrolü	5	Küçümseyici	Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan
Genel fonksiyonlar	8	Küçümseyici Kuralcı	Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan

Çizelge 4.1 ile Çizelge 4.2. 'ye göre aile işlevsellik boyutlarını olumsuz etkileyen ebeveynlik tutumları etkilerine göre küçümseyici, duygusal olarak yoksun bırakıcı, kuralcı ve sınırsız ebeveynlik olarak sıralanmaktadır. Young Ebeveynlik Ölçeği'nin kullanıldığı benzer çalışmalarda da bu ebeveynlik tutumlarının öne çıktığı görülmektedir (Tuzgöl Dost ve Diğ. 2019; Aypay, 2017). Ebeveynler bu tutumları sergileyerek doğacak torunlarının işlevsel olayan bir ailede büyümesine zemin hazırlamaktadırlar. Çocukluk yıllarında, kişilik oluşumunda anne-baba tarafından onaylayıcı, destekleyici tavırlar yerine küçümseyici, kusurlara odaklanıcı tutumlar, çocuğun kurduğu ailenin işlevselliğine en çok zarar veren tutumlardır. Ebeveynlerin gerekli sıcaklığı göstermemesi, duygusal olarak yoksun bırakması, çocuklarının kuracağı aile için çeşitli boyutlarda olumsuz etki oluşturan ikinci ebeveynlik türüdür. Annelerin ya da babaların bu tutumu benimsemesi aile işlevselliğinin birçok boyutunu olumsuz etkilemektedir (Zhao ve Yang, 2021; Chng ve diğ, 2014). Kuralcı tutum sergileyen anne ve babalara sahip olmak, çocukların ailesinde iletişim, gereken ilgiyi gösterme ve duygusal tepki verebilme gibi ailenin duygusal doyum sağlama işlevini sarsmakta ve sağlıklı hale getirmektedir (Shute, 2019; Nijhof ve Engels, 2007). Aşırı izin verici/ sınırsız babalık tutumunun kadınların kendi ailelerinde duygusal tepki verebilme ve davranış kontrolü boyutlarında işlevsizleşmesine neden olmaktadır. Bu ebeveynlik tutumunun düşük benlik saygısı ve duygu kontrolü ile ilgili olduğu bilinmektedir (Tuzgöl Dost ve diğ., 2019).

Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan baba tutumunun aile işlevselliğinin tüm boyutlarında, anne tutumunun ise problem çözme boyutu dışındaki tüm boyutlarda olumlu etki oluşturmaları manidar bir sonuçtur. Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ebeveynlik tutumunun seviyesi, "Duygularını ifade etmekten rahatsız olurdu", "Hep düzenli ve tertipliydi; değişiklik yerine bilineni tercih ederdi", "Kapalı birisiydi; duygularını çok nadir açardı" ifadeleri ile belirlenmeye çalışılmıştır. Bu ebeveynlik tarzının daha nötr bir tutum içermesi nedeniyle çocuklar ve diğer aile üyeleri üzerinde olumsuz etkilerinin az olacağı öngörülebilir. Baskıcı, yönlendirici veya sömürücü tutumlar içermemesi nedeniyle çocukların aile işlevselliğini olumsuz değil de olumlu etkilemesi sonucuna ulaşılabilir.

Çizelge 4.2. Baba Ebeveynlik Tutumlarının Aile İşlevselliğinin Alt Boyutlarına Etkisi

İşlev	%	Olumsuz İlişki	Olumlu İlişki
Problem Çözme	8	Duygusal Olarak yoksun bırakıcı	Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan
İletişim	10	Küçümseyici Duygusal Olarak yoksun bırakıcı Kuralcı	Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan Endişeli
Roller	10	Küçümseyici	Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan
Duygusal Tepki Verebilme	13	Küçümseyici Sınırsız	Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan
Gereken ilgiyi gösterme	9	Küçümseyici Kuralcı	Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan Sömürücü
Davranış kontrolü	7	Küçümseyici Sınırsız	Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan
Genel fonksiyonlar	10	Sınırsız Küçümseyici Duygusal Olarak Yoksun Bırakıcı	Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan

Sosyal öğrenme kuramında Bandura öğrenmede sosyal ortamın önemine vurgu yapmış ve özellikle çocukların en çok başkalarının davranışlarını gözlemlemek suretiyle öğrendiklerini ileri sürmüştür (Tatlıoğlu, 2021). Dolaylı pekiştirmede birey, model aldığı kişinin davranışlarının ödüllendirilmesi ile bu davranışı daha çok taklit eder. Benzer şekilde dolaylı cezada da birey model aldığı kişinin davranışı eleştirilip cezalandırıldıkça bu davranıştan vaz geçme eğiliminde olmaktadır. Sosyal öğrenme kuramcıları insanların çevresindeki kişilerin davranışlarını gözlediklerini, bu gözlemlerden bazı sonuçlar çıkararak kendileri için yararlı olan durumlarda davranışı gösterdiklerini öne sürmüşlerdir. Sömürücü anne ebeveynlik tutumunun iletişim ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutlarına ve endişeli baba tutumunun da aile işlevselliğinin gereken ilgiyi gösterme boyutuna olumlu etkisi çalışma başlangıcında öngörülemeyen bir sonuçtur. Bu durum Sosyal Öğrenme Kuramındaki dolaylı ceza ile açıklanabilir.

Annesinin sömürücü tutumlar uygulandığı için sosyal çevresi tarafından kınandığını ya da çocukları tarafından sevilmemek suretiyle cezalandırıldığını gören çocuk annesinin bu tutumlarını model almayacaktır. Sosyal öğrenmenin bir biliş yönü de bulunmaktadır. İnsanlar, çevresindeki kişilerin davranışlarını gözlediklediklerinde bu gözlemlerden bazı sonuçlar çıkarmakta ve bu sonuçlara göre davranışı olduğu gibi ya da değiştirerek modellemektedirler (Bayrakçı, 2007). Kök ailesinde annesi tarafından sömürücü tutumla ya da babası tarafından endişeli tutumla büyütülen kadın, “Ben böyle olmamalıyım”, “benim eşim ve çocuklarım aynı şeyleri yaşamamalı” şeklinde bir biliş geliştirebilir. Bu biliş, evlenip kendi ailesini kurduğuda kadının eşi ve çocuklarıyla iletişiminde daha dikkatli ve işlevsel olmasıyla sonuçlanabilir.

“Bana yalan söyledi, beni kandırdı veya bana ihanet etti”, “Beni dövdü, duygusal veya cinsel olarak taciz etti”, “Beni kendi amaçları için kullandı”, “İnsanların canını yakmaktan hoşlanırdı” gibi ifadeler ile saptanan sömürücü ebeveynlik tutumunun çocuklar için sarsıcı sonuçları düşünüldüğünde kendi ailesinde eşine ve çocuklarına iletişim ve gereken ilgiyi gösterme konusunda daha hassas bir tutum oluşabileceği düşünülmektedir. Babanın sömürücü davranışlarının artması ile üniversite öğrencilerinde deneyime açıklığın arttığının saptanması sömürücü ebeveynliğin beklenmeyen olumsuz sonucu olması yönüyle benzer bir durum olarak değerlendirilebilir (Tuzgöl Dost ve Diğ. 2019).

Yaş değişkenine göre değerlendirildiğinde iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma gözlenirken problem çözme, duygusal tepki verebilme ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında gözlenememiştir. Oğultürk (2012)’ün çalışmasında babalar için gereken ilgiyi gösterme dışındaki anneler için duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme dışındaki bütün alt boyutlarda Kılıç Ceyhan (2018)’in çalışmasında davranış kontrolü dışındaki bütün alt boyutlarda ve Çöl (2020)’ün çalışmasında roller dışındaki bütün alt boyutlarda yaş değişkeninin anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmüştür. Özşenol ve arkadaşları (2003) ile Demir (2018), yaş değişkeninin aile işlevselliğinin hiçbir boyutunda yordayıcı olmadığını saptamışlardır.

İletişim alt boyutunda en yüksek ortalama 25-35 yaş grubunda daha sonra 36-50 yaş grubunda ve en düşük ortalama 51-65 yaş grubundadır. Yaş arttıkça evli kadınların iletişim alt boyutunda sağlıksızlık hallerinin azaldığı söylenebilir. Bu sonuç Akıncı (2007)'nın araştırma grubundaki anne ve babaların yaşı arttıkça bu araştırma ile benzer şekilde aile işlevselliğinin iletişim boyutundaki sağlıklılık halinin arttığı görülmüştür. Roller alt boyutunda en yüksek ortalama 25-35 yaş grubunda daha sonra 36-50 yaş grubunda ve en düşük ortalama 51-65 yaş grubundadır. Yaş arttıkça evli kadınların roller alt boyutunda daha sağlıklı hale geldikleri söylenebilir. Oğultürk (2012)'ün çalışmasında roller boyutuyla ilgili aynı sonuca ulaşılmıştır. Gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda en yüksek ortalama 25-35 yaş grubunda, daha sonra 36-50 yaş grubunda ve en düşük ortalama 51-65 yaş grubundadır. Yaş arttıkça evli kadınların roller alt boyutunda daha sağlıklı hale geldiği söylenebilir. Çöl (2020) ve Oğultürk (2012)'ün çalışmalarında gereken ilgiyi gösterme boyutunda yaş değişkeninin anlamlı farklılık oluşturduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Davranış kontrolü alt boyutundaki ortalamalar, benzer çalışmalardaki sonuçlarla uyumlu bir şekilde yaş gruplarına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır (Oğultürk, 2012; Çöl, 2020).

Yaşın ilerlemesiyle elde edilen sonuçları olumlu ya da olumsuz deneyimlerin, karşılaşılan olaylardan çıkarılan derslerin ve kazanılan baş etme stratejilerinin, aile içinde sağlıklı iletişim, rollerin dağıtılması ve yerine getirilmesi, aile üyelerine gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü boyutlarındaki sağlıksızlık durumunun azalmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada katılımcıların eğitim seviyeleri, aile işlevselliğinin problem çözme alt boyutunda anlamlı bir farklılık oluşturmazken iletişim, duygusal tepki verebilme, roller, davranış kontrolü, gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında anlamlı farklılık oluşturmaktadır. Problem çözme ve iletişim dışındaki bütün alt boyutlarda sadece okur-yazar olan evli kadınların en sağlıksız grubu oluşturduğu gözlenmiştir. Benzer şekilde eğitim durumu değişkenine göre oluşan gruplar arasında Çöl (2020) 'ün çalışmasında problem çözme ve davranış kontrolü dışındaki bütün alt boyutlarda, Demir (2018)'in çalışmasında problem

çözme dışındaki bütün alt boyutlarda anlamlı farklılık saptanmıştır ve anlamlılığın olduğu alt boyutlarda en sağlıklı gruplar, eğitim seviyesi en düşük olan katılımcılardan oluşmuştur. Özşenol ve arkadaşları (2003), eğitim değişkeninin aile işlevselliğinin hiçbir alt boyutunu, Oğultürk (2012), babalar için hiçbir boyutu, anneler içinse problem çözme, gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar alt boyutlarını yordamadığını saptamıştır.

Eğitim faktörü, birçok sorunun çözümünde etkili bir değişken olması gibi ailenin işlevselliğini arttırmada da etkili olmaktadır. Eğitim seviyesinin artması ile doğru orantılı olarak kişilerin bilgi birikimi, analitik düşünme kapasiteleri, sorunlarla etkili baş etme stratejileri, aile ile ilgili farkındalıkları artmaktadır. Kadınların olumsuz psikolojik belirtileri eğitim düzeyleri ile ters orantılı bir ilişki içindedir (Çilli ve diğ, 2004). Aile içinde sağlıklı iletişim kalıpları, etkili problem çözme becerileri ve aile üyeleri ile yapıcı ilişkiler, evli kadınların aile işlevselliğinin sağlıklılık halini iyileştirmektedir (Oğultürk, 2012).

Farklı meslek gruplarında yer alan evli kadınların aile işlevselliğinin problem çözme, iletişim, roller alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamaktadır. Duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü, gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Anlamlılığın bulunduğu boyutlarda en sağlıklı puanlara sahip katılımcılar, işsiz kadınlardır. İşsiz olduğunu ifade eden kadınların puanları, ev hanımı, işçi, memur ve diğer meslek gruplarından olan kadınlardan daha yüksektir. Çöl (2020)'ün araştırmasında çalışma çalışmama durumuna göre kadınların sadece gereken ilgiyi gösterme boyutundaki puanları farklılaşmıştır. Aile işlevselliğinin çalışıldığı bazı araştırmalarda meslek gruplarının aile işlevselliğinin hiçbir boyutunda anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir (Demir, 2018; Özşenol ve diğ, 2003).

Çalışmayan kadınların psikolojik belirtileri, çalışan evli kadınlara göre daha fazladır (Çilli ve diğ, 2004). Kadının bir meslek sahibi olup çalışıyor olması beraberinde birçok zorluğu beraberinde getirirse de kadının kendini değerli ve

psikolojik olarak iyi hissetmesini sağlamaktadır. Özdeğeri yükselen kadının aile üyelerine gereken ilgiyi göstermesi kolaylaşmaktadır. Aile işlevlerinin birbiri ile etkileşim halinde olduğu düşünülürse üyelerin birbirine gereken ilgiyi gösterdiği bir ailede esnek davranış kalıplarının benimsenmesi ve sürdürülmesinin daha kolay olduğu düşünülmektedir.

Ekonomik düzey değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin problem çözme, duygusal tepki verebilme, iletişim, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyutlarındaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamaktadır. Roller ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutlarına ait puanlar ekonomik düzeyi yüksek, orta ve düşük olan kadınlar için farklılık göstermektedir. Bu iki boyutta ekonomik düzeyini yüksek olarak tanımlayan kadınların daha düşük puanlar aldıkları görülmüştür. Demir (2018), ekonomik düzeyin davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar boyutlarındaki sağlık düzeyinde farklılığa neden olduğunu belirtmektedir.

Benzer bir çalışmada (Banovcinova, 2014), yoksulluğun ailelerin iletişim, davranış kontrolü ve roller alt işlevsellik boyutlarını olumsuz etkilediği ve ailenin ekonomik işlevi ile ilgili sorunların neden olduğu aile stresinin ebeveynlerin ebeveynlik rollerini yerine getirme şeklini de değiştirdiği saptanmıştır. Hem çalışan hem de çalışmayan kadınların psikolojik belirtilerin toplam aile geliri ile yakın ilişkilidir (Çilli ve diğ, 2004). Ekonomik düzeyin düşük olarak tanımlanması, ailenin gereksinimlerini karşılayamadığı ya da karşılarken zorlandığı anlamına gelmektedir. Ailenin yetersiz gelire sahip olması, üyelerin daha stresli olmasına neden olmaktadır. Bu da aile üyelerinin birbirine empatik ilgi göstermesini zorlaştırmaktadır.

Anne eğitim durumu değişkenine göre oluşan grupların aile işlevselliğinin problem çözme, duygusal tepki verebilme, iletişim, gereken ilgiyi gösterme ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Roller, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyutundaki puan ortalamaları, anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Anlamlı farklılığın olduğu boyutlarda annesi sadece okur-yazar olan kadınların aile işlevsellik puanları daha

yüksektir. Daha iyi eğitimli kadınların farkındalıkları nedeniyle ebeveyn sıcaklığı sağlamaya daha fazla zaman ayırması olasıdır (Zhao ve Yiyue, 2018). Gürsoy ve Coşkun (2006), anne öğrenim durumu ile genel fonksiyonlar puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olduğunu ve bu durumun eğitim seviyesi düşük annelerin otoriter ve koruyucu olan geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarına bağlı kalmalarından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Annenin eğitim durumunun düşük olması nedeniyle etkili ebeveynlik tutumlarını kullanmaması, kızının kurduğu ailede rollerin dengeli ve adil dağıtılması, esnek davranış kalıplarının uygulanması ve sağlıklı bir aile işlevselliğini olumsuz etkilemektedir.

Baba eğitim durumu, evli kadınların aile işlevselliğinin problem çözme, iletişim ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturmazken roller, davranış kontrolü, duygusal tepki verebilme ve genel fonksiyonlar alt boyutlarındaki ortalamaların anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü boyutlarda en sağlıksız grup, babası herhangi bir resmi eğitim görmemiş sadece okur-yazar olan kadınlardır. Gürsoy ve Coşkun (2006), baba eğitim durumunun gereken ilgiyi gösterme boyutunda Kumbas ve arkadaşları (2009) da davranış kontrolü boyutunda anlamlı bir yordayıcı olduğunu tespit etmişlerdir.

Eğitim durumu düşük olan babaların yüksek kontrolü benimseyen geleneksel ebeveyn tutumlarını uygulamaları, kızlarının çeşitli duyguları sağlıklı bir şekilde yaşamalarına, ifade etmelerine ve uygun tepkileri vermelerine engel olabilir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların sosyal beceri geliştirmesinde etkili olduğu bilinmektedir (Yılmaz Bolat, 2018). Sosyal becerileri yeterince gelişmemiş kadınların aile ortamında duygularını tanıyıp yerinde tepkiler verebilmesinin, sağlıklı bir aile işlevselliği oluşturabilmelerinin ve esnek davranış kalıplarının uygulandığı bir aile ortamına katkı sunabilmelerinin zor olabileceği düşünülmektedir. Baba eğitim durumunun aile işlevselliğinin alt boyutlarını yordamadığını ifade eden çalışmalar bulunmasına (Oğultürk, 2012; Özşenol ve diğ., 2003) rağmen birçok kültürde ailede baba figürünün baskınlığı göz önünde

bulundurulduğunda hem kendi ailesi hem de çocuklarının kuracağı ailelerin sağlıklılık halinde eğitimli baba figürünün önemli olduğu kabul edilebilir.

Kök aile yapısının evli kadınların aile işlevselliğinin duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme alt boyut değerlerinde bir farklılık oluşturduğu ve bu boyutlarda geniş ailede büyümüş olmanın daha avantajlı bir durum oluşturduğu görülmektedir. Problem çözme, iletişim, roller, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar boyutları için kök aile yapısı yordayıcı olmayan bir değişkendir.

Kök aile yapısının iletişim, roller ve genel fonksiyonlar boyutlarında ya da sadece roller ve genel fonksiyonlar boyutlarında istatistiksel anlamlı bir fark oluşturduğunu ifade eden çalışmalar bulunmaktadır (Çöl, 2020; Gürsoy ve Çoşkun, 2006). İlgili çalışmalarda geniş ailede büyümüş olmanın anlamlı farkın olduğu boyutlarda sağlıklılık halini olumsuz etkilediği saptanmıştır. Birey sayısı arttıkça ailenin işlevlerini yerine getirmekteki gücü zayıflamaktadır (Alacahan, 2010). Literatürdeki bulgular geniş aile yapısının aile işlevselliğini olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Ancak, geniş ailde büyümek daha çok kişi ile etkileşimde bulunduğu için bireyin duygularını tanıma ve uygun duygusal tepkiyi saptayabilmesinde daha çok deneyim fırsatı sunmaktadır. Bu durum kadının kendi kurduğu ailede duygusal tepki verebilme ve aile üyelerine gereken ilgiyi gösterme boyutlarında daha başarılı olmasını kolaylaştırabilir.

Sosyodemografik değişkenlerin aile işlevselliğinin alt boyutlarına etkisini özet halde sunan Çizelge 4.3. aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 4.3. Sosyodemografik Değişkenlerin Aile İşlevselliğine Etkisi

Sosyodemografik Değişken	Etkili (p<.05)	Etkisiz (p>.05)
Yaş	İletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü	Problem çözme, duygusal tepki verebilme, genel fonksiyonlar
Eğitim	İletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar	Problem çözme
Meslek	Duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar	Problem çözme, iletişim, roller
Ekonomik düzey	Roller, gereken ilgiyi gösterme	Problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar
Anne eğitim durumu	Roller, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar	Problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme
Baba eğitim durumu	Roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar	Problem çözme, iletişim, gereken ilgiyi gösterme
Kök aile yapısı	Problem çözme, roller, genel fonksiyonlar, iletişim, davranış kontrolü	Duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme

Bu araştırma sonuçlarına göre, başlangıçta beklenenin aksine kadınların görücü usulü ile ya da anlaşmalı olarak evlenmiş olmaları aile işlevselliğini etkilememektedir. Mussatayeva (2018)'in çalışmasında da benzer şekilde evlenme şekli ile problem çözme, iletişim, roller ve gereken ilgiyi gösterme boyutları arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

Kadınların kaç kere evlendiği bilgisi; aile işlevselliğinin duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında anlamlı bir

farklılığı gösterirken problem çözme, roller, iletişim ve gereken ilgiyi gösterme boyutlarında göstermemektedir. İlk evliliğini sürdüren kadınların anlamlı boyutlardaki sağlamlık hali daha yüksektir. İkinci ya da üçüncü evliliğinde bulunan kadınların bu boyutlarda daha sağlıksız puanlara sahip olması, boşanma deneyiminin kadın üzerinde oluşturduğu etkilerle açıklanabilir.

Sosyoekonomik değişimlerin kadının hayatında oluşturduğu değişim ve kadının kendi hayatı ile ilgili karar vermeye başlaması dünyada ve ülkemizde boşanma oranlarını arttırmıştır. Marx, boşanma oranlarının artışının kadınların güçlenmesinin bir göstergesi olarak değerlendiriyor olsa da boşandıktan sonra kadınların başta ekonomik sorunlar olmak üzere çevre baskısı, kök ailenin baskısı, çocuklarının geleceği ile ilgili endişeler ve ruhsal sorunlar yaşadığı bilinmektedir (Can ve Aksu, 2016). Kadınlar, boşanma sürecini erkeklere göre daha ağır şartlarda geçirmektedirler (Sütçü ve Duyan, 2021). Boşanan kadının eşini ve evliliğini geride bırakarak yeniden kimlik inşası özellikle geleneksel ve ataerkil kültürde çoğu zaman psikolojik, toplumsal ve kültürel anlamda birçok zorluğu beraberinde getirmektedir (Varışlı, 2021).

Boşanan sayısının artmasının doğal bir sonucu olarak yeniden evlilikler de artmıştır. 2001-2019 yılları arasında kadınların yeniden evlenme artış oranı %84 olarak gerçekleşirken bu oranın erkeklerde %72'dir (Çobanoğlu ve Tek, 2021). Oranların her iki cinsiyette yüksek olmasına rağmen kadınların oranının daha yüksek olması, kadının erkeğe göre düşük eğitim düzeyi ve ekonomik özgürlüğünün olmaması ile ilgilidir. Hayatını tek başına sürdürecektir ekonomik yeterliliğe sahip olmaması, kadınların yeniden evlenmeyi daha çok tercih etmesinin başat sebebi olduğu düşünülmektedir. Ancak boşanma deneyimleyen kadınların, daha sonraki evliliklerinde bir problem yaşadığında boşanmayı bir çözüm yolu olarak kullanması daha kolay olmaktadır. İlk evliliği sonlanan kadınların yüzde 35'i ikinci kez; ikinci evliliği sonlanan kadınların yüzde 44'ü ise üçüncü kez evlenmekte ve ilk evliliği sonlanmış kadınların yaklaşık % 66'sının, ikinci evliliği sonlanmış kadınların yaklaşık % 75'inin, ve üçüncü evliliği sonlanmış kadınların da % 80'inin eşlerinin

ölümü dışında nedenlerle boşandığı ya da ayrı yaşamaya başladığı görülmektedir (Kaptanoğlu ve diğ., 2012).

Yeniden evlenme deneyimi; evlilikle ilgili travmatik bir geçmiş, yeni birine güvenmenin zorluğu, üvey anne olma rolü, ebeveynlerinin boşanma sürecinin zorluğunu yaşayıp öfke ve bağlanma sorunları yaşayan üvey çocuklar, eski eşle kıyaslanma kaygısı gibi zorlayıcı sorunlarla beraber yeni bir başlangıç yapmayı gerektirmektedir. Bu sorunlar eşliğinde kurulan yeni ailede hem refah hem de aciliyet duygularına sağlıklı bir şekilde tepki verilmesi, üyelerin birbirine esnek davranışlar sergilemesi ve aile işlevselliğinin sağlanması zor olabilir.

Evlilik yaşı değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmaktadır. Problem çözme, roller, iletişim, gereken ilgiyi gösterme, duygusal tepki verebilme ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında ise grupların ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanamamıştır. Davranış kontrolü alt boyutunda 14-17 yaş aralığında evlenmiş kadınların en yüksek puan ortalamasına yani en sağlıklı hale sahip oldukları görülmektedir.

Mussatayeva (2018), alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan kadınların evlilik doyumu ile aile işlevlerini araştırdığı çalışmasında kadınların evlenme yaşlarının aile işlevselliğinin hiç bir boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığını, Çöl (2020) ise evlilik yaşı ile iletişim, duygusal tepki verebilme, roller, gereken ilgiyi gösterebilme, genel işlevler ve davranış kontrolü arasında anlamlı ilişki saptamış ve evlilik yaşı düştükçe aile işlevselliğinin alt boyutlarında bozulmalar oluştuğunu belirtmiştir. Erken yaşta evlenen bireylerin eş seçimi, bilinçsiz bir şekilde ya da ebeveyn baskısı gerçekleşmiş olabilir. Erken yaşta evlilik nedeniyle eğitim düzeyinin düşük olması, meslek sahibi olmama ve ekonomik olarak eşe bağımlı olma durumu göz önünde bulundurulduğunda kadın, itaat etme tutumunu tercih edebilir. Bu da davranış kontrolü boyutunda aile işlevselliğini sağlıklı kılabılır.

Ebeveynlerinin evlenme şekli, evli kadınların aile işlevselliğinin sadece roller boyutunda anlamlı bir farklılık oluştururken problem çözme, iletişim, gereken ilgiyi gösterme, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında oluşturmamıştır. Ebeveyni görücü usulü ile evlenmiş kadınların roller boyutunda aile işlevsellik puanlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Anlaşarak evlenen bireylerin birbirlerini tanıma ve bir şeyler paylaşma konusunda daha çok fırsatlarının olması evliliklerinde iletişim, etkileşim ve birliktelik alanlarını çoğaltmaktadır (Çapraz ve Ünüsan, 2022). Anlaşarak ve tanışarak evlenen kişilerin evlilik doyumu, evlilik uyumu ve ebeveynlik anlayışı görücü usulü evlenen bireylerinkinden anlamlı düzeyde yüksektir (Kaya ve Buğa, 2021). Bu durum aile işlevselliklerini olumlu etkilemekte ve çocuklarına sağlıklı bir rol model olmalarına yardımcı olmaktadır. Ebeveynleri anlaşarak evlenen kadınların kendi ailelerinde eşi ve çocukları ile sağlıklı rol paylaşımı yapmaları bu durumlarla açıklanabilir.

Evli kadınların çocuk sayısı değişkenine göre oluşan grupların ortalamaları arasında aile işlevselliğinin hiçbir boyutunda anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Evlilikle ilgili değişkenlerin aile işlevselliğine etkisini gösteren özet şeklindeki Çizelge 4.4. aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 4.4. Evlilikle İlgili Değişkenlerin Aile İşlevselliğine Etkisi

Değişken	Etkili	Etkisiz
Evlenme şekli	-----	-----
Evlilik sayısı	Duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar	Problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme
Evlilik yaşı	Davranış kontrolü	Problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, genel fonksiyonlar
Ebeveyn evlilik şekli	Roller	Problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar

Evli kadınların çocuklarına uyguladıkları ebeveynlik tarzlarına göre oluşan grupların ortalamaları arasında aile işlevselliğinin hiçbir boyutunda anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Anne ebeveynlik tutumu değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin problem çözme, duygusal tepki verebilme, iletişim, roller, genel fonksiyonlar alt boyutlarındaki puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmezken davranış kontrolü ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda gözlenmiştir. Aşırı korumacı anne ebeveynlik tutumu ile büyümüş kızların kendi ailelerinin davranış kontrolü işlevsellik boyutu, hoşgörülü/izin verici anne ebeveynlik tutumu ile büyütülmüş kızlarınkinden daha yüksek yani daha sağlıklıdır.

Hoşgörülü ebeveynlik tutumunun aile işlevselliğinin birçok boyutunda olumlu etkisi olduğu bilinmektedir. Ailelerin yerine getirmekte sorun yaşadıkları en önemli işlev, üyelerinin birbirlerine gereken ilgiyi gösterme (duygusal katılım) işlevidir (Alacahan, 2010). Aile üyelerinin duygusal katılımının artması aile içi iletişim sorunlarının çözülmesiyle sonuçlanmaktadır (Shokoohi–Yekta ve diğ, 2011). Aşırı korumacı anneler; çocuğun bağımsızlaşmasını artık hakim olamayacakları düşüncesi ile eşleştirdikleri için çocuğun bağımsız aktivitelerini kısıtlatırlar (Kızılpınar ve diğ, 2019). Kendi seçimlerine göre özgürce tercihler yapamadan büyüyen çocukların diğerlerine gerekli ilgiyi göstermede dengeli olması ve uygun davranışları belirleyebilmesi zorlaşmaktadır. Bu durum çocuğun ileride eşi ve çocukları ile beraber yaşarken kendi ailesini de etkilemektedir.

Baba ebeveynlik tutumu değişkenine göre oluşturulan grupların aile işlevselliğinin problem çözme, duygusal tepki verebilme ve genel fonksiyonlar alt boyutundaki puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık varken iletişim, gereken ilgiyi gösterme, roller ve davranış kontrolü alt boyutlarında ise grupların ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanamamıştır. Problem çözme ve genel fonksiyonlar alt boyutlarında ilgisiz-tutarsız baba tutumuyla büyütülmüş olmak, duygusal tepki verebilme alt boyutunda ise aşırı korumacı baba tutumuyla büyütülmüş olmak, en sağlıklı puanlara sahip olmakla ilgilidir.

Sosyal kaygısı yüksek olan çocukların anne babaları aşırı koruyucu, duygusal olarak uzak ve katı bir çocuk yetiştirme tutumu benimsemektedir (Demir, 2009; Erkan, 2002). Duygusal sıcaklık eksikliği sosyal fobiyi artırmaktadır (Knappe ve diğ, 2009). Anne-baba tutumunu reddedici-ilgisiz-tutarsız olarak algılayan öğrencilerin psikolojik belirtileri, demokratik ve koruyucu-istekçi olarak algılayan ergenlerinkinden daha fazladır (Çelikkaleli, 2015). Aşırı korumacı ebeveyn tutumunun çocuğun bütüncül gelişiminin birçok boyutunda olduğu gibi duygusal gelişiminde de kısıtlamalarla ilişkili olması, çocuğun çok çeşitli duygularını tanıyıp uygun tepkileri vermesini de zorlaştıracaktır. Aşırı koruyucu baba tutumunun aile işlevselliğinin duygusal tepki verebilme boyutunda dolaylı olarak olumsuz etkisinin olması beklenebilir.

Ebeveynlikle ilgili değişkenlerin aile işlevselliğine etkisini gösteren özet şeklindeki Çizelge 4.5. aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 4.5. Ebeveynlikle İlgili Değişkenlerin Aile İşlevselliğine Etkisi

Değişken	Etkili	Etkisiz
Çocuk sayısı	-----	-----
Ebeveynlik tutumu	-----	-----
Anne ebeveynlik tutumu	Gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü	Problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, genel fonksiyonlar
Baba ebeveynlik tutumu	Problem çözme, duygusal tepki verebilme, genel fonksiyonlar	İletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme,

Ebeveyni tutarsız ve ilgisiz tutumu benimseyen çocukların akademik başarıları ve problem çözme becerileri düşük, sosyal kaygı düzeyleri ise yüksektir (Kaya ve diğ, 2012). İlgisiz-tutarsız ebeveyne sahip olmanın problem çözmede etkili bir ebeveyn rol modelinden yoksun olan çocuğun bu alandaki gelişimi olumsuz etkilenmektedir. Düşük problem çözme becerisi, bireylerin kurduğu ailenin problem çözme boyutunu ve sağlıklılık halini de etkilemektedir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Aile, tarih boyunca varolmuş evrensel bir kurumdur. Yapısal ve işlevsel değişiklikler gösterse de her toplumda varlığını ve önemini korumuştur. Aile, üyelerinin fiziksel, psikolojik, sosyal gelişimlerinde etkili olan bir kurumdur. Aile ortamında ebeveynlerin güç ve otorite sahibi konumu göz önüne alındığında ailenin işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesinde anne-babaların uyguladığı ebeveynlik tutumlarının önemi ortaya çıkmaktadır.

Literatüre bakıldığında bir ailenin aile işlevselliğinin aynı ailede uygulanan ebeveynlik tutumları ile ilişkisinin çalışıldığı az sayıda çalışma bulunmaktadır. Başka bir değişken için aile işlevselliği ve ebeveynlik tutumlarının yordayıcı değişken olarak çalışıldığı araştırmaların sayısı daha fazladır. Ancak kök ailede uygulanan ebeveynlik tutumlarının çocukların büyüüp evlendiğinde kurduğu kendi ailesindeki aile işlevselliğine etkisinin çalışıldığı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada nicel yöntemle 626 evli kadının gözüyle kök ebeveynlerinin tutumlarının aile işlevselliklerini nasıl etkilediği sosyodemografik bilgiler göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Aile işlevselliğinin problem çözme alt boyutunda duygusal olarak yoksun bırakıcı anne ebeveynlik tutumunun olumsuz etkiye sahip olduğu ve anne ebeveynlik tutumlarının varyansın % 4'ünü açıkladığı, duygusal olarak yoksun bırakıcı baba ebeveynlik tutumunun olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan baba tutumunun ise olumlu etkiye sahip olduğu ve baba ebeveynlik tutumlarının varyansın % 8'ini açıkladığı bulunmuştur. Ebeveynlerinden gördüğü duygusal sıcaklık ve anne-baba kabulü kadınların kendi ailelerindeki problem çözme işlevselliği ile pozitif yönlü olarak ilişkilidir.

Aile işlevselliğinin iletişim alt boyutunda, küçümseyici anne ebeveynlik tutumu ile duygusal olarak yoksun bırakıcı anne ebeveynlik tutumunun olumsuz

etkisi sömürücü ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan anne ebeveynlik tutumlarının ise olumlu etkisi bulunmaktadır. Küçümseyici, duygusal olarak yoksun bırakıcı ve kuralcı baba ebeveynlik tutumlarının olumsuz etkisi, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan ve endişeli baba ebeveynlik tutumlarının olumlu etkisi saptanmıştır. Etkili ebeveynlik tutumlarının aile içi iletişimi olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Çocuklarını küçümseyerek, kusurlarına odaklanarak, yeterli duygusal yakınlığı göstermeden, belirli kalıplar içerisinde kurallarla büyüten ebeveynlerin bu tutumları çocuklarının kendi eşleri ve çocukları ile sağlıklı bir iletişim kurmalarını zorlaştırmaktadır.

Küçümseyici anne ve baba ebeveynlik tutumları; roller alt boyutunu olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan anne ve baba ebeveynlik tutumları ise olumlu etkilemektedir. Ebeveynleri tarafından küçümseyen ve kusurları ön plana çıkarılarak büyütülen kadınlar evlendiğinde kendi ailelerinde rol ve görevlerin dengeli ve açık bir şekilde dağıtılması, yerine getirilmesinde problemler yaşamaktadırlar. Ailenin günlük işleyişi ya da sahip olduğu sistemlerin devamlılığının sağlanmasında eksiklikler yaşanmakta veya bu eksikliklerin giderilmesi için bazı üyelerin daha fazla sorumluluk alma durumu söz konusu olmaktadır.

Duygusal tepki verebilme boyutunda annelerin küçümseyici, duygusal olarak yoksun bırakıcı ve kuralcı tutumlarının olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan tutumlarının ise olumlu etkisi bulunmaktadır. Babaların küçümseyici, sınırsız tutumları, aile üyelerinin duygusal tepki verebilmesinde olumsuz; değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan tutumları ise olumlu bir etkiye sahiptir. Ebeveynlerin duygusal olarak yoksun bırakıp yeterli duygusal sıcaklık göstermemesi; çocuklarının duygularını tanımasını, kontrol edebilmesini, öfkelerini kontrol edebilmelerini zorlaştırmaktadır. Anne babalarının uyguladığı küçümseyici ya da sınırsız ebeveynlik tarzları, evli kadınların aile üyelerine uygun duygusal tepkiyi verebilmesini güçleştirici etkiye sahiptir.

Gereken ilgiyi gösterme boyutunda küçümseyici anne ebeveynlik tutumunun olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan anne ebeveynlik tutumunun olumlu etkisi küçümseyici, kuralcı baba ebeveynlik tutumlarının olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan baba ebeveynlik tutumunun olumlu etkisi söz konusudur. Eksik yönlerine vurgu yapılarak, aşağınarak ve yüksek kontrolle büyütülmüş kadının bu eksiklikleri içselleştirmesi, kurduğu ailede eşine ve çocuklarına gereken ilgi göstermekte zorlanması beklenebilir sonuçlardır.

Aile işlevselliğinin davranış kontrolü alt boyutunda, annelerin ve babaların küçümseyici ebeveynlik tutumu olumsuz etkiye yine annelerin ve babaların değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan tutumu olumlu etkiye ve sınırsız baba tutumunun da olumsuz etkiye sahip olduğu görülmüştür. Yeme bozukluğu, madde bağımlılığı, kendine zarar verme, intihar ve öfke kontrolü gibi dürtüsel davranışlarda ebeveynlik tutumlarının etkisi vurgulanmaktadır. Ebeveynleri tarafından kusurlarına odaklanılarak küçümseyici tutumlarla ya da belirli sınırlar konulmadan sınırsız tutumlarla büyütülmüş kadınların ailelerinde davranış kontrolü boyutu sağlıklıdır.

Genel fonksiyonlar boyutunda küçümseyici ve kuralcı anne tutumları olumsuz, değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan anne tutumu olumlu, sınırsız, küçümseyici ve duygusal olarak yoksun bırakıcı baba tutumu olumsuz ve değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan baba tutumu olumlu olarak genel fonksiyonlar boyutunda etkilidir.

Aile işlevsellik boyutlarını olumsuz etkileyen anne ebeveynlik tutumları etkilerine göre küçümseyici, duygusal olarak yoksun bırakıcı ve kuralcı ebeveynlik olarak sıralanmaktadır. Baba ebeveynlik tutumları etkilerine göre küçümseyici, duygusal olarak yoksun bırakıcı, sınırsız ve kuralcı ebeveynlik olarak sıralanmaktadır. Ebeveynler bu tutumları sergileyerek doğacak torunlarının işlevsel olmayan, sağlıklı bir ailede büyümesine zemin hazırlamaktadırlar.

Çocukluk yıllarında, kişilik oluşumunda anne-baba tarafından onaylayıcı, destekleyici tavırlar yerine küçümseyici, kusurlara odaklanıcı tutumlar, çocuğun

kurduğu ailenin işlevselliğine en çok zarar veren tutumlardır. Ebeveynlerin gerekli sıcaklığı göstermemesi, çocuklarının ailesi için çeşitli boyutlarda olumsuz etki oluşturan ikinci ebeveynlik türüdür. Annelerin ya da babaların bu tutumu benimsemesi, aile işlevselliğinin birçok alt boyutunda sağlıksızlık halini arttırmaktadır. Kuralcı tutum sergileyen annelere ve babalara sahip olmak; çocukların ailesinde iletişim, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme gibi ailenin duygusal doyum sağlama işlevini sarsmakta ve sağlıksız hale getirmektedir. Sınırsız babalık tutumunun kadınların kendi ailelerinde duygusal tepki verebilme ve davranış kontrolü boyutlarında işlevsizleşmesine neden olmaktadır. Bu ebeveynlik tutumunun düşük benlik saygısı ve duygu kontrolü ile ilgili olduğu bilinmektedir.

Değişikliklere kapalı/duygularının baskılayan baba tutumunun aile işlevselliğinin tüm boyutlarında, anne tutumunun ise problem çözme boyutu dışındaki tüm boyutlarda olumlu etki oluşturmaması beklenmeyen bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Bu ebeveynlik tutumunun çocuklara yönelik olumsuz davranışlardan ziyade ebeveynin kendisiyle ilişkili olmasının buna neden olduğu düşünülmektedir.

Sömürücü anne ve baba tutumlarının aile işlevselliğinin gereken ilgiyi gösterme boyutunda olumlu etkisi çalışma başlangıcında öngörülemeyen bir sonuçtur. Sömürücü edici ebeveynlik tutumunun çocuklar için sarsıcı sonuçları düşünüldüğünde kendi ailesinde eşine ve çocuklarına gereken ilgiyi gösterme konusunda daha hassas bir tutum oluşabileceği düşünülmektedir.

Ailenin asırlardır bireyi ve toplumu etkileyen önemli bir kurum olması, onun sağlıklı bir şekilde işlevlerini yerine getirmesine yönelik çalışmaları ve uygulamaları önemli kılmaktadır. Sosyal hizmetin odak noktalarından biri olan aileye yönelik çalışmalar, sadece aile ile ilgili olumlu çıktılar vermekle kalmayıp aile üyelerinin her birinde ayrı ayrı olumlu kazanımlar elde edilmesini sağlayacaktır.

Ailede beslenme, uyku, çalışma, serbest zamanların değerlendirilmesi gibi günlük yaşama dair belirli bir düzenin olması; üyelerinin günlük yaşamının da

düzenli olmasını sağlamaktadır. Üyelerinin sevgi, ait olma ihtiyacını karşılayabilen bir aile; onların psikolojik sağlığına katkıda bulunduğu gibi sağlıklı sosyalleşmelerini de sağlamaktadır. Ekonomik işlevini yerine getirebilen aileler; çocuklarını dengeli para harcama, bütçe yönetimi konusunda eğitmiş olmaktadır. Serbest zamanların değerlendirilmesi işlevi ile aile; çocuklara yararlı hobiler edindirmekte ve onları suç, suça karışma, suç mağduru olma, zorbalık, madde bağımlılığı, evsizlik, okulu bırakma, akran zorbalığı, istismar gibi sosyal sorunlara karşı korumaktadır.

Koruyucu/önleyici sosyal hizmet uygulamaları kapsamında ailenin güçlendirilmesi için yapılacak çalışmalar, bireylerin yaşayacağı birçok bireysel ve sosyal sorunun önlenmesine katkı sağlayacaktır. Yalnızlık, kaygı, yalan, depresyon, intihar gibi daha birey bazlı ya da madde kullanımı, çocuk ihmal-istismarı, suça maruz kalma ya da faili olma, yoksulluk, adaletsiz gelir dağılımı, rüşvet, şiddet, kumar gibi birçok sosyal sorunun önlenmesi ya da etkilerinin azaltılmasında etkili olacaktır.

Aile İşlevselliği ile İlgili Öneriler

Aile işlevselliğinin her bir alt boyutunun sağlıklılık hali genel işleyişin sağlıklılığına ve huzurlu, geliştiren bir aile ortamına katkı sunmaktadır. Her bireyin bir aileye mensup olduğu göz önünde bulundurulduğunda her yaş seviyesinde problem çözme, etkili iletişim kurma, sorumluluk bilinci, uygun duygusal tepkileri verme, etkileşimde bulunduğu kişilere gerekli ilgiyi gösterme, kontrollü davranışlar sergileme ile ilgili farkındalık kazandırma, eğitimler verme hem mikro boyutuyla bireyi hem de mezzo boyutuyla aileleri güçlendirecektir. Her bireyin kök ailesi ve kendi kurduğu ailesi ile potansiyel olarak iki aileye üye olması, bu güçlendirme faaliyetlerini daha önemli hale getirmektedir. Tüm bu nedenlerle her bir alt boyutun güçlendirilmesine dair eğitimlerin, farkındalık çalışmalarının ilgili resmi kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları (STK) tarafından öncelenmesi önerilmektedir.

Bu kapsamda verilecek eğitimlerin uygulamalı olması, örnek olaylar ve vakalar içermesi, etkili anlatım tekniklerinin kullanılması, yaşa uygunluğu önemlidir.

Maksimum katılımcının sağlanması için Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve STKlarının işbirliği etkili olacaktır.

Çeşitli sorunlarla sosyal hizmet müracaatçı kitlesinde yer alan bireylerin en önemli destek sistemlerinden biri aileleridir. Uygulanan sosyal hizmet müdahalelerinde aile ile ilgili bilgiler göz önünde bulundurulmaktadır ve uygulamalarda aile üyeleri sürece dahil edilmektedir. Sosyal hizmet müdahalesinin her aşamasında aile işlevselliği ve alt boyutları ile bu boyutların etkileşimlerinin göz önünde bulundurulması etkili sonuçlara ulaşılmasında fayda sağlayacaktır. Bu kapsamda sosyal hizmet uzmanlarının aile işlevselliği ile ilgili daha detaylı bilgilendirilmeleri önerilmektedir.

Çocuk Koruma Kanunu kapsamındaki koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarından danışmanlık tedbiri, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar için verilmektedir. Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik rehberlik tedbirleridir. Bu tedbir uygulanırken ailenin daha işlevsel olmasına yönelik problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyutlarını güçlendirmeye yönelik psikoeğitimler, atölye çalışmaları ve mesleki uygulamalar kapsam dahilinde olmalıdır.

Ebeveynlik Tutumları ile İlgili Öneriler

Özellikle çocuklar küçükken güç ve otoriteyi elinde bulunduran üyelerin anne, babalar olması sebebiyle ailenin sağlıklı, işlevsel olmasında etkili ebeveynlik tutumları çok önemlidir. Olumlu ebeveynlik tutumları; çocukların sağlıklı benlik geliştirmelerinde, beden sağlıklarında, sosyalleşmelerinde, davranış kalıplarında, ruhsal sağlıklarında, okul başarılarında etkili olmaktadır. Ancak ebeveynlerin bu tutumları sadece kendi çocukları ile ilgili çıktılar olmayıp torunları için de dolaylı çıktılardır. Çünkü uygun anne-baba tutumları ile her yönüyle bütüncül bir şekilde sağlıklı yetiştirilen çocukların kurduğu aile de sağlıklı olmakta ve hem diğer eş hem

de doğacak çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal sağlığında olumlu rol oynamaktadır.

Çocuk sahibi olma sorumluluğunun önemli ve zahmetli bir sorumluluk olduğuna ilişkin farkındalık oluşturmak, dünyaya gelecek çocukların ebeveynlerinden alacağı desteği yeterli ve dengeli kılacak ve çocukların haklarına ulaşmasını ve sorumluluklarını yerine getirmelerini kolaylaştıracaktır.

Bu konuda çocuk sahibi olmanın önem ve sorumluluğu ergenlikten itibaren bireylerle paylaşılması gereken bir konu olarak ele alınmalıdır. Ebeveyn olmaya karar verme, çocuk sahibi olmanın sorumlulukları, etkili ebeveyn tutumları, uygulanan ebeveynlik tutumlarının çocuktaki etkisini gözlemleyebilmekle ilgili eğitim ve farkındalık çalışmaları önerilmektedir.

Bu kapsamda verilecek eğitimlerin uygulamalı olması, örnek olaylar ve vakalar içermesi, etkili anlatım tekniklerinin kullanılması, yaşa uygunluğu önemlidir. Maksimum katılımcının sağlanması için Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve STKların işbirliği etkili olacaktır.

5395 Çocuk Koruma Kanunu kapsamında uygulanan koruyucu ve destekleyici tedbirlerden danışmanlık veya bakım tedbiri kararı verilirken ebeveynlik tutumlarının detaylı bir şekilde ele alınması yerinde olacaktır. Danışmanlık tedbiri kapsamında gerçekleştirilecek mesleki uygulamalarda anne ve babaların olumsuz ebeveynlik tutumlarının çocuklara verdiği zararlar konusunda bilinçlendirilmelerinin öncelenmesi önerilmektedir.

İşlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getiren bir ailenin üyesi olmak ve etkili ve yeterli bir ebeveynlik tutumu ile büyütülmüş olmak bilişsel, duyuşsal ve davranışsal birçok probleme karşı koruyucu olmakta ve sosyal sorunların önlenmesinde veya azaltılmasında etkili olmaktadır. Suç, suça karışma, suç mağduru olma, zorbalık, madde bağımlılığı, evsizlik, okulu bırakma, akran zorbalığı, istismar gibi birçok

sosyal sorunda sağlıksız aileye sahip olmak ve olumsuz ebeveynlik tutumları ile büyütölmüş olmak bir risk faktörüdür.

Poltika yapıcılar, aldıkları kararların sağlıklı aile işlevselliğine katkılarını göz önünde bulundurmalıdırlar. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bünyesindeki öğrencilerin ve velilerin aile işlevselliğinin alt boyutlarını güçlendirecek eğitim ve uygulamaları hizmet kapsamına alması önerilmektedir. Etkili ebeveynlik tutumları ve olumsuz ebeveynlik tutumlarının zararları hakkında hem öğrencilere hem de velilere bilgilendirici ve farkındalık oluşturan eğitim ve uygulamalar önerilmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın müracaatçı kitlesine sunduğu hizmetlerde aile işlevselliğini sağlama, güçlendirme ve bu konuda farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmaları öncelemesi önerilmektedir.

Araştırma ile İlgili Öneriler

Türkiye'deki aile yapısının kırdan kente göçle beraber yapısal değişikliği söz konusudur. Bu ailelerin işlevselliğini etkileyen faktörlerin araştırılması önerilmektedir.

Bu çalışma, kendi anne babalarının kök ebevenlik tutumlarının evli kadınların halihazırdaki ailelerinin işlevselliğini araştırması yönüyle özgün bir çalışmadır. Ancak anne babalık tutumlarının on tutum üzerinden değil de daha az çeşitlilikle tekrarlanması ve aynı konunun nitel yöntemlerle çalışılması önerilmektedir.

ÖZET

Kök Ebeveynlik Tutumlarının Evli Kadınların Aile İşlevselliğine Etkisi

Aile, bireylerin sevgi, ilgi, sıcaklık, yakınlık, mutluluk, destek, eğlence gibi olumlu duyguları ve öfke, üzüntü, hayal kırıklığı, korku gibi olumsuz duyguları deneyimlediği yapıdır. Biyolojik işlevi, ekonomik işlevi, sevgi işlevi, koruyucu işlevi, toplumsallaştırma işlevi, eğitim işlevi ve boş zamanları değerlendirme işlevi gibi birçok fonksiyonu bulunmaktadır. Fonsiyonlarını yerine getirme düzeylerine göre aileler, işlevsel aile ve işlevsel olmayan aile diye ikiye ayrılmaktadır. Ailenin işlevselliği, üyelerinin fiziksel, psikolojik ve sosyal iyi oluşlarında etkilidir. Anne babalar çocuklarını yetiştirirken çeşitli ebeveynlik tutumları benimsemektedirler. Bu tutumlar, çocukların otonom bir kişilik geliştirmelerinde, psikolojik uyum sağlamalarında, evlilik uyumlarında, sağlıklı sosyalleşmelerinde, boşanmalarında, akademik başarılarında etkili olmaktadır. Literatürde kök ebeveynlik tutumlarının aile işlevselliğine etkisi ile ilgili yapılmış yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Bu çalışmanın amacı kök ailelerinde kendilerine uygulanan ebeveynlik tutumlarının kadınların kurduğu ailelerin işlevselliğine etkisini saptamaktır. Kök ebeveynlik tutumlarının aile işlevselliğine etkisini irdelemek için Aile Değerlendirme Ölçeği, Young Ebeveynlik Ölçeği ve sosyodemografik bilgi formu kullanılmıştır. Çalışma, nicel araştırma yöntemiyle tasarlanmış ilişkisel tarama modelinde korelasyonel bir araştırmadır. Sakarya İli'nde merkez ve ilçelerde yaşayan, en az beş yıl evlilik deneyimi olan 626 evli kadın araştırmanın örnekleminde yer almıştır. Elde edilen verilerin analizinde IBM SPSS 22 programından faydalanılmıştır. Veriler analiz edilirken betimsel istatistiklerden frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma; parametrik istatistik tekniklerinden t testi, tek yönlü varyans analizi ve çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Analizler sonucunda, annelerinin uyguladığı ebeveynlik tutumlarının kadınların kurduğu ailenin işlevselliğini alt boyutlarda %5 ile %12 arasında değişen değerlerle anlamlı bir şekilde açıkladığı saptanmıştır. Kadınların kurduğu ailenin işlevsellik alt boyutlarını olumsuz etkileyen kendi annelerinin ebeveynlik tutumları etkilerine göre küçümseyici, duygusal olarak yoksun bırakıcı ve kuralcı tutumlardır. Babalarının ebeveynlik tutumları, kadınların kurduğu ailenin işlevselliğini alt boyutlarda %7 ile %13 arasında değişen değerlerle anlamlı bir şekilde açıklamaktadır. Kadınların aile işlevsellik alt boyutlarını olumsuz etkileyen kendi babalarının ebeveynlik tutumları etkilerine göre küçümseyici, duygusal olarak yoksun bırakıcı ve sınırsız ebeveynlik olarak sıralanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile işlevselliği, evli kadınlar, kök ebeveynlik tutumları, sosyal hizmet.

SUMMARY

The Effect of Root Parenting Attitudes on Family Functioning of Married Women

Family is the structure in which individuals experience positive emotions such as love, interest, warmth, closeness, happiness, support, fun, and negative emotions such as anger, sadness, disappointment, fear. It has many functions such as biological function, economic function, love function, protective function, socialization function, education function and leisure time function. Families are divided into functional families and dysfunctional families according to their level of fulfilling their functions. The functionality of the family is effective in the physical, psychological and social well-being of its members. Parents adopt various parenting attitudes while raising their children. These attitudes are effective in the development of an autonomous personality, psychological adjustment, marital adjustment, healthy socialization, divorce and academic success of children. There is not enough research in the literature on the effect of root parenting attitudes on family functionality. The aim of this study is to determine the effect of parenting attitudes applied to them in their root families on the functionality of families established by women. Family Rating Scale, Young Parenting Scale and sociodemographic information form were used to examine the effect of root parenting attitudes on family functioning. The study is a correlational research in the relational survey model designed with the quantitative research method. 626 married women living in the center and districts of Sakarya, with at least five years of marriage experience, were included in the sample of the study. IBM SPSS 22 program was used in the analysis of the obtained data. While analyzing the data, frequency, percentage, arithmetic mean and standard deviation from descriptive statistics; t-test, one-way analysis of variance and multiple linear regression analysis from parametric statistical techniques were used. As a result of the analyzes, it was determined that the parenting attitudes applied by their mothers significantly explained the functionality of the family established by the women, with values ranging from 5% to 12% in the sub-dimensions. The parenting attitudes of their own mothers, which negatively affect the functionality sub-dimensions of the family that women establish, are condescending, emotionally depriving and normative. Parenting attitudes of their fathers. explains the functionality of the family established by women with values ranging from 7% to 13% in the sub-dimensions. Parenting attitudes of their own fathers, which negatively affect women's family functionality sub-dimensions, are ranked as condescending, emotionally depriving and unlimited parenting according to their effects.

Keywords: Family functionality, married women, root parenting attitudes, social work.

KAYNAKLAR

- ACEHAN, T. (2020), Okul Öncesi Çocuklarda Obezite, Çocuğun Mizacı, Uyku Alışkanlıkları ile Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ankara Şehir Hastanesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı.
- ADAMS, R. (1996), Social Work and Empowerment, Macmillan.
- AKINCI, G. (2007). Engelli Çocuğa Sahip Olan ve Olmayan Babaların Aile İşlevlerini Algılamaları ile Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.
- AKSARAY, G. (2017), Aile Psikolojisi ve Eğitimi, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- ALACAHAN, O. (2010), Aile Birliğini Oluşturan Faktörler ve İşlevleri, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 11, Sayı 1, s:289-298.
- ALPTEKİN K., DUYAN V. ve DEMİREL, S. (2006), Adıyaman'da İntihar Girişimleri, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 7(3), 150 - 156.
- ALTUNİŞİK, R. (2008), Anketlerde Veri Kalitesinin İyileştirilmesi İçin Öntest (Pilot Test) Yöntemleri, Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 1-17.
- APGAR, D. (2018), Social Work ASWB Clinical Exam Guide, Springer Publishing Company.
- ARICI ÖZCAN, N. & ÇELİK, E. (2018), Üniversite Öğrencilerinde Riskli Davranışlar ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Yordayıcısı Olarak Algılanan Ebeveynlik Tarzları, KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi , 4(1) , 21-49 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kademkad/issue/48234/610636>.
- ASHMAN, K. K. and HULL, G. H. (2016), Generalist Practice with Organizations and Communities, Cengage Learning, 7. Edition, Boston, USA.
- ASLANTAŞ ERTEKİN, B. (2010), Yeme Bozukluğu Hastalarında Aile Ortamının ve Aile İşlevselliğinin Değerlendirilmesi, Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi.
- AUNOLA, K., STATIN, H. ve NURMI, J. E. (2000), Parenting styles and adolescents' achievement strategies, Journal of Adolescence, Volume 23, Issue 2, Pages 205-222, <https://doi.org/10.1006/jado.2000.0308>.

- AYDİLEK ÇİFTÇİ, M. (2017), Erken Çocukluk Döneminde Aile İşlevselliğinin, Bilişsel Gelişim ve Duygusal Gelişimin Bir İşlevi Olarak Sosyal Problem Çözme Becerileri: Yapısal Denklem Modellemesi, Yayınlanmış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYPAY, A. (2017). Akademik Bağlamda Ceza Hassasiyetinin Ebeveynlik Tarzı ve Cinsiyet ile İlişkileri . Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , **1** (41) , 20-37 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/maeuefd/issue/29057/310802>
- AZMOUDE, E., TAFAZOLİ, M. ve PARNAN, A. (2016), Assessment of Family Functioning and Its Relationship to Quality of Life in Diabetic and Non-Diabetic Women, Journal of Caring Sciences, **5** (3), 231-239.
- BAHÇİVAN SAYDAM B. R. ve GENÇÖZ, S.T. (2005), Aile İlişkileri, Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Tutumu ve Kendilik Değerinin Gençler Tarafından Belirtilen Davranış Problemleri İle Olan İlişkisi, Türk Psikoloji Dergisi, **20** (55), 61-74.
- BARAN, G. ve YURTERİ TİRYAKİ, A. (2020), Aile Yaşam Döngüsü, (Ed), Gülen BARAN, Aile Yaşam Dinamiği içinde, Ankara, Pelikan Yayınevi, 3-32.
- BANOVCINOVA, A., LEVICKA, J. ve VERES, M. (2014), The Impact of Poverty on the Family System Functioning, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Volume **132**, Pages 148-153, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.04.291>.
- BARNES, H. L., & OLSON, D. H. (1985). Parent-Adolescent Communication and the Circumplex Model. Child Development, **56** (2), 438-447. <https://doi.org/10.2307/1129732>
- BAUMRİND, D. (1966), Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior, Child Development ,**37** (4), s:887-907.
- BAUMRİND, D. (1971), Current Patterns of Parental Authority, Developmental Psychology Monograph, **4** (1), 1-103.
- BAYKARA ACAR, Y. & ACAR, H. (2002). Sistem Kuramı - Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar, Toplum ve Sosyal Hizmet , **13** (1) , 29-35 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsh/issue/48430/613574>
- BEAVERS, W. R. ve VOELLER, M. N. (1983), Family Models: Comparing and Contrasting the Olson Circumplex Model with the Beavers Systems Model, Fam Proc, **22**, 85-97.

- BEAVERS, R. ve HAMPSON, R. B. (2000), The Beavers Systems Model of Family Functioning, *Journal of Family Therapy*, **22**, 128–143.
- BELSKY, J. (1984), The Determinants of Parenting: A Process Model, : *Child Development*, Vol. **55**, No. 1, pp. 83-96.
- BELSKY, J., LERNER, R., & SPANIER, G. (1984), *The Child in the Family*, Addison-Wesley Publishing Company.
- BERKSUN, O. E. ve SAYAR, G. H. (2019), *Aile ve Eş Terapileri*, Detay Yayıncılık, İkinci Baskı, Ankara, s:62-67.
- BESTER, S., ROOYEN, M. M. (2015), Emotional Development, Effects of Parenting and Family Structure on, Editor(s): James D. Wright, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)*, Elsevier, Pages 438-444, <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.23048-1>.
- BOWLBY, J. (1988), *A Secure Base Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*, Basic Books.
- BOZ, A. ve ERGENELİ, A. (2014), Women Entrepreneurs' Personality Characteristics and Parents' Parenting Style Profile in Turkey, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. **109**, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.12.425>.
- BULUT I. *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*. Ankara: Özgüzelis Matbaası, 1990.
- BULUT, I. (1993), *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi*, Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, Ankara.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., ÇAKMAK, E. K., AKGÜN, Ö. E. ve diğ. (2018), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akdemi, 24. Baskı, Ankara.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., ÇOKLUK BÖKEOĞLU, Ö ve KÖKLÜ, N. (2009), *Sosyal Bilimler için İstatistik*, Pegem Akademi, 4. Basım, Ankara.
- CALAFAT, A., GARCÍA, F., JUAN, M., BECOÑA, E. ve FERNÁNDEZ-HERMIDA, J. R. (2014), Which parenting style is more protective against adolescent substance use? Evidence within the European context, *Drug and Alcohol Dependence*, Volume **138**, Pages 185-192, <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2014.02.705>.
- CAN, A. (2018), *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*, Pegem Akademi, 6. Baskı, Ankara.
- CHAPHIN, R. K. (2011), *Social Policy for Effective Practice A Strengths Approach*, Roudledge, Second Edition.

- CHAKROUN-BAGGIONI, N., IZAUTEAE, M. ve FALL. E. (2021), Gender, Attachment, and Parenting Style: Protective or Risk Factors of Alcohol Misuse in Young Adults?, Personality and Individual Differences, Vol. **180**, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110976>.
- CHNG, G. S., WILD, E., HOLLMANN, J. ve OTTERPOHL, N. (2014), Children's Evaluative Skills in Informal Reasoning: The Role of Parenting Practices and Communication Patterns, Learning, Culture and Social Interaction, Volume **3**, Issue 2, Pages 88-97, <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2014.02.003>.
- COLLETA, N. D. (1981), The Influence of Support Systems on the Maternal Behavior of Young Mothers, https://eric-ed.gov.translate.google/?id=ED202599&_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc, et: 27.05.2022.
- CRESWELL, J. W. (2009), Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches, 3. Edition, Sage Publication.
- CÜCELOĞLU, D. (2016), Geliştiren Anne Baba, Remzi Kitabevi, 32. Basım, İstanbul, s:85.
- ÇALIŞKAN, M. (2017), Aile İşlevselliğinin Evlilik Doyumuyla İncelenmesi, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, **17** (39), 59-74.
- ÇELİKKALELİ, Ö. (2015). Ergenlerin Cinsiyet, Sınıf Düzeyi, Okul Türü ve Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Göre Psikolojik Belirtilerinin İncelenmesi, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, (**26**), 148-162.
- ÇİLLİ A, KAYA N, BODUR S, ÖZKAN İ, KUCUR R (2004), Ev Kadınlarında ve Çalışan Evli Kadınlarda Psikolojik Belirtilerin Karşılaştırılması, Genel Tıp Dergisi, **14** (1), 1 - 5.
- ÇOBANOĞLU, A., & TEK, S. (2021), Türkiye’de Yeniden Evlenme Olgusu: Cinsiyet ve Psikososyal Değişkenler Bağlamında Bir Değerlendirme, OPUS International Journal of Society Researches, **18** (44), 8092-8118.
- ÇÖL, A. (2020), Birinci Basamağa Başvuran Evli Kadınlarda, Aile İşlevselliği Üzerine Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması, Tıpta Uzmanlık Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Adana Şehir Eğitim Ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Kliniği, Adana.
- DAM, H. (2008), Öğrencinin Okul Başarısında Aile Faktörü, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, **7** (14), ss. 75-99.

- DEMİR, R. , KUL, A. , KATMER, A. N. & ÖZKAMALI, E. (2021), Yaşantısal/İnsancıl, Yapısal ve Psikoanalitik Aile Danışmanlığı Kuramları İle Vavien Filminin Analizi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi , 5 (2) , 208-232.
- DEMİR, Ş. (2018), Fiziksel Engelli Çocuğu Olan Ebeveynlerde Bakım Yüğü ve Aile İşlevleri Ölçeklerinin Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ebeveynlerle Karşılaştırılması ve Ölçekleri Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- DEMİR, G. Ö. (2009). Sosyal Fobinin Etiyolojisinin İncelenmesi Amacıyla Gerçekleştirilen Araştırmalara Genel Bir Bakış, Akademik İncelemeler Dergisi, 4 (1), 101-123.
- DEMİRBAŞ, R. (2022), Opioid Kullanım Bozukluğu Olanlarda Bağımlılık Profiline Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Algılanan Ebeveyn Tutumu ve Çocukluk Çağı Travmaları İle İlişkisi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi , Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı.
- DEMİRBİLEK, M. (2016), Aile Danışmanlığı: Bir Uygulama Örneği. TJFM&PC, 10 (2), 109-120 .
- DEREZOTES, D. S. (2000), Advanced Generalist Social Work Practice, Sage Publications.
- DOMİNİAN, J. (1989), Evlilik Terapisi, (Ed) Engin EKER, Psikoterapilere Giriş içinde, 2. Basım, İstanbul, Cerrahpaşa Yayın Birliği, s:144-150.
- DUYAN, V. ve ÖZGÜR BAYIR, Ö. (2016), Sosyal Hizmete Giriş, Sosyal Çalışma Yayınları, Ankara.
- DUYAN, V. (2016), Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri, Sosyal Çalışma Yayınları, Ankara.
- DUYAN, V. (2003), Aileye Yönelik Planlı Müdahale Sürecinin Aşamaları, Toplum ve Sosyal Hizmet, 14 (1), 41-61 Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsh/issue/48446/613687>.
- EPSTEİN NB, BALDWIN LM, BISHOP DS. (1983): The McMaster Family Assessment Device, Journal of Marital and Family Therapy, 9:171-180.
- ERBAY, E.(2019), Güç ve Güçlendirme Kavramları Bağlamında Sosyal Hizmet Uygulaması, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Sayı:42, s:41-64.
- ERDOĞAN, Ö. ve UÇUKOĞLU, H. (2011), İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları İle Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri

Arasındaki İlişkiler, Kastamonu Eğitim Dergisi, **19** (1), s:51-72, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/49053/625821>

ERGÜVEN, M. (2017), Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanısı Alan Çocuk Ve Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Bağlı Benlik Saygısı, Yayınlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı.

ERİŞEN, Ö.C. (2020), Ergenlerde İntihar Davranışı Bozukluğu Ve İntihar Olmayan Kendini Yaralama Vakalarının Eş Hastalanım, Ebeveyn Tutumu Ve Stresle Başa Çıkabilme Becerileri Açısından Karşılaştırılması, Yayınlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Has. Eğt. ve Arş. Hastanesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı.

ERKAN, Z. (2002), Sosyal Kaygı Düzeyi Yüksek ve Düşük Ergenlerin Ana Baba Tutumlarına İlişkin Nitel Bir Çalışma . Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, **10** (10), 120-133. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4365/59710>

ERYAVUZ, A. (2006:148) Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkileri Üzerindeki Etkileri, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

FAN, H., ZHANG, B. ve WANG, W. (2017), Family Functions in Relation to Behavioral and Psychological Disorders in Chinese Culture, The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families, Vol. **25** (2) 130-133.

FİSCHER, T. D., SMOUT, M. F. ve DELFABBRO, P. H. (2016), The relationship between psychological flexibility, early maladaptive schemas, perceived parenting and psychopathology, Journal of Contextual Behavioral Science, Volume **5**, Issue 3, Pages 169-177, <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2016.06.002>.

GEORGE, D. and MALLERY, M. (2010), SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update (10a ed.) Boston Pearson Education.

GİVERTZ, M. and SEGRİN, C. (2014), The Association Between Overinvolved Parenting and Young Adults' Self-Efficacy, Psychological Entitlement, and Family Communication, Communication Research, **41** (8) 1111–1136, DOI:10.1177/0093650212456392

GLADDING, S. (2020), Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları, (Çev: İbrahim Keklik, İbrahim Yıldırım), Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği, Ankara.

- GÖKÇE, B. (1976), Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt:8, Sayı:1-2, s: 48-65.
- GÖKTEN ULUSOY, D. (2021), Genç Erişkinlerde Kendine Zarar Verme Davranışının Duygu Düzenleme Güçlüğü, Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Erişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu ile İlişkinin Araştırılması, Yayınlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı.
- GÖVEBAKAN, R. ve DUYAN, V. (2015), Madde Bağımlılığı ve Aile, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul.
- GÖZDEN, Ş. (2013), Ergenlerdeki İntihar Davranışının Dürtüsellik, Öfke İfadesi ve Aile Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi, Tıpta Uzmanlık Tezi, Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- GÜRBÜZ, S. ve ŞAHİN, F. (2018), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara.
- GÜROL IŞIK, i. (2016), Nesne İlişkileri, Algılanan Anne-Baba Tutumları ve Savunma Mekanizmalarının Kişilik Özellikleri ve Semptomatik Düzeyde Kişilik Bozukluklarıyla İlişkisi, Yayınlanmış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HINRICHSEN, H., SHEFFIELD, A. ve WALLER, G. (2007), The role of parenting experiences in the development of social anxiety and agoraphobia in the eating disorders, Eating Behaviors, Volume 8, Issue 3, Pages 285-290, <https://doi.org/10.1016/j.eatbeh.2006.11.003>.
- HİSLİ ŞAHİN, N. ve ÖZER, M. (2012), Young Ebeveynlik Ölçeği - Anne Formu (YEBÖ-A) Psikometrik Özelliklerinin Bir Grup Ergen Üzerinde Değerlendirilmesi, Türk Psikoloji Yazıları, 15 (30), 37-49.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (2012), Türkiye'de Aile Kültürü, Kadın Araştırmaları Dergisi , 0 (1) , . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iukad/issue/729/7874>.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. ve ATACA, B. (2017), Çocuğun Değeri ve Aile Değişimi: Türkiye'den Otuz Yıllık Bir Portre, Sosyoloji Dergisi, Sayı: 35: 77- 101.
- KARAAĞAÇ, K. ve ERBAY, H.N. (2015), Aile İşlevselliğinin Matematik Başarısıyla İlişkisi, Mustafa Kemal University Journal of Graduate School of Social Sciences, Yıl/Year: 2015 • Cilt/Volume: 12, Sayı/Issue: 31.

- KARATAŞ, K. (2001), Toplumsal Değişme ve Aile, Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt:12, Sayı:2, s:89.
- KARATAŞ, A. (2018), Kekemelik Tanısı Olan Çocuk ve Ergenlerde Sosyal Kaygı ve Depresyon Düzeylerinin, Ailelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının ve Anne Babalarındaki Psikiyatrik Belirtilerin Değerlendirilmesi, Yayınlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı.
- KASATURA, İ. (2019), Aile ve Grup Psikoterapilerinde Teori ve Uygulamalar, Nobel Akademik Yayıncılık, s:118-119.
- KAYA, A. , BOZASLAN, H. & GENÇ, G. (2012), Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine ve Akademik Başarılarına Etkisi, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi , (18) , 208-225 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/zgefd/issue/47947/606639>.
- KEİTNER, G. I., & MİLLER, I. W. (1990). Family functioning and major depression: An overview. The American Journal of Psychiatry, **147** (9), 1128–1137. <https://doi.org/10.1176/ajp.147.9.1128>
- KILIÇ, Ş., ÇALIK VAR, E. ve KUMANDAS, H. (2014), Effect of Parental Attitudes on Skills of Emotional Management in Young Adults, Social and Behavioral Sciences, 191, s:930-934.
- KIR, İ. (2011), Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, **10** (36), 381-404, ISSN:1304-0278.
- KIZILPINAR, S. Ç. , ÇOLAK, B. , ATAK, F. B. & ÖNCÜ, B. (2019). Ergenlerde Anne Baba Tutumlarının İçselleştirme ve Dışsallaştırma Bozuklukları İle İlişkisi, *Kriz Dergisi* , **27** (2) , 63-70 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kriz/issue/48376/580209>.
- KNAPPE, S., BEESDO, K., FEHM, L., HOFER, M., LIEB, R., WITTCHEN, H. U. (2009), Do parental psychopathology and unfavorable family environment predict the persistence of social phobia?, *Journal of Anxiety Disorders*, Volume **23**, Issue 7, Pages 986-994, <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2009.06.010>.
- KRYSİK, J.L, ve FİNN, J.F. (2010), Research for Effective Social Work Practice, Routledge Taylor and Francis Group, Second Edition, New York and London.

- KUMBAS, H., ÇAM, O. ve KESKİN, G. (2009), Bir Grup Ergenin Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Dikimevi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, s:29-39.
- LAVRIC, M. ve NATERER, A. (2020), The Power of Authoritative Parenting: A Cross-National Study of Effects Of Exposure to Different Parenting Styles on Life Satisfaction, Children and Youth Services Review, Vol. 116, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105274>.
- LEE, S. M., DANIELS, M. H. ve KISSINGER, D. B. (2006), Parental Influences on Adolescent Adjustment: Parenting Styles Versus Parenting Practices, The Family Journal: Counseling And Therapy For Couples And Families, Vol. 14, No. 3, s: 253-259.
- MAVİLİ, A. (2015), Ailem ve Ben, Atlas Akademi, 2. Basım, Konya.
- MAVİLİ AKTAŞ, A. (2004), Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı, Aile ve Toplum Yıl: 6 Cilt: 2, Sayı: 7.
- MATEJEVIĆ, M., JOVANOVIĆ, D. ve LAZAREVIĆ, V. (2014), Functionality of Family Relationships and Parenting Style in Families of Adolescents with Substance Abuse Problems, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol. 128, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.03.157>.
- MATEJEVIĆ, M., TODOROVIĆ, J. ve JOVANOVIĆ, A. D. (2014), Patterns of Family Functioning and Dimensions of Parenting Style, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Volume 141, Pages 431-437, ISSN 1877-0428, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.05.075>.
- MILLER, I. W., RYAN, C. E., KEITNER, G. I., BISHOP, D. S. and EPSTEIN, N. B. (2000), The McMaster Approach to Families: theory, assessment, treatment and research, Journal of Family Therapy, 22: 168-189.
- MILLER, I. W., KABACOFF R. I., EPSTEIN N. B., BISHOP, D. S., KEITNER, G. I., BALDWIN L. M. and SPUY, H.I.J. (1994), The Development of a Clinical Rating Scale the McMaster Model of Family Functioning, Family Process, 33:53-69, <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1994.00053.x>.
- MCGOLDRICK, M., CARTER, B. and PRETO, N. G. (2014), The Expanded Family Life Cycle Individual, Family, Social Perspectives, Pearson Education Limited, Fourth Edition.

- MINUCHIN, S. ve FISHMAN, H. C. (2002), Family Therapy Techniques, Harvard University Press.
- MOHAMMADI, M. ve ZARAFSHAN, H. (2014), Family Function, Parenting Style and Broader Autism Phenotype as Predicting Factors of Psychological Adjustment in Typically Developing Siblings of Children with Autism Spectrum Disorders, *Iran J Psychiatry*, **9**:(2), 55-63.
- MURİS, P. (2006). Maladaptive Schemas İn Non-Clinical Adolescents: Relations To Perceived Parental Rearing Behaviours, Big Five Personality Factors And Psychopathological Symptoms. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, **13**, 405–413.
- MUSSATAYEVA, M. (2018), Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Kadınların Evlilik Doyumu ile Aile İşlevlerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Ankara.
- NAZLI, S. (2018), Aile Danışmanlığı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- NİJHOF, K. S. ve ENGELS, R. (2007), Parenting Styles, Coping Strategies, And The Expression Of Homesickness, *Journal Of Adolescence*, Volume **30**, Issue 5, Pages 709-720, <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2006.11.009>.
- OĞULTÜRK, N. (2012), Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin, Aile İşlevlerini Etkileyen Etmenler: Çankaya Belediyesinden Hizmet Alan Aileler Üzerine Bir Değerlendirme, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- OLSON, D. H., WALDVOGEL, L. ve SCHLİEFF, M. (2019), Circumplex Model of Marital and Family Systems: An Update, *Journal of Family Theory & Review* **11**:199–211. DOI:10.1111/jftr.12331
- ORLANDO, R. (2002), The Beavers System Model and The Relationship Between Family Competency and Team Effectiveness in Self Managed Family Work Teams, Yayınlanmış Doktora Tezi, Seton Hall University, New Jersey. <https://scholarship.shu.edu/dissertations/1498>
- ÖNAL, S. (2020), Aile Sosyolojisi, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- ÖNDER, A. (2015), Obezite Tanılı Çocuk ve Ergenlerde Psikopatoloji, Yaşam Kalitesi ve Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi, Yayınlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı.

- ÖZGÜR BAYIR, Ö. (2016), Aile: Temel Kavramlar, Aile Yapısı, İşlevleri ve Dönüşümü, (Ed), Yusuf Genç, Aile ve Çocuklarla Sosyal Hizmet içinde, Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ÖZGÜVEN, İ. E.(2020), Evlilik ve Aile Terapisi, Nobel Yayınları, 5. Basım, Ankara.
- ÖZEREN, G. (2021). Aile İşlevselliği ve Bağlanma İlişkisi, Sağlık ve Toplum, **31** (2), 94 - 100.
- ÖZŞENOL, F., IŞIKHAN, V., ÜNAY, B., AYDIN, H.İ., AKIN, R. ve GÖKÇAY, E. (2003), "Engelli Çocuğa Sahip Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi", Gülhane Tıp Dergisi, **45** (2), s.156–164.
- ÖZTÜRK, F. (2020), Klinik Örneklemede Nikotin Kullanımını Etkileyen Faktörler, Pamukkale Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı.
- PARSONS, T. ve BALES, R. F. (1956), Family, Socialization and Interaction Process, New York: The Free Press.
- PAYNE, M. (2016), Modern Social Work Theory, Oxford University Press, (4. Edition).
- PLOTNİK, R. ve KOUYOUMDJIAN, H. (2007), Psikoloji'ye Giriş, (Çev: Tamer Geniş), Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- RAFAELİ, E., BERNSTEİN, D. ve YOUNG, J. (2011), Schema Therapy, Routledge Taylor and Francis Group, London and New York.
- REPETTİ, R.L., SEARS, M. S. ve BAİ, S. (2015), Social and Emotional Development in the Context of the Family, Editor(s): James D. Wright, International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition), Elsevier, Pages 156-161, <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.23046-8>.
- RİSO, L. P., TOİT, P. L., STEİN, D. J. VE YOUNG, J.E. Cognitive Schemas and Core Beliefs in Psychological Problems: A Scientist-Practitioner Guide, American Psychological Association. Washington, DC.
- RODRİGUEZ, M. D., DONOVICK, M. R. ve CROWLEY, S. L. (2009), Parenting Styles in a Cultural Context: Observations of "Protective Parenting" in First-Generation Latinos, Family Process, Vol:48, No:2, s:195-210.
- ROMO, L. F., CHAGOLLA, D. ve BRAVO, M. (2022), Mother-Child Relationships, Reference Module in Biomedical Sciences, Elsevier, <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818872-9.00090-X>.

- RYAN, P. and MORGAN, S. (2004), *Assertive Outreach A Strengths Approach to Policy and Practice*, Churchill Livingstone.
- RYAN, C.E., EPSTEIN, N. B., KEITNER, G. I., MILLER, I. W. VE BISHOP, D. S. (2005), *Evaluating And Treating Families: The McMaster Approach*, Routledge Taylor & Francis Group, New York.
- SATIR, V. (2016), *Temel Aile Terapisi*, Çev: YENİÇERİ, S., Beyaz Yayınları, İstanbul.
- SAYIN, Ö. (2020), *Aile Sosyolojisi*, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- SEZAL, İ. (2012), *Sosyolojiye Giriş*, Beta Basım, 4. Baskı, İstanbul.
- SEZER, Ö. (2010), *Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Haziran 2010. Cilt:7, Sayı:I, 1-19.
- SHEFFIELD, A., WALLER, G., EMANUELLİ, F., MURRAY, J. ve MEYER, C. (2005), *Links Between Parenting and Core Beliefs: Preliminary Psychometric Validation of the Young Parenting Inventory*, Cognitive Therapy and Research, Vol. **29**, No. 6, 787-902.
- SHOKOOHI-YEKTA, M., PARAND, A. ve AHMADI, A. (2011), *Effects of teaching problem solving strategies to parents of pre-teens: A study of family relationship*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Volume **15**, Pages 957-960, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.03.220>.
- SHUTE, R., MAUD, M. ve MCLACHLAN, A. (2019), *The relationship of recalled adverse parenting styles with maladaptive schemas, trait anger, and symptoms of depression and anxiety*, Journal of Affective Disorders, Volume **259**, Pages 337-348, <https://doi.org/10.1016/j.jad.2019.08.048>.
- SIMONS, L.G. ve CONGER, R. D. (2007), *Linking Mother–Father Differences in Parenting to a Typology of Family Parenting Styles and Adolescent Outcomes*, Journal of Family Issues, **28** (2), s: 214-238.
- SKINNER, H, STEINHAEUER, P, GILLSİTARENİOS, B. (2000), *Family Assessment Measure (FAM) and Process Model of Family Functioning*, Journal of Family Therapy **22**: 190–210, <https://doi.org/10.1111/1467-6427.00146>
- SPERA, C.(2005), *A Review of the Relationship Among Parenting Practices, Parenting Styles, and Adolescent School Achievement*, Educational Psychology Review, **17** (2), 12-146, DOI: 10.1007/s10648-005-3950-1.

- SOYGÜT, G., ÇAKIR, Z. ve KARAOSMANOĞLU, A. (2008), Ebeveynlik Biçimlerinin Değerlendirilmesi: Young Ebeveynlik Ölçeği'nin Psikometrik Özelliklerine İlişkin Bir İnceleme, *Türk Psikoloji Yazıları*, Aralık 2008, **11** (22), 19-26.
- STEINHAUER, P. D., SANTA-BARBARA, J., & SKINNER, H. (1984), The Process Model of Family Functionin, *Canadian Journal of Psychiatry*, **29** (2), 77–88. <https://doi.org/10.1177/070674378402900202>.
- STEELE, E. H. & MCKINNEY, C. (2019), Emerging Adult Psychological Problems and Parenting Style: Moderation by Parent-Child Relationship Quality, *Personality And Individual Differences*, Volume **146**, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.04.048>.
- SÜMER, N., GÜNDOĞDU AKTÜRK, E. ve HELVACI, E. (2010), Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış, *Türk Psikoloji Yazıları*, **13** (25), 42-59.
- SÜTÇÜ, S. ve DUYAN, V. (2021), Aile İçi Şiddet ve Boşanma Davalarının Görünmeyen Mağdurları: Çocuk Tanıklar, Efe Akademi Yayınları, İstanbul.
- ŞAHİN. N. (2010), Tip 1 Diyabetes Mellitus Tanılı Ergenlerde Psikopatoloji, Yaşam Kalitesi ve Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi, Yayınlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi, Erciyes Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı.
- TABACHNICK, G. and FIDELL L.S. (2013), *Using Multivariate Statistics* (sixth ed.), Boston Pearson Education.
- TAFA, M., CİMİNO, S., BALLAROTTO, G., BRACAGLIA, F., BOTTONE, C., & CERNIGLIA, L. (2017). Female Adolescents With Eating Disorders, Parental Psychopathological Risk and Family Functioning, *Journal of Child & Family Studies*, **26**, 28– 39.
- TANJU, E. H. ve DEMİRBAŞ, H. (2012), Investigation of Childhood Trauma Experiences and Family Functions Among University Students, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume **47**, Pages 1950-1956, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.06.929>.
- TATLIOĞLU, S. S. (2021), Öğrenmeye Sosyal- Bilişsel Bir Bakış: Albert Bandura, *Sosyoloji Notları* , 5 (1) , 15-30.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2011), *Tek Ebeveynli Aileler*.

- TEATER, B. (2010), An Introduction to Applying Social Work Theories and Methods, McGraw-Hill Education, England, ISBN-10: 0335237789 (pb) 0335237770 (hb).
- TEZCAN, M., (1985), "Eğitim Sosyolojisi", Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s.157-160.
- TROSHIKHINA, E. G ve MANUKYAN, V. R. (2016), Self-esteem and Emotional Development of Young Children in Connection with Mothers' Parental Attitudes, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol. **233**, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.10.156>.
- TURNER, E. A., CHANDLER, M. ve HEFFER, R.W.(2009), The Influence of Parenting Styles, Achievement Motivation, and Self-efficacy on Academic Performance in College Students, Journal of College Student Development, **50** (3), 337-346.
- TUZGÖL DOST, M., AYTAÇ, M. ve KIBRISLIOĞLU UYSAL, N. (2019), Ebeveynlik Biçiminin Kişilik Özellikleri, Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumunu Yordama Gücü, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, **18** (71), 1146-1165.
- TÜRKİYE AİLE YAPISI ARAŞTIRMASI, 2016.
- TÜRKİYE BOŞANMA NEDENLERİ ARAŞTIRMASI, 2014.
- TÜİK, İl, yasal medeni durum ve cinsiyete göre nüfus, 2008-2020.
- USTA, M. (2019). Aile İşlevselliğinin Psikolojik İhtiyaçları Karşılamadaki Rolü. Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, **2** (2), 1-20.
- VALENTICH, M.(1981), Reviewed Work(s): Communication Theory and Social Work Practice by Judith C. Nelsen, Canadian Journal of Social Work Education, Vol. **7**, No. 3, s:152.
- VARAN, A. (2005). Relation between parental acceptance and intimate partner acceptance in Turkey: Does history repeat itself? Ethos, **33** (3), 414-426.
- VARIŞLI, B. (2021), Ataerkil Kültürde Boşanmış Kadın Olmak: Kuramsal Bir Bakış, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, (e-kitap), DOI: 10.22559/folklor.1681.
- VREESWIJK, M., BROERSEN, J. ve NADORT, M. (2012), The Wiley-Blackwell Handbook of Schema Therapy Theory, Research, and Practice, A John Wiley & Sons, Ltd., Publication.
- QIAN, Y., CHEN, F. ve YUAN, C. (2020), The effect of co-parenting on children's emotion regulation under fathers' perception: A moderated mediation model of family

- functioning and marital satisfaction, *Children and Youth Services Review*, Volume **119**, <https://doi.org/10.1016/j.chldyouth.2020.105501>.
- WANG,L., XIAN, Y., DILL, S.E., FANG, Z., EMMERS, D., ZHANG, S. ve ROZELLE, S. (2022), Parenting Style and The Cognitive Development of Preschool-Aged Children: Evidence From Rural China, *Journal of Experimental Child Psychology*, Vol. **223**, <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2022.105490>.
- WEBB, N. B. (2009), *Helping Children and Adolescents with Chronic and Serious Medical Conditions: A Strengths-Based Approach*, John Wiley, New Jersey.
- WORMER, K.R. ve DAVIS, D.R. (2008), *Addiction Treatment a Strenghts Perspective*, Thomson Brooks Cole, Second Edition.
- YAVUZER, H. (1990), *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, 39. Basım, İstanbul.
- YENİSU, E. , ŞAHİN, F. & ÖZTEKKELİ, H. (2019). Yönetim Düşüncesinin Evriminde Sistem Kuramının Etkileri: Kavramsal Bir Çözümleme, *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, **6** (18), 514-527. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/asbider/issue/48571/616909>.
- YILDIRIM, B. (2020), Sosyal Hizmet Uygulamasında Bowen’ın Aile Sistemleri Yaklaşımı, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Yıl: 20 Sayı: 47, 287-312.
- YILMAZ, A. (1999), Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar, *Türk Psikoloji Yazıları*, **3** (1), 99-118.
- YILMAZ BOLAT, E. (2018), Anne Baba Tutumlarının Çocukların Sosyal Becerileri Üzerindeki Etkisi, *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi Cilt 2*, Sayı 2, Sayfa 32-38.
- YILMAZ TÜRKEL, G. (2019), Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanılı Çocuk Ve Ergenlerde Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Varlığı ve Ebeveyn Tutumlarıyla İlişkisinin Araştırılması, *Yayınlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi*, Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı.
- YOUNG, J.E., KLOSKO, J.S. ve WEİSHAAR, M.E. (2003), *Schema Teraphy: A Practitioner’s Guide*, The Guilford Press, New York.
- YÖNTEM. M.K. (2017), Kök Ebeveynlik Biçimlerinin Boşanma Göstergeleri Üzerindeki Yordayıcı Gücü, *Yayınlanmış Doktora Tezi*, Gaziosmanpaş Üniversitesi Giresun Üniversitesi Ortak Doktora Programı.

- YÜKSEL, C. (2017), Annelerin Farklı Ebeveyn Tutumlarının Çocuklarda Obeziteye Etkisi, Yayınlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı.
- YÜKSEL-KAPTANOĞLU, İ., ERYURT, M. A., & KOÇ, İ. (2012), Kadınların Evlilik Döngüsü: Evliliğin Sonlanması ve Yeniden Evlenme, Kadın/Woman 2000, **13** (1).
- ZASTROW, C. (2014), Sosyal Hizmete Giriş, Nika Yayınevi.
- ZASTROW, C. (2007), The Practice of Social Work, Thomshon Brooks Cole, Eight Edition.
- ZHAO, X. ve YANG, J. (2021), Fostering creative thinking in the family: The importance of parenting styles, Thinking Skills and Creativity, Vol. **41**, <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2021.100920>.
- ZHAO, S. ve YİYUE, G. (2018), The Effects of Mother's Education on College Student's Depression Level: The Role of Family Function, Psychiatry Research, Volume **269**, Pages 108-114, <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2018.08.030>.
- ZEYBEKOĞLU DÜNDAR, Ö. (2020), Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri, (Ed.), Nurşen ADAK, Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışma içinde, 4. Basım, Ankara, Siyasal Kitabevi.

EKLER

EK 1. BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Hülya Yıldız tarafından yürütülen “Kök Ebeveynlik Tutumlarının Evli Kadınların Aile İşlevselliğine Etkisi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı kök ebeveynlik tutumlarının çocukların kurduğu ailelerin işlevselliğine etkisini saptamaktır. Kök ebeveyn stillerinin aile işlevselliğinin hangi boyutlarında problemler yaşanmasına neden olduğu saptanacaktır. Araştırmada Aile Değerlendirme Ölçeği, Young Ebeveynlik Ölçeği ve sosyodemografik bilgi formu kullanılacaktır. Araştırmada sizden tahminen 20-30 dakika ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya e-posta adresinden ulaşabilirsiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının

Adı-Soyadı:..... Tarih:

Tel:

Mail:

İmzası:

Bu araştırma ile ilgili yukarıda yer alan ve istenen diğer bilgiler katılımcıya tarafımdan açıklanmıştır ve yazılı onam alınmıştır.

Araştırmacının

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Tarih:

EK 2. SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

- 1) Yaşınız:.....
- 2) Eğitim durumunuz:
1() Okur-yazar 2() İlköğrenim (ilkokul, ortaokul) 3 () Ortaöğrenim (lise)
4() Önlisans 5() Lisans 6() Yüksek lisans 7 () Doktora
- 3) Mesleğiniz:
1() İşsiz 2() Ev hanımı 3() İşçi 4() Memur 5() Serbest meslek
6() Çiftçi 7() Diğer:..... Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?
1() Yüksek 2() Orta 3() Düşük
- 4) Nasıl evlendiniz?
1() Görücü usulü 2() Anlaşmalı 3() Diğer (belirtiniz).....
- 5) Kaçınıcı evliliğiniz ?
1() Birinci 2() İkinci 3() Üçüncü 4() Dört ve üzeri
- 6) Kaç yaşında evlendiniz?.....
- 7) Çocuk sayınız?
1() Bir 2() İki 3() Üç 4 () Dört 5 () Beş ve üzeri
- 8) Çocuklarınıza karşı nasıl bir anne/babasınız?
1() Otoriter-Baskıcı 2() Hoşgörülü- İzin verici 3() İlgisiz-Kayıtsız
4() Tutarsız-Dengesiz 5() Aşırı korumacı 6() Demokratik-Güven verici
- 9) Kurduğunuz ailenizin yaşadığı problemler hangileridir? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)
1() Fiziksel şiddet (tekme, tokat, itme, dövme,...)
2() Duygusal şiddet (hakaret, aşağılama, küfür, tehdit,...)
3() Ekonomik şiddet (ihtiyaçlarını karşılamamak, olduğu halde çok kısıtlı harçlık vermek,.....)
4() Sağlıksız iletişim 5() Alkol bağımlılığı 6() Uyuşturucu madde bağımlılığı
7() Yoksulluk 8() Aldatma 9() Ev ile ilgili sorumluluklar 10() Çocuklarla ilgili sorumluluklar 11() İnternet bağımlılığı 12() Yaşlı-engellimizin bakımı
13() Kumar 14() Hiçbiri 15() Diğer(belirtiniz)
- 10) Annenizin eğitim durumu:
1() Okur-yazar 2() İlköğrenim (ilkokul, ortaokul) 3() Ortaöğrenim (lise)
4() Önlisans 5() Lisans 6() Yüksek lisans 7() Doktora
- 11) Babanızın eğitim durumu:
1() Okur-yazar 2() İlköğretim (ilkokul, ortaokul) 3() Ortaöğretim (lise)
4() Önlisans 5() Lisans 6() Yüksek lisans 7() Doktora
- 12) Anne babanız nasıl evlenmiş?

1() Görücü usulü 2() Anlaşmalı 3() Diğer (belirtiniz).....

13) Büyüdüğünüz aile yapısı:

- 1() Çekirdek aile (Anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aile)
2() Geniş aile (Anne, baba, oğullar, gelinler, kızlar, damatlar ve torunların aynı hanede olduğu aile) 3() Parçalanmış aile (Ayrı yaşama, boşanma, ölüm gibi nedenlerle eşlerden birinin ya da her ikisinin de bulunmadığı aile)

14) Anneniz genel olarak size nasıl davranır(dı)?

- 1() Otoriter-Baskıcı 2() Hoşgörülü- İzin verici 3() İlgisiz-Kayıtsız
4() Tutarsız-Dengesiz 5() Aşırı korumacı 6() Demokratik-Güven verici

15) Babanız genel olarak size nasıl davranır(dı)?

- 1() Otoriter-Baskıcı 2() Hoşgörülü- İzin verici 3() İlgisiz-Kayıtsız
4() Tutarsız-Dengesiz 5() Aşırı korumacı 6() Demokratik-Güven verici

16) Büyüdüğünüz ailenizin yaşadığı problemler hangileridir? (Birden fazla şık

işaretleyebilirsiniz)

- 1() Fiziksel şiddet (tekme, tokat, itme, dövme,...)
2() Duygusal şiddet (hakaret, aşağılama, küfür, tehdit,...)
3() Ekonomik şiddet (ihtiyaçlarını karşılamamak, olduğu halde çok kısıtlı harçlık vermek,...)
4() Sağlıksız iletişim 5() Alkol bağımlılığı 6() Uyuşturucu madde bağımlılığı
7() Yoksulluk 8() Aldatma 9() Ev ile ilgili sorumluluklar 10() Çocuklarla ilgili sorumluluklar 11() İnternet bağımlılığı 12() Yaşlı-engellimizin bakımı
13() Kumar 14() Hiçbiri 15() Diğer(belirtiniz)

EK 3. YOUNG EBEVEYNLİK ÖLÇEĞİ

Aşağıda anne ve babanızı tarif etmekte kullanabileceğiniz tanımlamalar verilmiştir. Lütfen her tanımlamayı dikkatle okuyun ve ebeveynlerinize ne kadar uyduğuna karar verin. 1 ile 6 arasında, çocukluğunuz sırasında annenizi ve babanızı tanımlayan en yüksek dereceyi seçin.

1 - Tamamı ile yanlış	2 - Çoğunlukla yanlış	3 - Uyan tarafı daha fazla
4 - Orta derecede doğru	5 - Çoğunlukla doğru	6 - Ona tamamı ile uyuyor.

Anne Baba

1. ____	Beni sevdi ve bana özel birisi gibi davrandı.
2. ____	Bana vaktini ayırdı ve özen gösterdi.
3. ____	Bana yol gösterdi ve olumlu yönlendirdi.
4. ____	Beni dinledi, anladı ve duygularımızı karşılıklı paylaştık.
5. ____	Bana karşı sıcaktı ve fiziksel olarak şefkatliydi.
6. ____	Ben çocukken öldü veya evi terk etti.
7. ____	Dengesizdi, ne yapacağı belli olmazdı veya alkolikti.
8. ____	Kardeş(ler)imi bana tercih etti.
9. ____	Uzun süreler boyunca beni terk etti veya yalnız bıraktı.
10. ____	Bana yalan söyledi, beni kandırdı veya bana ihanet etti.
11. ____	Beni dövdü, duygusal veya cinsel olarak taciz etti.
12. ____	Beni kendi amaçları için kullandı.
13. ____	İnsanların canını yakmaktan hoşlanırdı.
14. ____	Bir yerimi inciteceğim diye çok endişelenirdi.
15. ____	Hasta olacağım diye çok endişelenirdi.
16. ____	Evhamlı veya fobik/korkak bir insandı.
17. ____	Beni aşırı korurdu.
18. ____	Kendi kararlarıma veya yargılarıma güvenememe neden oldu
19. ____	İşleri kendi başıma yapmama fırsat vermeden çoğu işimi o yaptı.
20. ____	Bana hep daha çocukmuşum gibi davrandı.
21. ____	Beni çok eleştirirdi.
22. ____	Bana kendimi sevmeye layık olmayan veya dışlanmış bir gibi hissettirdi.
23. ____	Bana hep bende yanlış bir şey varmış gibi davrandı.
24. ____	Önemli konularda kendimden utanmama neden oldu.

25. ____ ____ Okulda başarılı olmam için gereken disiplini bana kazandırmadı.
26. ____ ____ Bana bir salakmışım veya beceriksizmişim gibi davrandı.
27. ____ ____ Başarılı olmamı gerçekten istemedi.
28. ____ ____ Hayatta başarısız olacağıma inandı.
29. ____ ____ Benim fikrim veya isteklerim önemsizmiş gibi davrandı.
30. ____ ____ Benim ihtiyaçlarımı gözetmeden kendisi ne isterse onu yaptı.
31. ____ ____ Hayatımı o kadar çok kontrol altında tuttu ki çok az seçme özgürlüğüm oldu.
32. ____ ____ Her şey onun kurallarına uymalıydı.
33. ____ ____ Aile için kendi isteklerini feda etti.
34. ____ ____ Günlük sorumluluklarının pek çoğunu yerine getiremiyordu ve ben her zaman kendime düşenden fazlasını yapmak zorunda kaldım.
35. ____ ____ Hep mutsuzdu ; destek ve anlayış için hep bana dayandı.
36. ____ ____ Benim güçlü olduğumu ve diğer insanlara yardım etmem gerektiğini hissettirdi.
37. ____ ____ Kendisinden beklentisi hep çok yüksekti ve bunlar için kendini çok zorlardı.
38. ____ ____ Benden her zaman en iyisini yapmamı bekledi.
39. ____ ____ Pek çok alanda mükemmeliyetçiydi; ona göre her şey olması gerektiği gibi olmalıydı.
40. ____ ____ Yaptığım hiçbir şeyin yeterli olmadığını hissetmemi sağladı.
41. ____ ____ Neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkında kesin ve katı kuralları vardı.
42. ____ ____ Eğer işler düzgün ve yeterince hızlı yapılmazsa sabırsızlanırdı.
43. ____ ____ İşlerin tam ve iyi olarak yapılmasına, eğlenme veya dinlenmekten daha fazla önem verdi.
44. ____ ____ Beni pek çok konuda şımarttı veya aşırı hoşgörülü davrandı.
45. ____ ____ Diğer insanlardan daha önemli ve daha iyi olduğumu hissettirdi.
46. ____ ____ Çok talepkardı; Her şeyin onun istediği gibi olmasını isterdi.
47. ____ ____ Diğer insanlara karşı sorumluluklarımın olduğunu bana öğretmedi.
48. ____ ____ Bana çok az disiplin veya terbiye verdi.
49. ____ ____ Benim için çok az kural koydu veya sorumluluk verdi.
50. ____ ____ Aşırı sinirlenmeme veya kontrolümü kaybetmeme izin verirdi.
51. ____ ____ Disiplinsiz bir insandı.
52. ____ ____ Birbirimizi çok iyi anlayacak kadar yakındık.
53. ____ ____ Ondan tam olarak ayrı bir birey olduğumu hissedemedim veya bireyselliğimi yeterince yaşamadım.

54. ____ ____ Onun çok güçlü bir insan olmasından dolayı büyürken kendi yönümü belirleyemiyordum.
55. ____ ____ İçimizden birinin uzağa gitmesi durumunda, birbirimizi üzebileceğimizi hissederdim.
56. ____ ____ Ailemizin ekonomik sorunları ile ilgili çok endişeli idi.
57. ____ ____ Küçük bir hata bile yapsam kötü sonuçların ortaya çıkacağını hissettirirdi.
58. ____ ____ Kötümser bir bakışı açısı vardı, hep en kötüsünü beklerdi.
59. ____ ____ Hayatın kötü yanları veya kötü giden şeyler üzerine odaklanırdı.
60. ____ ____ Her şey onun kontrolü altında olmalıydı.
61. ____ ____ Duygularını ifade etmekten rahatsız olurdu.
62. ____ ____ Hep düzenli ve tertipliydi; değişiklik yerine bilineni tercih ederdi.
63. ____ ____ Kızgınlığını çok nadir belli ederdi.
64. ____ ____ Kapalı birisiydi; duygularını çok nadir açardı.
65. ____ ____ Yanlış bir şey yaptığımda kızar veya sert bir şekilde eleştirdiği olurdu.
66. ____ ____ Yanlış bir şey yaptığımda beni cezalandırdığı olurdu.
67. ____ ____ Yanlış yaptığımda bana aptal veya salak gibi kelimelerle hitap ettiği olurdu.
68. ____ ____ İşler kötü gittiğinde başkalarını suçlardı.
69. ____ ____ Sosyal statü ve görünümüne önem verirdi.
70. ____ ____ Başarı ve rekabete çok önem verirdi.
71. ____ ____ Başkalarının gözünde benim davranışlarımın onu ne duruma düşüreceği ile çok ilgiliydi.
72. ____ ____ Başarılı olduğum zaman beni daha çok sever veya bana daha çok özen gösterirdi.

EK 4. AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA:İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. **Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür.** Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (*Aynen Katılıyorum/ Büyük Ölçüde Katılıyorum/ Biraz Katılıyorum/ Hiç Katılmıyorum*) Her cümle için 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. **Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz.** Mümkün olduğu kadar **çabuk ve samimi cevaplar** veriniz. **Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz.** Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

Sıra No	CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Günlük hayatımızdaki sorunların hemen hepsini aile içinde hallederiz.				
2.	Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız				
3.	Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.				
4.	Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.				
5.	Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.				
6.	Problemlerimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.				
7.	Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenini bilir.				
8.	Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir				
9.	Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.				
10.	Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.				
11.	Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.				
12.	Evde genellikle söylediklerimizle söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.				
13.	Evde birbirimize karşı açık sözlüyüz.				
14.	Sinirlenince birbirimize küseriz.				

Sıra No	CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılıyorum
15.	Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.				
16.	Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.				
17.	Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.				
18.	Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.				
19.	Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.				
20.	Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.				
21.	Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.				
22.	Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.				
23.	Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.				
24.	Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.				
25.	Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.				
26.	İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.				
27.	Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.				
28.	Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.				
29.	Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.				
30.	Ailemizde sevgi, şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.				
31.	Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.				
32.	Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.				
33.	Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.				

Sıra No	CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılıyorum
34.	Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğinizde sizi dinlerler.				
35.	Bizim ailede herkes kendini düşünür.				
36.	Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.				
37.	Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.				
38.	Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterirler.				
39.	Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.				
40.	Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.				
41.	Evde herkes, başına buyruktur.				
42.	Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.				
43.	Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.				
44.	Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.				
45.	Ailemizde hiçbir kural yoktur.				
46.	Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.				
47.	Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.				
48.	Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı, aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.				
49.	Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.				
50.	Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.				
51.	Evde dertlerimizi, üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.				
52.	Ailemiz üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.				
53.	Ailecek korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınırız.				

Sıra No	CÜMLELER	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
54.	Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz				
55.	Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinmeyiz.				
56.	Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız.				
57.	Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.				
58.	Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.				
59.	Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.				
60.	Aile içinde birbirimize güveniriz.				

EK 5. ETİK KURUL İZNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 11.10.2021-70148

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-70148
Konu : 34/13 Doç. Dr. Melahat DEMİRBILEK

11.10.2021

Sayın Melahat DEMİRBILEK

İlgi : Hülya YILDIZ 24.03.2021 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 05.05.2021 tarihli ve 34 sayılı toplantısında alınan "13" nolu karar ile Doç. Dr. Melahat DEMİRBILEK'in başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı V.

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: BSD5NS5H7S Pin Kodu: 64372 Belge Takip Adresi: <https://turkiye.gov.tr/ebd?ek=5783&ed=BSD5NS5H7S&eS=70148>
Adres Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi: Bilgi için: Hanife Babacan
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu
Telefon No: 0264 295 50 00 Faks No: 0264 295 50 31
e-Posta: ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ: www.sakarya.edu.tr

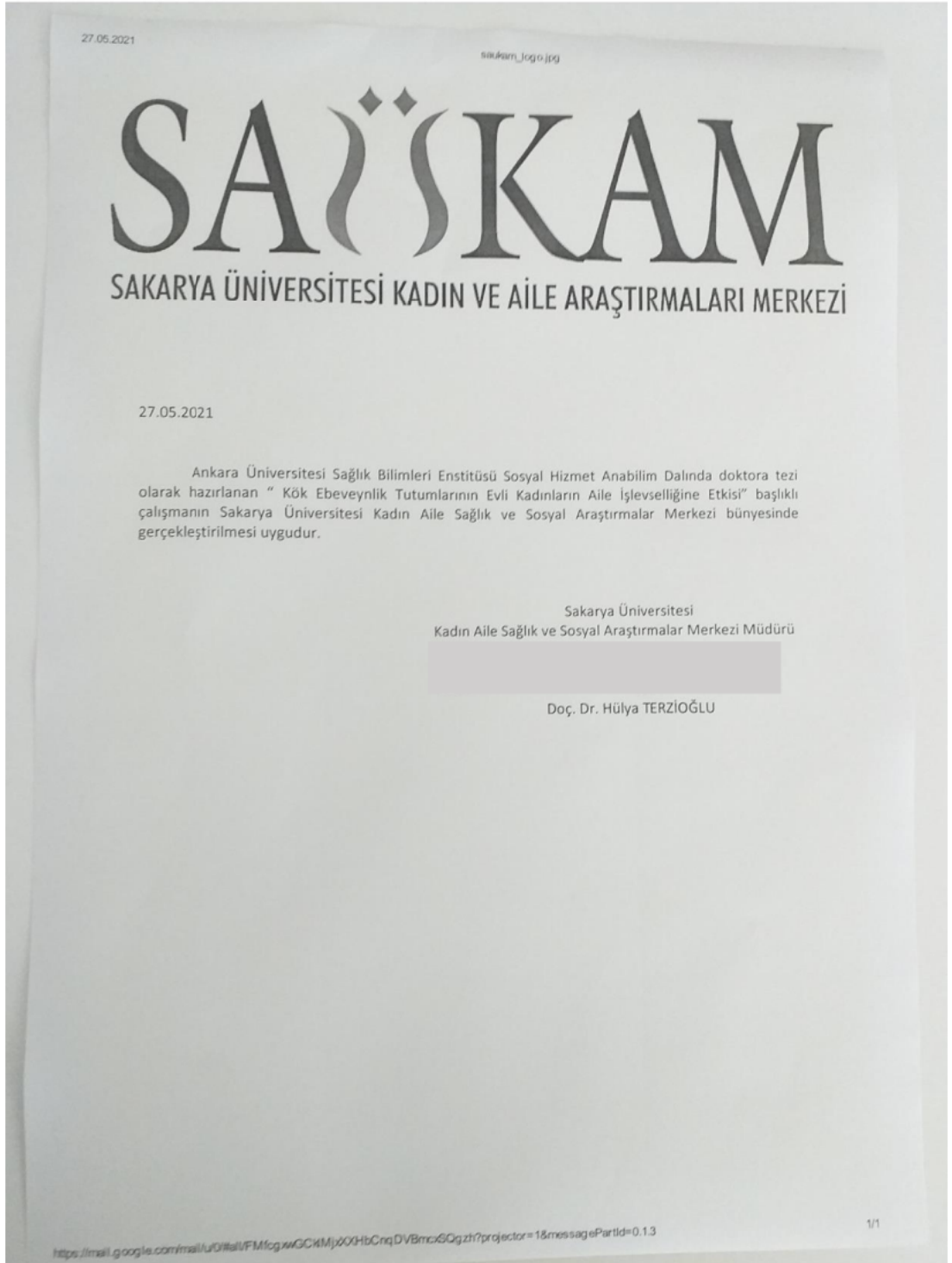

KARAR

13. Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK'in “ Kök Ebeveynlik Tutumlarının Evli Kadınların Aile İşlevselliğine Etkisi ” başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK'in “ Kök Ebeveynlik Tutumlarının Evli Kadınların Aile İşlevselliğine Etkisi ” başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

EK 6. SAÜKAM İZİN BELGESİ

EK 7. YOUNG EBEVEYNLİK ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNİ

Ölçek kullanım izni

Gelen Kutusu x

14 Eyl 2020 14:58

☆ ↶ ⋮

H

Değerli Hocam merhaba.
Ben Hülya Yıldız. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalında doktora öğrencisiyim. "Kök Ebeveynlik Stillerinin Aile İşlevselliğine Etkisi" isimli tez çalışmada Young Ebeveynlik Ölçeğini kullanma konusunda izninizi rica ediyorum.
Sağlıklı günler diliyorum. Sevgiler, selamlar.

g

Alıcı: ben

Tabii kullanabilirsiniz.
İyi çalışmalar dilerim,

Prof. Dr. Gonca Soygüt Pekak

İstanbul Şehir Üniversitesi
Psikoloji Bölümü -Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Başkanı
Psikoterapi Araştırmaları Laboratuvarı Direktörü
Altunizade Eğitim Merkezi
Dragos Kampusu-İstanbul

17 Eyl 2020 02:44

☆ ↶ ⋮

4:58 tarihinde sunu vazdı:

21:13

EK 8. AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNİ

